

13—17 november.

Debatter m. m.

Tisdagen den 16 november.

Sid.

Interpellationer av:

herr Nyberg ang. rationaliseringsverksamheten inom marinen och dess konsekvenser för Karlskrona örlogsstation	4
herr Andersson i Björkäng ang. utredningen av arbetstagarbegreppet i semesterlagen m. m.	5

Onsdagen den 17 november.

Svar på interpellation av herr von Friesen ang. de av förre finske censurechefen Kustaa Viikuna lämnade uppgifterna att material, tillhörande den svenska utrikesförvaltningen, kommit i orätta händer	8
--	---

Svar på frågor av:

herr Dahln ang. utredningarna i samband med rådmannen Folke Lundquists förehavanden	13
herr Rylander ang. återbesättande av befattningar som hovrättssekreterare	18
herr Rimmerfors ang. personundersökningarna i brottmål	19
herr Königson ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg . .	22
herr Staxäng ang. införselavgifter för fisk	29

Svar på interpellationer av:

herr Kilsmo ang. vidgade insatser för underutvecklade länder . . .	31
herr von Friesen ang. skyldighet för medicinalstyrelsen att motivera rättspsykiatriska utlåtanden	38
Inrättande av tjänster vid krisorganen m. m.	41
Utredning om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänerne . .	43
Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.	47
Överarbetning av ersättningsbestämmelserna vid samhällliga rådhetsbegränsningar över fast egendom	77
Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån	82

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Spångberg ang. en undersökning av advokaternas roll i den s. k. Folke Lundquist-affären	95
herr Svensson i Ljungskile ang. veterinärstyrelsens verksamhet ..	96
herr Svensson i Ljungskile ang. möjlighet för mindre kvarnföretag att erhålla s. k. prisfallsersättning till regleringsåret 1954/55 ..	97
herr Löfgren ang. en systematisk undersökning rörande orsakerna till den senaste tidens tågöfrensningar	99
herr Håstad ang. indexnämndens sammansättning, m. m.	99

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 17 november.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 18, om ökning av högsta antalet fullmäktige i valkrets vid kommunala val, m. m.	40
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 161, ang. inrättande av tjänster vid de statliga krisorganen m. m.	41
— nr 162, om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänerne m. m.	43
— nr 163, ang. en periodisk handbok över lagar och författningar ..	47
— nr 164, ang. statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.	47
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 32, om överarbetning av ersättnings- bestämmelserna vid samhälleliga rådighetsbegränsningar över fast egendom	77
— nr 33, om ändringar i vattenlagen	82
— nr 34, om vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån	82
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 40, ang. ställande av statens skogs- innehav på Gotland till lantbruksnämndens disposition för kom- plettering av jordbruk	95
— nr 41, om olika norrländska skogsproblem m. m.	95

Lördagen den 13 november.

Kl. 14.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 5 in-
nevarande november.

§ 2.

Föredrogs och lades till handlingar-
na bankoutskottets jämlikt § 21 riks-
dagsstadgan gjorda anmälan att till ut-
skottet från fullmäktige i riksgäldskon-
toret inkommit framställning från Nor-
diska rådet angående anslag för viss
publikation.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Braconier* vid
kammarens nästföregående sammanträ-
de gjorda, men då bordlagda anhållan
att få framställa interpellation till hans
excellens herr statsministern angående
informationer rörande de resultat, som
nåtts under det nordiska ministermötet
på Harpsund.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av fru *Ewerlöf* vid
kammarens näst föregående samman-
träde gjorda, men då bordlagda anhål-
lan att få framställa interpellation till
herr statsrådet och chefen för inrikes-
departementet angående de problem,
som den allmänna sjukförsäkringens
genomförande kan komma att medföra
för vissa frisängsdonationer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:
konstitutionsutskottets utlåtande nr
18, i anledning av väckt motion om ök-
ning av högsta antalet fullmäktige i
valkrets vid kommunala val m. m.;
statsutskottets utlåtanden:
nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående inrättande av yt-
terligare extra ordinarie tjänster vid de
statliga krisorganen m. m. jämte i äm-
net väckt motion;

nr 162, i anledning av väckta motio-
ner om utredning av frågan om statens
övertagande av sjöfartsanstalterna å
Vänern;

nr 163, i anledning av väckta motio-
ner angående en periodiskt utkomman-
de handbok över gällande lagar och för-
författningar; och

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition angående statstjänstemän-
nens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner
efter den allmänna sjukförsäkringens
ikraftträdande m. m. jämte i ämnet
väckta motioner;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckta motio-
ner om en allmän överarbetning av gäl-
lande ersättningsbestämmelser vid sam-
hälleliga rådighetsbegränsningar över
fast egendom;

nr 33, i anledning av väckta motioner
om vissa ändringar i vattenlagen och

nr 34, i anledning av väckta motioner
rörande fråga om vattenbyggnadsföre-
tag i Mörrumsån; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, med anledning av väckt mo-
tion angående ställande av statens
skogsinnehav på Gotland till lantbruks-
nämndens disposition för komplettering
av jordbruk; och

nr 41, med anledning av väckta mo-
tioner om utredning av olika norrländ-
ska skogsproblem m. m.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.02.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 16 november.

Kl. 16.00.

§ 1.

Justerades protokollen för den 9 och den 10 innevarande november.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, statsutskottets utlåtanden nr 161—164, tredje lagutskottets utlåtanden nr 32—34 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 40 och 41.

§ 3.

Interpellation ang. rationaliseringsverksamheten inom marinen och dess konsekvenser för Karlskrona örlogsstation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr NYBERG (fp), som anförde:

Herr talman! Det osäkerhetstillstånd, som ofta kännetecknat Karlskrona örlogsstations ställning i den militära organisationen, har på senare tid avsevärt accentuerats. Detta har bl. a. blivit en följd av riksdagens beslut om flyttning av Stockholms örlogsbas — ett beslut vars motivering i och för sig icke i detta sammanhang skall ifrågasättas, men som kan väntas få som konsekvens att Karlskrona örlogsstations betydelse kommer att reduceras. I samma riktning har också militärindelingskommitténs betänkande med förslag om sammanslagning av marindistriktsstaben i Karlskrona och milostaben i Kristianstad ansetts komma att verka. Såväl de militära som de kommunala myndigheterna i staden frågar sig med oro, vart utvecklingen kan komma att leda.

Några uppseendeväckande uppgifter angående vidtagna och planerade förändringar i Karlskrona örlogsstations

ställning i den marina organisationen lämnades vid Kungl. Örlogsmannasällskapets sammanträde i Karlskrona den 15 november. Det framkom bl. a. att den pågående rationaliserings- och standardiseringsprocessen — ur flera synpunkter givetvis både nyttig och väl motiverad — kan väntas få mindre välkomna konsekvenser för Karlskronas vidkommande. Man kan knappast värja sig för det intrycket, att de åtgärder som vidtas icke minst är riktade mot de militära institutionerna i Karlskrona. Örlogsstationens chef lämnade i detta sammanhang en del uppgifter, som vederligt förut varit kända endast inom en mycket begränsad krets och som därför var ägnade att väcka stor uppmärksamhet. Bl. a. framkom — enligt uppgifter i tidningspressen, vilkas riktighet det icke finns någon anledning betvivla — att numera endast $\frac{1}{5}$ av alla sjöofficerare är stationerade i Karlskrona, medan motsvarande siffra för Stockholm är $\frac{4}{5}$. För något mer än 100 år sedan var däremot hela flottans officerskår stationerad i Karlskrona. Såsom belysande för utvecklingen kan vidare erinras om att medan Karlskrona ännu in på 1940-talet hade $\frac{3}{4}$ av flottans stamman- skap har Stockholm nu mer än de båda andra örlogsstationerna, Karlskrona och Göteborg, tillsammans. Ända fram till 1940-talet hade Karlskrona $\frac{2}{3}$ av flottans underofficerare medan Stockholm nu har 43 procent och Karlskrona 41. Vidare upplystes att det f. n. planeras en centralisering till Stockholm av den verksamhet som hittills ävilat chefen för Karlskrona örlogsstation med registrering, befordran, uppflyttning och kommendering av personal, vilket givetvis skulle leda till att Karlskronas roll i den marina organisationen blev ytterligare reducerad.

Interpellation ang. utredningen av arbetstagarbegreppet i semesterlagen, m. m.

Ur det anförande, som chefen för örlogsstationen vid det nämnda tillfället höll kan för övrigt följande citeras:

»Mina betänkligheter mot en sammanslagning av stationsledningarna ligger främst däri, att man kan befara att krigsorganisationen av flottans förband försvåras, om ej ett ganska vidlyftigt arbete för densamma utföres såväl centralt som å vederbörande marindistrikts depå, att mindre personal-kännedom kommer att stå till förfogande vid befordran och kommendering, att möjligheterna till personlig kontakt med kommenderingsmyndigheterna i fråga om egna angelägenheter i många fall försvåras samt att Karlskronas betydelse för anda och tradition inom flottan kommer att minskas. Med stor sannolikhet kommer centraliseringen att medföra en ej obetydlig decimering av den uo- och ubefpersonal, som nu är bosatt i Karlskrona. En viss oro för framtiden ger sig redan till känna hos ifrågavarande personalgrupper genom begäran om förflyttning till Stockholm. Till ett sådant steg bidrager nog den erfarenheten, att fartygen nu mer än tidigare är baserade på Stockholms skärgård, varigenom för karlskronaborna kontakten med hemmet minskas.»

Den utveckling, som här pågår, är som nämnts ganska oroande ur Karlskrona stads synpunkt. Karlskrona är ju en utpräglad militärstad och är för sin fortsatta utveckling starkt beroende av att de militära institutionerna icke minskas, i varje fall icke i alltför hastig takt. Möjligheterna att på det civila området ersätta, vad som förloaras på det militära är icke till fyllest, och denna ersättning kan näppeligen ske annat än på mycket lång sikt. Det har gjorts gällande att statsmakterna måste ha ett särskilt stort ansvar för en stad, som tillkommit på statsmyndigheternas framställning, och därav har även dragits slutsatsen att riksdagen

bör vara väl informerad om vad som händer och sker. Detta är otvivelaktigt riktigt. Det skulle vara icke bara ur Karlskrona stads och de marina myndigheternas synpunkt värdefullt med en redogörelse för riksdagen om vad som sker på detta område; även riksdagen själv bör ha intresse av att få närmare uppgifter i frågan.

Med anledning av vad sålunda anförts hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande interpellation:

Är herr statsrådet villig att ge kammaren en redogörelse för den pågående och planerade rationaliseringsverksamheten inom marinen och de konsekvenser denna verksamhet kan väntas komma att få för Karlskrona örlogsstations vidkommande?

Denna anhållan bordlades.

§ 4.**Interpellation ang. utredningen av arbetstagarbegreppet i semesterlagen, m. m.**

Herr ANDERSSON i Björkäng (bf) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Riksdagen anhöll år 1951, att Kungl. Maj:t måtte utreda frågan om hänförande av de s. k. beroende uppdragstagarna under semesterlagen och de övriga författningar, där så kan vara påkallat. Kungl. Maj:t uppdrog då åt den år 1947 tillsatta arbetstidsutredningen att utreda frågan och inkomma med förslag i nämnda hänseende. Utredningen har i juli i år avgivit sitt betänkande del nr 5 men har häri icke upptagit ifrågavarande problem till behandling. Frågan rörande arbetstagarbegreppet i semesterlagen m. fl. författningar och semesterrätten för s. k. beroende uppdragstagare är alltså fortfarande lika oklar som vid riksdagsbehandlingen 1951.

Anledningen till att denna fråga vid nämnda tillfälle togs upp till behand-

Interpellation ang. utredningen av arbetstagarbegreppet i semesterlagen, m. m.

ling i riksdagen var, att högsta domstolen i ett mål om semesterersättning mellan ett skogsbolag i Dalarna och tre skogskörare avkunnat en dom av starkt prejudicerande karaktär. Enligt handlingarna i målet hade skogskörarna i fråga utfört sina skogskörningsarbeten på samma sätt och under samma villkor som i allmänhet gäller för skogskörare. Riksdagen hade vid antagandet av 1945 års semesterlag klart uttalat, att skogskörare borde betraktas som arbetstagare i lagens mening. Men högsta domstolen förklarade i sitt nämnda utslag, att de ifrågavarande skogskörarna inte vore att betrakta som arbetstagare enligt semesterlagens bestämmelser. Någon semesterersättning erhöll de inte.

Arbetstagarbegreppets tolkning är ofast avgörande vid tillämpning av de flesta av våra sociala lagar, såsom semesterlagen, olycksfallsförsäkringslagen, arbetsskyddslagen o. s. v. Olycksfallsförsäkringslagen torde utan diskussion för den enskilde ha den största betydelsen. Nu gällande lag har icke i sin tillämpning till alla delar varit tillfredsställande, beroende på oklarheten i arbetstagarbegreppet. Försäkringsrådet har genom olika utslag i aktuella fall givit lagen en vidare tolkning än som från början avsågs. Trots detta har många olycksfall, berörande framför allt småbrukare, icke kunnat behandlas på tillfredsställande sätt.

Den 1 januari 1955 skall den nya lagen om sjuk- och olycksfallsförsäkring träda i kraft. Någon bestämning av arbetstagarbegreppet finns icke i denna lag. Av förarbetena framgår emellertid, att det civilrättsliga arbetstagarbegreppet skall tillämpas, d. v. s. samma begrepp, som reglerar rätten till semester och semesterförmåner enligt semesterlagen.

Därtill har departementschefen under ärendets handläggning uttalat »att skogskörare, som arbetar under gällande ramavtal för Norrland och Da-

larna eller eljest utför arbeten på liknande sätt, skall betraktas som arbetstagare i lagens mening». Riksdagen gjorde, som jag framhållit, ett till sin innebörd likartat uttalande om skogskörarna vid antagandet av 1945 års semesterlag. Men högsta domstolen förklarade i det nämnda rättsfallet år 1949, att skogskörarna icke var arbetstagare i semesterlagens mening.

I meddelande nr 2/1954 från riksförsäkringsanstalten till samtliga erkända sjukkassor, berörande tillämpningen av den allmänna sjukförsäkringen och därmed även olycksfallsförsäkringen, uttalas följande: »Såsom huvudregel gäller alltså att arbetstagare är en person, som är i tjänst (anställd) hos annan. Har en person rätt till semester enligt semesterlagen är han arbetstagare också enligt sjukförsäkringslagen.» Å sidan 2 i samma skrivelse meddelas vidare: »Flertalet fall torde icke bereda någon svårighet. I vissa fall kan emellertid tvekan uppstå, huruvida en person har eller icke har rätt till semester enligt semesterlagen och om han alltså är att anse som arbetstagare eller självständig företagare. Frågan skall bedömas med ledning av allmänna rättsgrundsatser och den praxis, som utbildat sig vid tillämpning av semesterlagen. Fallet får avgöras med beaktande av samtliga i samband med arbetsavtalet förekommande omständigheter.»

I samma skrivelse anföres beträffande skogskörslor (sidan 6): »Skogskörare, å vilka gällande ramavtal för skogsbruket i Norrland och Dalarna äger tillämpning eller som eljest utför arbete på liknande villkor, är regelmässigt att anse som arbetstagare. För att 'liknande villkor' skall kunna anses föreligga, torde få erfordras, att skogskörarens utfästelser enligt avtalet i huvudsak skall gå ut på att ställa arbetskraft jämte häst och körredskap till förfogande för arbetsuppgifter, som skogsägaren bestämmer. Innefattar av-

Interpellation ang. utredningen av arbetstagarbegreppet i semesterlagen, m. m.

talet däremot ett åtagande från skogs-körarens sida att utföra visst bestämt uppdrag, exempelvis att från vissa angivna skogslotter framköra där avverkat virke, och äger han därvid att på sitt ansvar anlita medhjälpare för arbetet i stället för att själv utföra det samma i dess helhet samt även i övrigt ha frihet att ordna arbetet, är han regelmässigt att betrakta som självständig företagare.»

Därest man undersöker en skogskörarens anställningsförhållanden, det må vara i Norrland eller annorstädes, reglerade genom kollektiva ramavtal eller icke, skall man finna, att de närmast är i överensstämmelse med vad som riksförsäkringsanstalten sist sagt. Skogskörarna skulle härigenom vara att betrakta som självständiga företagare.

Den generösa bedömning av arbetstagarbegreppet, som riksförsäkringsanstalten hittills tillämpat på grund av försäkringsrådets utslag, finns icke omnämnd i meddelandet, ej heller den rättspraxis, som härigenom uppstått.

De erkända sjukförsäkrarna torde knappast ha erforderlig kompetens att på tillfredsställande sätt bedöma innebörden av arbetstagarbegreppet i semesterlagen. Man kan befara, att större osäkerhet beträffande begreppets innebörd kommer att framträda vid tillämpningen av den nya sjuk- och olycksfallsförsäkringslagen än som tidigare varit fallet. Största oklarhet torde föreligga, huruvida de mindre jordbrukare och arrendatorer, som åtager sig körningsarbeten, såväl skogskörningsarbete som annan körning vid vägarbeten, kraftverksanläggningar, flygfältsarbeten m. m., har något skydd i den nya sjuk- och olycksfallsförsäkringslagen. Det kan inte vara rimligt, att de själva eller deras efterlevande först i ett aktuellt fall, då olyckan redan inträffat, skall få veta, huruvida och i vilken utsträckning de åtnjuta sjuk- och olycksfallsförsäkringslagens skydd. Det synes därför vara nödvän-

digt, att klarhet beträffande arbetstagarbegreppets innebörd och sjuk- och olycksfallsförsäkringslagens tillämpning för ifrågavarande grupper snarast vinnas.

Med stöd av vad jag här anförd anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill statsrådet lämna kammaren upplysning om huruvida utredningen om arbetstagarbegreppet i semesterlagen beräknas kunna slutföras i sådan tid, att proposition rörande denna fråga kan föreläggas 1955 års riksdag?

2. Ämnar statsrådet utfärda sådana direktiv för riksförsäkringsanstalten, att den rättspraxis, som hittills följts av riksförsäkringsanstalten och försäkringsrådet beträffande de beroende uppdragstagarnas skydd mot olycksfall i arbetet, fortfarande kommer att tillämpas även efter den 1 januari 1955 intill dess riksdagen tagit ställning till det förslag, som kan väntas från Kungl. Maj:t rörande arbetstagarbegreppet och de beroende uppdragstagarnas ställning i semesterlagen m. fl. lagar.

Denna anhållan bordlades.

§ 5.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 221, angående utlämnande av viss kvantitet s. k. rövat guld; och

nr 223, angående utlämnande av stöd-lån till jordbrukare.

Dessa propositioner bordlades.

§ 6.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till reglemente angående förvaltningen av riksförsäk-

Svar på interpellation ang. de av förre finske censurchefen Kustaa Vilkuna lämnade uppgifterna, att material tillhörande den svenska utrikesförvaltningen kommit i orätta händer.

ringsanstaltens yrkesskadeförsäkringsfond; och

från andra lagutskottet:

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 7 och 12 §§ lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

§ 7.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes där-
efter kl. 16.12.

In fidem

Gunnar Britth.

Onsdagen den 17 november.

Kl. 11.00

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Andra kammarens kansli
Riksdagshuset, Stockholm.

Undertecknad får härmed på begäran intyga, att Riksdagsman Anders Pettersson, Dahl, Vessigebro, sedan den 15.11 är intagen å härvarande länslasarett för sjukdom (observation) samt att Riksdagsman Pettersson torde vara oförmögen att bevista riksdagen under minst en vecka från dato.

Falkenberg den 16 nov. 1954

N. Strömberg
Lasarettsläkare.

Herr Pettersson i Dahl beviljades ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. den 15 innevarande november tills vidare.

§ 2.

Svar på interpellation ang. de av förre finske censurchefen Kustaa Vilkuna lämnade uppgifterna, att material tillhörande den svenska utrikesförvaltningen kommit i orätta händer.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, som yttrade:

Herr talman! Herr von Friesen har med kammarens tillstånd till mig ställt följande fråga:

Vill herr utrikesministern lämna en redogörelse för resultatet av undersökningen rörande de av förre finske censurchefen Kustaa Vilkuna lämnade uppgifterna, att material tillhörande den svenska utrikesförvaltningen kommit i orätta händer?

Till svar får jag meddela följande:

Enligt vad offentligen tillkännagivits har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 november uppdragit åt justitiekanslern att verkställa en undersökning i anledning av professor Vilkunas artikel och att vidtaga de åtgärder, som därav kan föranledas.

Eftersom de av professor Vilkuna lämnade uppgifterna kan tyda på brottsligt förfarande av tjänstemän i Sverige, har det befunnits riktigast att överlämna ärendet till JK, som härvid får del av det material i saken, som hittills har kunnat sammanställas genom utrikesförvaltningens försorg. På sakens nuvarande stadium nödgas jag inskränka mig till detta meddelande.

Härefter anförde:

Svar på interpellation ang. de av förre finske censurchefen Kustaa Vilkuuna lämnade uppgifterna, att material tillhörande den svenska utrikesförvaltningen kommit i orätta händer.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag ber att till utrikesministern få framföra mitt tack för det lämnade svaret, som ju i formellt avseende är oantastligt, då det bara ger en kort redogörelse för det hittillsvarande utredningsresultatet. Icke desto mindre nödgas jag konstatera att svarets innehåll är sådant, att det kan betraktas som en viss förväntans upplösning i praktiskt taget ingenting, ty innehållet i det av utrikesministern lämnade svaret är ju fullständigt känt både för kammaren och den svenska allmänheten i och med vad som har meddelats i tidningarna. Vi har ju allesamman genom tidningarna kännedom om att justitiekanslern för närvarande har ärendet under utredning.

Då frågan behandlas på detta rent formella sätt skall jag därför inte nu, herr talman, begagna tiden till att beröra själva sakfrågan, professor Vilkuunas s. k. avslöjanden m. m. Det kan senare bli tillfälle att litet närmare ge en bakgrund till vad som inträffade för ett tiotal år sedan. Jag skall i likhet med utrikesministern hålla mig till frågans rent formella sida, dess utredningssida.

Jag tillåter mig då att konstatera, att det var den 19 oktober detta år som tidningarna publicerade professor Vilkuunas redogörelse med hans avslöjanden att en läcka hade förevarit. Något därefter — jag kan inte exakt erinra mig vilken dag det gällde — kommer från utrikesdepartementet ett meddelande att man där skall företa den utredning som anses påkallad och sedermera lämna en kommuniké i ärendet, innehållande utredningsresultatet. Av den anledningen avstod jag från att interpellera redan vid höstriksdagens öppnande, vilket i första hand varit min avsikt, då det kanske hade tett sig ganska onödigt eftersom utrikesdepartementet ställt ett sådant här utredningsresultat i sikte ganska snart. Emel-

lertid såg jag mig i alla fall föranlåten att senare, då det också var känt att justitiekanslern skulle få hand om saken, begära en redogörelse, då jag dock hade tänkt mig att svaret skulle mera ingå på själva sakfrågan, med andra ord att utredningsresultatet skulle vara klart.

Den fråga som jag i dag skulle vilja rikta till utrikesministern är: Vad förevar i utrikesdepartementet under tiden från det att professor Vilkuunas artikel var publicerad till dess ärendet den 5 november överlämnades till justitiekanslern? Det gjordes väl i alla fall någon form av utredning inom departementet? Det kan ju möjligen vara av ett visst intresse att höra hur därmed förhåller sig.

En liten fingervisning får man i det låt vara mycket knapphändigaste svaret, då utrikesministern säger att uppgifterna kan tyda på brottsligt förfarande av tjänstemän i Sverige. Det skulle alltså begränsa fältet av dem som man skulle undersöka. Jag skulle här vilja fråga utrikesministern om han har grundad anledning att ta just de här orden precis som de står efter bokstaven, att det är tjänstemän i Sverige som har låtit komma sig till last att meddela obehöriga personer innehållet i från svenskt håll avgivna rapporter. Teoretiskt kan man naturligtvis annars tänka sig — och man har varit inne på den tanken tidigare — att det har varit icke-svenskar anställda på beskickningen i Helsingfors, som har utgjort den här läckan. Ett par personer har ju också i det sammanhanget utpekats, ehuru de sedermera av allt att döma har kunnat frias från ansvar.

Den andra frågan, som jag skulle vilja ställa till utrikesministern i detta sammanhang, gäller justitiekanslerns egen utredning. Det är ju alldeles klart, att om utredningen begränsas till att gälla tjänstemän i Sverige kan naturligtvis

Svar på interpellation ang. de av förre finske censurchefen Kustaa Vilkuna lämnade uppgifterna, att material tillhörande den svenska utrikesförvaltningen kommit i orätta händer.

Justitiekanslern fullfölja utredningen och även dra konsekvenserna av densamma. Men om man måste öppna fältet och granska t. ex. vad som skedde på Helsingforsbeskickningen, föreställer jag mig åtminstone att det blir ganska svårt för justitiekanslern att utan anlåtande av alldeles särskild expertis och särskilda tillstånd företa denna undersökning. Nu skulle jag därför vilja fråga utrikesministern, om det är avsikten att justitiekanslern skall få till sitt förfogande någon tjänsteman som får företa utredningar även utanför Sveriges gränser, vilket skett i vissa andra liknande fall. Jag vill med andra ord fråga vilken befogenhet justitiekanslern har att driva detta ärende.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN:**

Herr talman! Herr von Friesen föreföll inte särdeles belåten med svaret — han sade att det var en förväntans upplösning i intet — men jag undrar just vad herr von Friesen hade väntat sig. Det finns ju inte någon möjlighet för tjänstemännen i utrikesdepartementet att bara gå till arkivet och slå upp vad det fanns för läcka för 13 år sedan. Det finns såvitt jag vet ingen tjänsteman i det nuvarande utrikesdepartementet som var med på den tiden, och det finns ju inte dokument i arkivet som anger vilka personer som kunde ha gjort sig skyldiga till denna läcka.

Herr von Friesen beklagade sig över att han bara fick veta sådant som var allmänt känt. Jag kan inte hjälpa att herr von Friesens interpellation kom innan beslutet om att ärendet skulle överlämnas till justitiekanslern fattades i konselj, men när det nu var så ansåg jag artigheten fordra att jag svarade på den framställda interpellationen och inte bara lät herr von Friesen läsa i tidningarna om vad som hade skett.

Herr von Friesen ställde en rad frågor till mig. Den första gällde vad som förekommit i utrikesdepartementet under tiden mellan den 19 oktober och tills Kungl. Maj:ts beslut om sakens överlämnande till justitiekanslern fattades. Det har helt naturligt förekommit att man har sökt utröna, om det funnits några rapporter från dåvarande svenske ministern i Helsingfors till utrikesdepartementet, vilka svarade mot de antydningar som förekom i professor Vilkunas artikel. Det har vidare gjorts förfrågningar hos ett antal personer som möjligen kunde väntas ha några upplysningar att ge, och det har över huvud taget gjorts en del sådana undersökningar som kan anses vara nödvändiga såsom preliminära åtgärder om man vill komma till klarhet i saken. Jag vill tillägga att undersökningarna gjordes efter underhandskontakt med justitiekanslern och hade hans gillande.

Den andra frågan var den, om det skulle ligga någon särskild vikt vid orden »tjänstemän i Sverige» och om de innebar någon begränsning av justitiekanslerns uppgift. Det är inte fallet. Det står bara såsom motivering för att justitiekanslern valdes som undersökningsorgan, att det kunde bli fråga om åtal för tjänstefel mot svensk ämbetsman. Man kunde ju annars ha tänkt sig antingen att uppdraget skulle lämnas åt riksåklagaren eller att man skulle vidta någon speciell åtgärd. Just emedan det kunde tänkas föreligga brottsligt förfarande av tjänsteman ansågs det emellertid riktigast att justitiekanslern fick hand om saken, detta så mycket hellre som det inte är alldeles utslutet, om brottslingen upptäcks, att straffet ännu inte är preskriberat, varigenom det ankommer på JK att anställa åtal.

Den tredje frågan gällde huruvida utredning kunde ske i Helsingfors. Ja, det kan den naturligtvis till en viss

Svar på interpellation ang. de av förre finske censurchefen Kustaa Vilkuna lämnade uppgifterna, att material tillhörande den svenska utrikesförvaltningen kommit i orätta händer.

grad, men å andra sidan är det givet att svenska myndigheter inte har något slags jurisdiktion över finska medborgare, och det innebär en viss begränsning av möjligheterna att utreda vad som kan ha skett i Helsingfors. Justitiekanslern har emellertid full möjlighet att göra vad som i detta avseende kan göras.

På herr von Friesens fråga, huruvida justitiekanslern kan få särskilda utredningsmän till sitt förfogande, svarar jag ja. Justitiekanslern har full rätt och möjlighet härtill, och jag tror också att han har för avsikt att tillkalla en eller flera utredningsmän som kan förväntas ha särskilda förutsättningar att forska i en fråga av denna art.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är oändligt tacksam mot utrikesministern för att han är så artig mot mig, att han ger mig ett svar som i och för sig är fullkomligt intetsägande. Jag uppskattar naturligtvis den vänlighet som ligger i en sådan attityd.

När utrikesministern direkt frågar mig, vad jag hade väntat mig av hans redogörelse, kan jag inte ge något annat svar än att jag hade väntat mig ett resultat av utredningen. Om ett sådant resultat hade kunnat presteras, skulle jag gärna ha väntat ännu längre. Det är bekant att justitiekanslerns utredningar har en beklaglig tendens att dra ut på tiden — jag skall beröra den saken om en stund i samband med att jag får ett annat interpellationssvar av inrikesministern — och det kan måhända därför dröja ganska länge innan vi får se resultatet. Av ännu större betydelse är att utredningen troligen — jag höll på att säga av gammal och dålig vana — blir hemligstämplad och att riksdagen följaktligen icke får en redogörelse för vad som förevarit i denna affär, såsom min avsikt var.

Jag tillåter mig därför hemställa att utrikesministern fortsätter att visa vänlighet och redovisar resultatet av utredningen inför kammaren när den är klar, eftersom saken i alla fall på detta sätt har förts upp i riksdagen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**:

Herr talman! Jag måste säga herr von Friesen, att genom en utredning av den här arten, som gäller snarare historiska händelser än aktuella frågor, är det ju ytterligt svårt att komma till något resultat. Själv är jag ganska skeptisk i fråga om möjligheterna att upptäcka vilka personer som har varit i verksamhet vid den tiden, såvida inte de som är närmast engagerade — närmast professor Vilkuna själv — frivilligt meddelar vilken eller vilka personer han har åsyftat. Jag tror justitiekanslern arbetar med all den skyndsamhet som är möjlig. Han har mycket begränsad personal men får i detta fall anlita särskild utredningsman. Jag kan bara säga till herr von Friesen att han får väl stilla sin nyfikenhet tills utredningen är färdig. Saken är ändå inte till den grad överhängande, att inte herr von Friesen bör kunna ge sig till tåls, så att utredningen kan på normalt sätt föras till slut.

Herr von FRIESEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara fästa utrikesministerns uppmärksamhet på att — det hände då utrikesministern var i Amerika — utrikesdepartementet i hans frånvaro utlovade en ganska skyndsam kommuniké i ärendet. Av meddelanden i tidningarna drog jag den slutsatsen, att man verkligen från departementets sida skulle lämna upplysningar i sakfrågan. Jag fick den uppfattningen, som kanske var förhastad, efter vad utrikesministern nu säger, att man där från början ansåg, att frågan inte var så för-

Svar på interpellation ang. de av förre finske censurchefen Kustaa Vilkuna lämnade uppgifterna, att material tillhörande den svenska utrikesförvaltningen kommit i orätta händer.

färligt konstig utan att kresten av de misstänkta var så pass begränsad, att man ganska snart skulle kunna avslöja läckan. Då man läser vad professor Vil-kuna själv skrivit i denna fråga — och jag tycker nog, att hans yttrande där har sanningens prägel — så finner man, att han säger att han närmast tycker det är märkvärdigt, att man inte på svenskt håll har kunnat lista ut vem det är fråga om. Jag tackar emellertid utrikesministern för svaret, och jag slutar med den förhoppningen, att redovisning skall kunna ske så småningom, även om det först blir nästa år, och att redovisningen ges full offentlighet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDEN**:

Herr talman! Den kommuniké som man tänkte sig från utrikesdepartementets sida, avsåg just att meddela, att meningen var att överlämna saken till justitiekanslern, men på min tillskyndan — det är riktigt att jag var i Amerika då — dröjde man något med att fatta det formella beslutet om ärendets överlämnande till justitiekanslern, därför att man kunde tänka sig, att i och med det beslutet blev bekant, skulle det bli svårare att få frivilliga upplysningar av personer, som möjligen kunde sitta inne med några kunskaper i saken. Som sagt togs underhandskontakt med justitiekanslern, men beslutet i konselj om hans befattning med uppdraget uppsköts något.

Herr **JOHANSSON** i Stockholm (k):

Herr talman! Då hans excellens herr utrikesministern har hänvisat till pågående utredning och inte svarat i sak, saknar jag här anledning att gå närmare in på regeringens åtgöranden och ställningstaganden i denna sak. Jag har begärt ordet för att påpeka den dubbla bokföring som äger rum i affärer som denna, inte minst i pressen.

Professor Vilkuna har avslöjat den största och farligaste spionaffären i Sveriges modernaste historia. Svenska beskickningschefers rapporter, kanske också deras instruktioner, har mitt under brinnande krig överlämnats till Finland och därmed också till Hitler-Tyskland, som vid den tiden var Finlands vapenbroder. Detta gäller inte bara beskickningen i Helsingfors utan också flera andra beskickningar. Detta skedde vid en tidpunkt, då Tyskland väntades kunna angripa Sverige när som helst. Genom arkivfynd och på många andra vägar vet vi, att Tyskland hade lika god kännedom om våra militära hemligheter. När general Kellgren frögade, vad han kunde utlämna till chefen för Hitlers militära underättelseväsen general von Utmann fick han som bekant från ett visst departement det historiska beskedet: Håll honom för f—n på gott humör.

De spionläckor, som nu avslöjats, måste finnas på höga förtroendeposter, kanske i högsta försvarsledningen och dess dechiffreringsavdelning eller i någon beskickning eller i UD. Det är kanske åtminstone en av orsakerna till att Sveriges dåvarande minister och militärattaché i Moskva utvisades med 24 timmars varsel mitt under brinnande krig, därför att uppgifter, som de fått i förtroende, kommit till Hitlerregimens kännedom. Den saken fick inte svenska folket veta.

Nu kommer jag till den dubbla bokföringen. Jag har inte märkt mycket av indignation i de stora pressdrakarna över den farligaste spionaffären i Sverige, över att människor på våra främsta förtroendeposter svikit sin plikt. Man är inte upprörd över att affären förekommit men väl över att den har sipprat ut och att svenska folket fått reda på den. Överslätnings- och bagatelliseringsförsöken har varit många. Det har gått påfallande trögt att få nå-

Svar på fråga ang. utredningarna av vissa frågor i samband med rådmannen Folke Lundquists förhävanden.

got besked, och det har inte gått fort med undersökningen. Man har utbrett sig mer över professor Vilkunas »sladderaktighet», som det heter, men i övrigt tycks man finna sådana här affärer på högsta ort tämligen förklarliga och ursäktliga. Man har sagt i en tidning, att det var sannolikt någon människa som hyllade principen att »Finlands sak är vår» och därför gått litet på sidan om sin befogenhet. Men vid den tiden var Finlands sak också Hitlerregimens.

Anmärkningsvärt var också förre utrikesministern Günthers yttrande i sammanhanget, att han fann det underligt att det var behövt, eftersom Finland fick de viktigaste informationerna på officiell väg. Jämför denna bagatellisering och dessa nedtystningsförsök i pressen med det våldsamt känsloladdade sensationsmakeriet kring en viss provokationsaffär för två och ett halvt år sedan, där man inte hade annat underlag än en svamlande mytomans påståenden! Då var det också historiska händelser, som utrikesministern nyss talade om. Då var det sådana anklagelser som att någon påstods för tretton år sedan — då var det för elva år sedan — ha räknat de tyska transitotågens vagnar när de gick genom Norrbotten. Det är klart att sådant är löjligen bagateller jämfört med vad som här avslöjats, även om det hade varit sant, vilket inte finns ett spår av bevisning för.

Enligt professor Vilkunas avslöjande har vårt lands viktigaste hemligheter mitt under brinnande krig utlämnats till en makt som utgjort ett allvarligt och akut militärt hot mot vårt folk. Det verkligt farliga spionaget och de farligaste läckorna måste alltid sökas bland folk som vet någonting om sådana hemligheter. Vårt land håller sig officiellt neutralt, och svenska folket vill att vårt land skall vara neutralt. En dubbel bokföring i frågor som dessa ställer vår neutralitet i tvivelsmål. Det

är allmänt känt att försök att skapa spionspsykos ingår som ett led i den psykologiska krigsföringen, när man vill skapa indignation och fientlighet mot ett visst land. Det förekommer liknande saker också nu. Medan man blåser upp bagateller har representanter för en viss stormakt i väster, som är ledande i kampen mot avspänningen i världen, fritt tillträde till våra hemligaste försvarsanläggningar, även de som befinner sig under jord.

Vi inregistrerar utrikesministerns ord att en undersökning är i gång. Med anledning av alla de överlätningsförsök som förekommit i pressen uttalar jag emellertid den förhoppningen — och jag tror att jag därvid har många bakom mig — att det nu inte blir någon ny Lundquistutredning, så att dessa »historiska» händelser blir ytterligare 20 år äldre innan svenska folket får veta något om dem.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Svar på fråga ang. utredningarna av vissa frågor i samband med rådmannen Folke Lundquists förhävanden.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Dahlen har frågat mig, när det kan väntas, att justitiekanslerns utredningar angående vissa frågor i samband med rådmann Folke Lundquists förhävanden, begärda dels i februari 1951 och dels i maj 1953, blir färdiga.

På grund av upplysningar, som jag inhämtat från justitiekanslersämbetet, vill jag på denna fråga svara följande.

Frågan avser två skilda utredningar. Den första upptogs i februari 1951 på rådmann Lundquists egen begäran och avsåg vissa åtgärder av denne såsom företrädare för en fastighetsförening

Svar på fråga ang. utredningarna av vissa frågor i samband med rådmannen Folke Lundquists förehavanden.

vid tillkomsten av en lagsökningshandling. JK har under år 1951 gjort en tämligen omfattande utredning i detta ärende. Sedan allmän åklagare inlett förundersökning mot Lundquist rörande andra brott, har handlingarna i ärendet den 15 januari 1952 överlämnats till allmän åklagare. I vissa hänseenden har också de förfaranden av Lundquist som berörts i JK:s utredning tagits upp i det stora mål som pågår vid domstolarna. Det ärende, som ursprungligen upptagits hos JK, vilar i avbidan på utgången i det allmänna brottmålet.

Den senare av herr Dahlén nämnda utredningen är den i maj 1953 anbefallda utredningen om förhållandet mellan magistraten i Stockholm och Lundquist. Såsom justitiekanslersämbetet nyligen, eller närmare bestämt den 15 oktober 1954, har meddelat genom TT, beräknas att häradshövding Brycker, som biträder JK med denna utredning, skall bli färdig med sitt arbete under nu innevarande månad, och att justitiekanslern kort därpå skall kunna för sin del ta ställning till saken.

Vidare anförde:

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret och för att det har kommit så snabbt, såsom avsikten är vid enkla frågors besvarande. Jag skall dock våga mig på ett litet beklagande, och det är att ingen av de som i dag får svar från justitieministern, vare sig första lagutskottets ordförande, herr Rimmerfors eller jag hade någon aning om att vi skulle få svar förrän vi läste om det i morgontidningarna. Jag vill självfallet inte att departementschefen skall åta sig denna uppgiften att ha kontakt med riksdagens ledamöter, men det vore kanske önskvärt att det då och då vore litet bättre kontakt på den punkten.

I det ärende som justitiekanslern sade sig ha tagit upp till behandling i februari 1951 ingick två beståndsdelar. För det första det förhållandet att rådmann Lundquist till underlydande i magistraten lämnat ut en handling, som han bad att de skulle bevittna, trots att någon namnteckning inte fanns på handlingen. De som skulle bevittna uppfattade väl att Lundquist själv skulle skriva på sitt namn, men det gjorde han inte utan skrev dit en annans namn. Det visade sig sedan att han hade fullmakt att göra detta. Det var den ena sidan av saken.

Den andra var att justitiekanslern blev underkunnig om att den, vars namn Lundquist skrivit, hade gjort gällande att Lundquist förfarit bedrägligt mot honom. Justitiekanslern företog, som justitieministern sagt, en stor utredning år 1951, men utöver detta har ingenting hänt, såvitt jag kan bedöma, vare sig beträffande bevittningshistorien eller anklagelsen för bedrägeri. Men, som justitieministern anför, när en särskild åklagare förordnades överlämnades justitiekanslerns akt i detta ärende den 15 januari 1952 till denne åklagare. I torsdags, det vill säga två dagar efter det att jag avlämnat min enkla fråga, väcktes intresset hos justitiekanslern, och han bad då att få tillbaka sina papper. Även mycket enkla frågor kan sålunda ha en viss effekt!

Åklagaren förde både bevittningsaffären och bedrägerihistorien till åtal. I rådhusrätten fälldes Lundquist för båda frågorna, medan han friades för bevittningen i hovrätten. För bedrägeriet och tillsammans med andra brott dömdes vidare rådmann Lundquist för grov trolöshet mot huvudman. Nu säger justitieministern att ärendet, som ursprungligen upptogs av JK, vilar i avvaktan på utgången i det allmänna brottmålet. Jag är emellertid inte riktigt på det klara med innebörden av ordet »vilar» i det sammanhanget. Hovrät-

Svar på fråga ang. utredningarna av vissa frågor i samband med rådmannen Folke Lundquists förehavanden.

tens dom i bevittnings- och bedrägeri-frågorna avkunnades den 16 juli i år, och den 13 augusti meddelade riksåklagaren att någon fullföljdstalan icke skulle äga rum. Sedan dess har det gått över tre månader utan att någonting ytterligare hänt. Jag förmodar att det sammanhang mellan de olika faserna jag här påvisat är det riktiga, och att det inte finns någon annan förklaring.

Jag har för min del undrat om inte justitiekanslerns underlåtenhet att vidtaga några åtgärder utöver själva utredningen haft en annan sida, nämligen den principiella, och det är i så fall den, som i detta sammanhang är av intresse att diskutera med justitieministern. Man frågar sig nämligen, om justitiekanslern i sin nya funktion, sedan riksåklagarämbetet brutits ut ur justitiekanslersämbetet, i likhet med JO och MO inte anser att instruktionen ger honom anledning att till annan myndighet överlämna beskyllningar om allmänna brott. Eftersom frågan påtalats i olika sammanhang tror jag det vore värdefullt att här få ett besked från justitieministern. Anser justitieministern att justitiekanslern, om han i samband med anmälan om ämbets- eller tjänstebrott får kännedom om även allmänt brott, skall vidarebefordra denna till annan myndighet, eller skall han låta saken förfalla? Det kan tänkas att justitieministern anser att en komplettering av instruktionerna behövs på denna punkt. När riksdagen nu tagit upp frågan om JO:s och MO:s ställning, tror jag det skulle vara värdefullt om även Kungl. Maj:ts ombud härvidlag fick ett klart och tydligt besked. Det är möjligt att bestämmelserna i dessa stycken är tillfredsställande. Jag har försökt forska i den saken men inte lyckats vinna tillräcklig klarhet.

Beträffande rådmän Lundquists förfarande i bevittningsaffären har ju hovrätten förklarat, att brottslig handling inte föreligger. Den principfråga som

då uppställer sig är: Även om det inte är en brottslig handling, skall ändå inte justitiekanslern beivra tillvägagångssättet? Skall han inte påtala även andra former av olämpligt förfarande? Ett utblivit besked därutinnan från justitiekanslern kan ju innebära ett principiellt men tyst godkännande av att en tjänsteman till underordnad lämnar ut en icke underskriven handling till bevitning och sedan skriver på ett annat namn. Även om detta inte är brottsligt förfarande, förefaller det mig dock vara ett förfarings sätt, som inte är tillbörligt för en tjänsteman i rådmans ställning — och självfallet inte heller för andra med jämförbara uppgifter.

Nu säger justitieministern att frågan för JK:s del vilar. Jag har frågat vad som menas med ordet vilar i det sammanhanget, och jag avvaktar svar på den punkten. Jag vill också, liksom herr von Friesen gjorde nyss, fråga justitieministern om justitiekanslersämbetet verkligen har den tillgång på arbetskraft, som ämbetet bör ha. Den begäran om en utredning av förhållandena vid Stockholms magistrat och vederbörandes kännedom om rådmän Lundquists affärstransaktioner, som justitieministern själv begärde den 15 maj 1953, skall enligt uppgift bli klar i denna månad, alltså i november 1954. Det förefaller mig vara en ganska lång tid. När processreformen genomfördes, byggde den på den riktiga tanken att ärendena skulle behandlas snabbt. Jag föreställer mig därför att det bör vara angeläget för justitieministern — när han nu ser att en del utredningar tagit lång tid — undersöka om Kungl. Maj:ts ombud verkligen har möjligheter att så skyndsamt som önskvärt är verkställa utredningar av här ifrågavarande art. Jag förutsätter då att dröjsmålet i detta fall inte har berott på orsaker av annat slag utan enbart på att justitiekanslern icke har haft möjlighet att tillkalla utredningsmän för att få fram materialet.

Svar på fråga ang. utredningarna av vissa frågor i samband med rådmannen Folke Lundquists förhävanden.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! Jag beklagar att inte de, som nu framställt enkla frågor, vetat om när dessa skulle besvaras. Beträffande interpellationer ges alltid besked i förväg om att svar kommer att lämnas den och den dagen, men jag har fått den uppfattningen, att man numera inte skall annonsera svaren på enkla frågor på samma sätt. Regeringen har nämligen från talmännen fått besked om att svar på enkla frågor, som väckes före fredagen i en vecka, skall, om intet särskilt hinder möter, besvaras på tisdag eller onsdag veckan därpå, under vissa noggrant angivna förutsättningar. Så har jag också förfarit med samtliga de tre frågor, som jag skall svara på i dag. Jag trodde att också riksdagsmännen hade fått reda på denna praxis, som talmännen anmodat regeringen att följa, vilket vi även gör. Detta är den enkla förklaringen till att jag icke har ansett mig böra lämna besked om att jag skulle ge svar i dag.

Jag ber också att få uttala mig om ett par av de spörsmål, som herr Dahln, delvis i insinuant ton, drog upp. Han ville skriva sig till förtjänst att justitiekanslern nyligen hade företagit en åtgärd i anledning av hans fråga. Herr Dahln hade fått reda på att handlingarna i föreliggande ärende i torsdags hade återfordrats av justitiekanslersämbetet, och detta skulle vara en åtgärd, som vidtagits i anledning av herr Dahlns fråga. Ja, det är alldeles riktigt att handlingarna återfordrats. Men varför begärde justitiekanslern att få tillbaka sina handlingar? Jo, det var därför att de skulle finnas tillgängliga nu, när jag skall svara på frågan; så enkelt var sammanhanget.

Herr Dahln undrade vidare, om justitiekanslern icke anser sig böra vidtaga någon åtgärd — d. v. s. överlämnande till allmän åklagare — om han finner att ett allmänt brott föreligger.

Det är riktigt som herr Dahln säger, att det gamla justitiekanslersämbetet numera är uppdelat i två ämbeten, dels justitiekanslersämbetet, som har att beivra ämbetsbrott, och dels riksåklagarämbetet, som har att beivra allmänna brott. Samma principfråga beträffande riksdagens ombudsmäns befattning med allmänna brott har också varit uppe till debatt i riksdagen, men jag skall icke ingå härpå, eftersom det ju är en riksdagens egen sak.

Beträffande justitiekanslern förhåller det sig annorlunda. Han ingår ju i motsats till riksdagens ombudsmän bland de under Kungl. Maj:t lydande ämbetsmännen. Därvidlag har det aldrig varit fråga om någon sådan distinktion som herr Dahln antytt. När nu justitiekanslersämbetet för några år sedan på grund av den stora arbetsbördan uppdelades i justitiekanslers- och riksåklagarämbeten betydde detta, att justitiekanslern inte själv skall ta hand om utredningar, som rör allmänna brott. Däremot skall han naturligtvis, om han upptäcker eller har anledning misstänka något allmänt brott, överlämna handlingarna därom till allmän åklagare. Det är märkvärdigt att herr Dahln frågar om detta nu, ty vad jag upplyste om var just, att justitiekanslern gjort detta; han har överlämnat handlingarna till allmän åklagare.

Vidare undrade herr Dahln vad det betyder att ärendet vilar. Det är klart att det icke är något besynnerligt i detta. Det förhåller sig så, som jag sade tidigare, att dessa och andra frågor upptagits i det stora brottmålet mot rådmann Lundquist. Att justitiekanslerns därmed sammanhängande utredning vilar betyder bara, att den inte är avskrivnen, utan när det blivit slutdömt i det allmänna brottmålet, kommer justitiekanslern på grundval av vad då blivit fastslaget att slutligt granska den på hans åtgärd beroende frågan.

Slutligen några ord om justitiekans-

Svar på fråga ang. utredningarna av vissa frågor i samband med rådmannen Folke Lundquists förhävanden.

lersämhetets arbetskrafter och arbetsbelastning. Det är riktigt att ämbetet trots att det, som jag nyss sade, uppdelats i två stora ämbeten, justitiekanslers- och riksåklagarämbetena, fortfarande är mycket arbetstungt. Därtill kommer att det lätt blir mycket stora variationer i arbetsbördan. I justitiekanslersämbetet är man nämligen i hög grad beroende av om det uppkommer frågor, där det fordras mycket stora och tidskrävande utredningar. Kanske kommer det ibland flera sådana stora saker på en gång. Det är naturligt, att det då kan bli besvärligt att bemästra det hela, men därför har ämbetets tillfälliga arbetskrafter ideligen förstärkts. Under en mycket stor del av de senaste åren har sålunda justitiekanslersämbetet praktiskt taget varit dubblerat.

Vad sedan den utredning beträffar, som nu senast herr Dahlén i detta sammanhang efterlyste, nämligen den om magistratens förfarande, är det kanske icke så märkvärdigt att den tagit tid. Delvis sammanhänger naturligtvis detta med den allmänna arbetsbelastningen, men jag har förfrågat mig hos justitiekanslern i anledning av herr Dahléns fråga och fått veta, att utredningsmannen förhört icke mindre än ett 40-tal personer och att protokollet över denna utredning omfattar ca 900 sidor, men att utredningen som sagt nu snart är färdig.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Justitieministern säger att det nu är praxis att de som inlämnar enkla frågor inte får något meddelande om när svar skall lämnas från departementet och att det blivit denna praxis på grund av besked — om jag fattade rätt — från talmännen eller om det var talmanskonferensen. Det skulle nog vara möjligt att denna praxis skulle kunna tillämpas med gynnsamt resultat om den vore konsekvent och svaren

2 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 29.*

verkligen lämnades på det berömvärt snabba sätt som jag har fått i dag — jag frågade i förra veckan — men så är inte förhållandet. Herr Königson får t. ex. i dag svar på en 14 dagar gammal fråga. Såvitt jag känner till har han inte fått besked tidigare, att han inte skulle få svar på den tid, som nu tydligen skall vara praxis. Det ligger också två frågor, vilket jag nyss har kontrollerat, inne på kammarens kansli, som borde kunna lämnas svar på i dag. Det är ecklesiastikministern och jordbruksministern som skall lämna svar i enlighet med denna nya praxis. För resten var det meningen med dessa enkla frågor när de tillkom att svar skulle ges på detta snabba sätt. Men det vet alla att det klickat betänkligt på den punkten. Skall vi nu möjligen kunna förvänta att om man inte hör något från departementens sida får man svar inom en vecka, ja, då är jag för min del utomordentligt tillfredsställd. Jag föreställer mig att alla kammarmedlemöter som frågar verkligen också är tillfredsställda med detta.

Justitieministern kommenterade mitt inpass om att JK begärde tillbaka handlingarna i förra veckan, sedan jag framställt frågan. Mitt påpekande hade ju, herr justitieminister, den lilla aspekten, att det, som jag nämnde, är tre månader sedan målet avgjordes och sedan RÅ förklarade, att fullföljdstalan inte skulle äga rum. Därför fanns det väl ändå ett annat samband här än det att justitieministern ville ha handlingarna till hands i dag.

Sedan säger justitieministern, att det var något egendomligt att jag frågade om JK bör överlämna saker och ting som han får kännedom om, när de rör allmänt brott. Det var ju det, sade han, som han påtalat att JK gjort i detta fall. Nu är det kanske inte lämpligt herr justitieminister, att här i detalj diskutera vad JK gjort och inte gjort. Enligt min uppfattning var det ju först på be-

Svar på fråga ang. återbesättande av lediga befattningar såsom hovrättssekreterare.

gäran från den särskilt utsedde åklagaren som JK överlämnade papperen och alltså inte på eget initiativ. Den uppgiften har jag fått, men vi skall kanske inte fortsätta diskussionen på denna punkt.

Justitieministern slutade med att tala om, att ärendet vilar i avvaktan på att målet skall bli slutdömt. Jag måste säga att jag vidhåller min uppfattning, att när det är tre månader sedan denna sak blev klar, så förefaller det mig vara en Kungl. Maj:ts nådiga tågordning som inte är riktigt önskvärd, om man skall behöva vänta tills hela Lundquistaffären är avgjord med att få besked, huruvida JK anser det vara riktigt, att en ämbetsman på det sätt jag skildrat vill låta en underlydande bevittna en namnteckning som inte existerar och sedan skriva dit ett annat namn än sitt eget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Svar på fråga ang. återbesättande av lediga befattningar såsom hovrättssekreterare.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Rylander har frågat mig, om jag har för avsikt att inom den närmaste tiden vidtaga åtgärder, som möjliggör återbesättande av lediga befattningar såsom hovrättssekreterare.

Härtill vill jag svara följande.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 maj 1950 skall lediga eller ledigblivna befattningar såsom hovrättssekreterare tills vidare hållas vakanta. På grund härav har därefter hovrättssekreterartjänsterna blivit vakantsatta vid Svea hovrätt, Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge. Min avsikt med denna åtgärd har varit att skapa förutsättningar för en genomgripande omorganisation av det administrativa

arbetet inom hovrätterna. Denna fråga har utretts av statens organisationsnämnd i samband med en organisationsundersökning vid domstolsväsendet. En första del av organisationsnämndens förslag, vilken även behandlar frågan om hovrättssekreterartjänsterna, har lämnats hösten 1953. Den fortsatta beredningen av denna fråga inom departementet har ännu icke avslutats. Innan slutlig ställning tagits till frågan om en omorganisation av befattningarna såsom hovrättssekreterare, ämnar jag icke vidtaga åtgärder för deras återbesättande.

Härpå anförde

Herr RYLANDER (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på min enkla fråga samt för att det kom så snabbt.

Jag förstår väl, att om man skall göra en genomgripande omorganisation av det administrativa arbetet inom hovrätterna, så kan det bli en ganska vidlyftig historia, särskilt som hovrätterna ju är av växlande storlek och det administrativa arbetet i de olika hovrätterna alltså ställer sig olika. Därför skall jag inte heller yppa något missnöje med det svar jag fått, utan jag vill bara vädja till statsrådet att om möjligt påskynda det slutliga ståndpunktstagandet i denna fråga.

Organisationsnämnden framlade ju sitt förslag hösten 1953, alltså för ett år sedan. Jag förstår, att om organisationsnämnden har givit sig in på detta ämne, kan det vara ett och annat att ändra på i det förslaget. Men ett år är ju en ganska lång tid i detta sammanhang, och jag tycker inte det är lämpligt att en längre tid uppehålla tjänsterna på det sätt som nu sker, när fiskaler i den vanliga domarkarriären kopplas bort från den utbildning i hovrätten, som de så väl behöver, för att kanske i årtal tjänstgöra som hov-

Svar på fråga ang. personundersökningar i brottmål.

rättssekreterare och uteslutande syssla med administrativa uppgifter.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Svar på fråga ang. personundersökningarna i brottmål.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimmerfors har frågat mig, vilka åtgärder jag avser att vidtaga för att förhindra att vid personundersökningar i brottmål samme förundersökare samtidigt handlägger ett så stort antal fall, att undersökningens kvalitet kan befaras bli lidande.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

För kort tid sedan uppgavs i en tidsskriftsartikel, att vissa tjänstemän såsom bisyssla utförde personundersökningar till ett uppseendeväckande stort antal. Jag vill understryka, att det är ett allvarligt missförhållande, om personundersökningar utföres slentrianmässigt och utan tillräcklig noggrannhet. Dessa undersökningar har mycket stor betydelse för att domstolen skall kunna bilda sig en uppfattning om den åtalades personliga förhållanden och bestämma lämpliga åtgärder för dennes tillrättaförande. Sådana undersökningar måste alltså utföras med stor omsorg. Så torde också i allmänhet ske.

Personundersökare utses av domstolen i målet. Det torde ligga i sakens natur att de påtalade missförhållandena knappast kan föreligga på andra platser än i de största städerna. Av föreliggande uppgifter framgår emellertid inte, om det är fråga om några enskilda fall eller om det finns en mera allmän praxis att uppdraga ett olämpligt stort antal undersökningar åt samma person. Inte heller har man i dis-

kussionen gjort en klar skillnad mellan personer, som utfört undersökningarna såsom bisyssla, och heltidsanställda tjänstemän hos skyddsvärn eller kommun, vilka utför undersökningar som ett led i sin tjänst. För att få erforderligt material för bedömandet har jag från myndigheter infordrat vissa uppgifter angående personundersökningar vid domstolar i några av de större städerna. Denna utredning väntas bli färdig inom de närmaste veckorna. Först därefter — när man alltså vet, huruvida det är fråga om en felaktig praxis eller endast om enskilda missförhållanden — kan man avgöra vilka åtgärder som lämpligen bör vidtagas.

Vidare anförde:

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Låt mig först till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framföra mitt tack för svaret på min fråga angående vissa förhållanden kring särskilda personundersökningar i brottmål. I själva ärendet vill jag också gärna ge uttryck för min tillfredsställelse över att justitieministern delar min uppfattning om betydelsen av att denna viktiga uppgift kommer i rätta händer.

Det är ju så med många av våra samhälleliga angelägenheter, att lagstiftningen kan vara klart utformad och buren av en human anda men att det sedan ändå klickar i tillämpningen. Det beror på vem som skall verkställa lagens föreskrifter. Lagen kan vara fullkomlig eller åtminstone bra, men vi människor är som bekant ofullkomliga. Detta betyder dock inte att vi bara skall sudda över och gå vidare när vi märker brister. Speciellt när det gäller människovård — och det är dock människor vi handskas med i dessa fall — är det av vikt att vi vakar över lagtillämpningen så att inte någon vederfares orätt, även om han har gjort orätt.

Detta är för mig, herr justitieminis-

Svar på fråga ang. personundersökningar i brottmål.

ter, en allvarlig fråga. Jag har själv oavlatligt i mitt sociala arbete med enskilda människoöden att göra, inte sällan sådana människor som har misslyckats i livet och kommit i konflikt med samhället. Meningen med den nya straffverkställigheten är ju inte enbart eller ens i första rummet att straffa utan om möjligt att upprätta. Grundförutsättningen därför är att vederbörande har förtroende för en rättvis behandling under hela målets fortgång, och visshet om att man verkligen tar hänsyn till de mänskliga faktorerna och sätter in brottet i dess rätta och verkliga samband med de omständigheter, under vilka det har begåtts.

Det finns väl inga människor som är så överkänsliga, jag skulle vilja säga så hudlösa och naket ömtåliga för orättvisor som dessa misstänkta och anklagade, hur hårdhudade de än kan förefalla på ytan. Upprepade misstag och grundlösa anklagelser medverkar till att skapa misstro mot samhället och en bitterhet, som inte bara försvårar anpassningen utan också fördjupar kriminaliteten. Den särskilda personundersökningen i brottmål, som svensk rättvisa tillämpar, är säkerligen en av de bästa garantierna för att en anklagad skall få sitt felsteg bedömt inte bara som en isolerad företeelse utan insatt i sitt rätta samband med miljö och levnadsomständigheter, med hemförhållanden och vanor som kan ha medverkat till hans utveckling.

Jag har ofta haft anledning att beundra förundersökarnas grundlighet och vilja att tränga in i en olycklig människas belägenhet och därur skapa fram en riktig bild av den misstänkte eller anklagade. Det är ju inte medvetna skönmålningar vi behöver, inte ens när det gäller pläderingar för villkorlig dom, utan vad vi behöver är en såvitt möjligt sann och riktig bild av denna människa, byggd på omsorgsfull undersökning. De relativt goda ersättningar som utgår för förundersökningar visar

också, att man väntar ett arbete som kräver en viss arbetsinsats.

Lagen förefaller här vara tillfredsställande. Den förutsätter att förundersökaren skall sätta sig i förbindelse med den misstänkte, besöka hans hem, inhämta upplysningar från familj och närstående, kontakta myndigheter, föreningar och anstalter. Gäller det en minderårig skall förundersökaren ta kontakt med barnavårdsnämnden och när det gäller alkoholmissbruk samråda med nykterhetsnämnden.

I detta fall har ju själva idén med förundersökning fått en allt större och vidare tillämpning och allt större betydelse under de senaste årtiondena. I fängvårdsstyrelsens utredning, SOU 1949:6 om kriminalvård i frihet, är det ett ord som jag gärna i detta sammanhang ville citera, därför att det är så grundläggande för hela denna viktiga frågas lösning i framtiden.

Det säges där att denna särskilda förundersökning — eller personundersökning, som det heter numera — intar »en nyckelställning inom kriminalvården och har stora utvecklingsmöjligheter för framtiden. Det ligger i sakens natur», heter det i denna utredning, »att den utveckling som sålunda försiggått och fortfarande pågår måste medföra att väsentligt ökade krav ställas på förundersökarnas kvalifikationer. Att verkställa särskild förundersökning är numera en långt svårare uppgift än vad som var fallet för ett tiotal år sedan. Såvitt möjligt bör förundersökaren förena social och psykologisk skolning samt ingående kännedom om kriminalvårdens och socialvårdens organisation med erfarenhet och gott omdöme. Valet av förundersökare har blivit en kriminalpolitisk fråga av första ordningen.»

Beträffande de i pressen påtalade fallen synes det ju alldeles orimligt att en och samma förundersökare vid sidan av sitt ordinarie arbete, sålunda på kvällar och söndagar, skulle kunna ut-

Svar på fråga ang. personundersökningar i brottmål.

föra ett verkligt kvalificerat arbete när det gäller en sådan mängd undersökningar som 200—300 per år. Även om detta är sorgliga undantag bör det få bli en varning mot en upprepning i större skala. Man nödgas nog instämna med AT som den 13 november skrev — jag citerar ordagrant — att »strålkastarljuset alldeles riktigt har ställts in på det slentrianmässiga sätt, varpå personundersökningarna i brottmål i stor utsträckning tillkommer». Tidningen relaterar sedan ett exempel på en förundersökare i Stockholm — jag citerar åter ordagrant — »som vid sidan av sitt egentliga arbete i ett av statens verk hunnit med inemot 300 sådana undersökningar på ett år till en sammanlagd arvodessumma av närmare 30 000 kronor». Om detta är riktigt, herr statsråd, måste nog strängare normer tillämpas.

Jag har inte i första hand tänkt att det härvidlag skulle behövas någon lagändring, i varje fall inte en speciallagstiftning, som reglerar antalet undersökningar per man. Jag har utgått ifrån att ett allvarligt och positivt ord av landets justitieminister som svar på en fråga i ärendet skulle vara nog. Det ordet borde kunna bli vägledande för rådhusrätterna, som förordnar förundersökarna, och ett memento även för vissa alltför ambitiösa specialister på människoöden.

Med särskild tillfredsställelse, herr talman, konstaterar jag nu att justitieministern gått i författning om infordrande av uppgifter om handläggningen av dessa ärenden vid domstolarna i några av våra större städer. I dagens läge är denna åtgärd synnerligen motiverad och tacknämlig. Redan denna utredning kommer säkerligen att ha något av den verkan jag här antytt. Skulle de inkomna svaren motivera andra åtgärder litar jag på att justitieministern, i enlighet med sitt positiva svar i dag, kommer att fullfölja ärendet.

Riktpunkten både i fråga om vår om-

fattande socialvård och vårt rättsväsende måste under alla förhållanden vara att försöka hjälpa människor. Detta betyder att vi också beträffande kriminalvården ger oss tid med de enskilda fallen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet ZETTERBERG:

Herr talman! I den bakomliggande viktiga sakfrågan är jag alldeles ense med herr Rimmerfors i hans värderingar och synpunkter, och jag har ingen som helst anledning att vidare uppehålla mig vid detta. Herr Rimmerfors delade ju också min uppfattning, att lagen är lämpligt avfattad för att nå det mål som avsetts. Frågan är då, hur domstolarna tillämpar denna lag, och detta är, såsom väl framgår av mitt svar, ännu inte riktigt klarlagt. Utredning därom pågår. Jag begärde emellertid nu ordet närmast för att just på sistnämnda punkt kunna tillägga ytterligare något.

I den av mig för en tid sedan igångsatta utredningen om praxis på detta område har vi alldeles nyligen fått in de första svaren till departementet. De rör förhållandena i städerna Göteborg, Malmö, Norrköping och Hälsingborg. Beträffande dessa stora städer visar det sig, såvitt preliminära rapporter ger vid handen, att något större antal personundersökningar där icke uppdragits åt samme undersökare i andra fall än då det gäller skyddsvärnen i Göteborg, Malmö och Hälsingborg. Därvidlag är det emellertid fråga om undersökningar, som verkstälts av heltidsanställda tjänstemän, och någon anhopning av undersökningar på personer, som utför dem såsom bisyssla, har inte förekommit i dessa städer. Utredningen fortsätter, och jag väntar, som nämnts, att mycket snart få slutgiltiga besked. När detta är klart och man alltså vet hur landet ligger, ämnar jag vidtaga de åtgärder som kan betingas av utredningsresultatet.

Svar på fråga ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse också över vad herr statsrådet här sist anförde. Saken är den, att om pressen ger spridning åt enstaka missförhållanden — och pressen fyller ju i detta avseende en utomordentligt viktig uppgift — kan folk få den föreställningen, att situationen är allvarligare än den verkliga är. Därför är varje klarläggande värdefullt, och ju förr sådana kan lämnas, desto bättre är det.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Svar på fråga ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Königson har frågat inrikesministern vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att uppnå en lösning av poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

Då det här gäller lönekonflikter, torde det närmast ankomma på mig att besvara frågan. Jag vill då påminna om att förhandlingar har förts i vanlig ordning med den organisation, som omfattar huvudparten av landets polispersonal, och att den därvid träffade överenskommelsen har underställts riksdagen, som därefter har godkänt den och fastställt lönevillkoren för all polispersonal. Att genom åtgärder på löneområdet kunna tillmötesgå de grupper, som tillgripit konflikt i de båda städerna, är enligt min mening inte för närvarande möjligt utan att riva upp överenskommelsen och riksdagens beslut och därmed skapa oro och större svårigheter i landet i dess helhet.

Härefter anförde:

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Jag ber att till civilministern få framföra mitt tack för svaret på min fråga.

Svaret innebär ju kort sagt, att regeringen inte ser någon möjlighet att göra någonting på detta område just nu. Civilministern säger att man inte kan riva upp överenskommelsen och riksdagens beslut utan att därmed skapa oro och större svårigheter i landet i dess helhet. Jag skulle dock tro att oron och svårigheterna redan är så pass stora, att man har all anledning att vara mycket försiktig, så att man inte genom att fortsätta på den nuvarande vägen skapar till och med större oro och större svårigheter än man skulle få genom att riva upp beslutet. Jag tror nämligen att det inte bara är i Stockholm och Göteborg, som det nu råder missnöje med det nya statliga polislöneordningset. Jag skulle tvärtom tro att det i de flesta större och medelstora städer råder ett ganska stort missnöje med den överenskommelse, som träffades mellan de statliga myndigheterna och polisförbundet.

När jag framställde min fråga var anledningen närmast den, att jag ansåg att vad som dithills gjorts på detta område var ganska valhant, och jag skulle bara med några få ord vilja beröra vad som dithills har skett efter det att det nya polislöneordningset trädde i kraft den 1 juli i år.

Vad Stockholm beträffar blev det ju så, att så gott som samtliga ordningspoliser anmälde att de inte ville komma över på det statliga ordningset. De begagnade sig alltså av övergångsbestämmelserna och meddelade att de ville stå kvar på det kommunala ordningset. En del extrapoliser här i Stockholm ansåg att de, när det gamla ordningset upphörde, var lösta från sina tjänster och kunde sluta omedelbart. Jag skall inte ta ställning till frågan, huruvida det var rätt eller inte — den saken skall avgöras av domstol — men

Svar på fråga ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

Jag vill bara nämna att de utgick ifrån att deras tjänster inte längre fanns, eftersom det gamla reglementet inte längre fanns, och att de, då de inte ville gå över på det nya reglementet, kunde sluta omedelbart. Det ledde till att en del poliser i Stockholm lämnade sin tjänst, och detta i sin tur ledde till att de blev åtalade.

Om de kan anses ha begått tjänstefel eller inte är ännu inte klart — det finns ingen lagakraftvunnen dom på om det är tjänstefel eller inte — men en rätt anmärkningsvärd sak i samband med detta är en skrivelse, som inrikesdepartementet skickade ut och där inrikesministern — tydligen i något av panikstämning — ville hindra andra polisdistrikt att anställa poliser från Stockholm. Skrivelsen är något egendomligt formulerad här och där — det skall jag inte bry mig om — men det som jag tycker är anmärkningsvärt är, att det i den skrivelsen står, att därest det i något polisdistrikt skulle bli aktuellt att anställa polismän från Stockholm eller Göteborg skall länsstyrelsen efterhöra huruvida vederbörande kan få entledigande från den tjänst de innehar och vid vilken tidpunkt han i så fall kan tillträda den sökta tjänsten. Det som är anmärkningsvärt är emellertid att så långt jag vet och har erfarenhet — jag kan inte säga om det är absolut riktigt — länsstyrelserna inte har något som helst med ordinarie tjänster att göra. De tjänster som dessa poliser från Stockholm fick var enbart vakansförordnanden, alltså gällande från månad till månad, men denna skrivelse fick ändå det något egendomliga resultatet, att dessa vakansförordnanden inte förnyades utom i något enstaka fall; jag tror att det är i ett enda fall som man har förnyat förordnandet. Jag vill bara säga att jag tycker att det är något egendomligt, att man tillgriper dylika åtgärder innan det finns en lagakraftvunnen dom att stödja sig på.

Det är ytterligare en sak som jag ty-

cker är egendomlig när det gäller denna konflikt i Stockholm. Det gäller det förhållandet, att ett par poliser i Stockholm, som hade blivit antagna till elever vid polisskolan, inte fick komma till polisskolan därför att de slutade sin tjänst i Stockholm. Inte heller i detta fall fanns det ju någon lagakraftvunnen dom som man hade att stödja sig på, men trots detta anförde styrelsen för polisskolan i en skrivelse: »Då Carlsson och Lundström av styrelsen uttagits till elever i sin egenskap av polismän i Stockholm, finge beslutet om deras uttagning på grund av vad som sedermera inträffat anses förfallet.» Alltså, man upphäver inte ens ett gammalt beslut, utan man säger bara mycket obestämt, att det gamla beslutet på grund av vad som sedermera har inträffat skall anses förfallet. Det sägs vidare att de har uttagits till polisskolan »i sin egenskap av polismän i Stockholm». Men var någonstans står det att man uttas till polisskolan därför att man är i tjänst inom det eller det polisdistriktet? Det är visserligen så, att man brukar fördela platserna efter distriktet, men det finns ingenting som säger att man skall fördela dem på det eller det sättet. Det finns inte ens någonting som säger att vederbörande skall vara polisman för att komma in vid skolan. Men ändå säger man — utan att lagakraftvunnen dom finns — helt enkelt att det gamla beslutet är förfallet och att dessa poliser inte får komma in i skolan.

Jag vill med detta ha sagt att jag tror att det är ett rätt överksamt sätt att försöka komma till rätta med konflikten i Stockholm att man försöker hindra folk från att sluta polistjänsten i Stockholm. Dessa polismän har visserligen gått en något annorlunda väg än vanligt, men vill de inte vara poliser i Stockholm må de väl ha rätt att sluta sin tjänst. Man får också komma ihåg att dessa poliser, som slutade sin anställning, hade kommit utifrån landet

Svar på fråga ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

och sålunda lätt kunde göra en jämförelse mellan förhållandena i Stockholm och i mindre städer och orter ute i landet.

Vidare skulle jag vilja säga några ord om förhållandena i Göteborg. Enligt övergångsbestämmelserna skall polisdistrikt, som vid ikraftträdandet av det nya reglementet är utsatt för stridsåtgärder från polisens sida, kunna för sin del uppskjuta ikraftträdandet av reglementet. Göteborgs stadsfullmäktige beslöt begagna sig av denna möjlighet, och i Göteborg har således det nya reglementet ännu inte trätt i kraft. Det hindrar emellertid inte att samtliga ordningspoliser i Göteborg anmält att de inte vill gå över på det nya reglementet utan önskar stå kvar på det gamla kommunala reglementet.

I denna situation och inför det faktum, att det blev allt svårare att upprätthålla ordningen, skickade polismästaren i Göteborg en skrivelse till landshövdingen, där han, om jag så får uttrycka det, avsåg sig ansvaret för ordningen i Göteborg. Det heter i denna skrivelse: »Rättssäkerheten i Göteborg för den enskilde medborgaren minskas alltmer. Genom den ständigt fortlöpande reduceringen av ordningspolisen har den brottsförebyggande verksamheten icke kunnat vidmakthållas i den utsträckning som är nödvändig för att trygga ordning och säkerhet i staden.» Resultatet av denna skrivelse blev att landshövdingen i Göteborg reste till Stockholm för att tala med inrikesministern. De överläggningar, som landshövdingen sålunda hade i Stockholm, väckte stora förhoppningar i Göteborg, ja, så stora förhoppningar att en göteborgstidning, som bör vara mer initierad än de andra, hade en artikel i saken under följande fyrspaltiga rubrik: »Poliskonflikten ur dödläget». När denna tidning var så förhoppningsfull, var det inte underligt att övriga göteborgare fick en känsla av att det äntligen

skulle göras någonting för att lösa poliskonflikten.

Men man tog inte itu med poliskonflikten, utan det blev bara så, att en inrikesministerns utskickade, den sakkunnige för polisfrågor i inrikesdepartementet landsfogde Höfde, kom till Göteborg. Jag skall inte säga någonting om honom, men nog blev vi göteborgare litet förvånade, då det som merit för landsfogde Höfde i denna sak angavs att han varit polischef i Addis Abeba. Det kan väl ändå inte utgöra någon merit för den som skall kunna lösa polisfrågan i Göteborg.

Man trodde alltså att det äntligen skulle göras någonting, så att konflikten kom ur världen. Det blev också ett visst resultat av den överläggning som hölls i Göteborg: det fattades beslut om att 16 poliser från andra delar av landet skulle skickas till Göteborg för att se till att det blev ordning och reda, särskilt i Järntorgsdistriktet. I stället för att försöka på något sätt lösa konflikten tog man alltså dit dessa poliser, som kostar staden pengar både i reseersättning och traktamenten och som ju knappast känner förhållandena i Göteborg och väl inte heller kan lära känna dem på den månad de skall vistas i Göteborg. Men inte nog med att man tog dit dessa kriminalmän från övriga delar av landet, vilka tydligen med mycket stor ovillighet reste till Göteborg. Man gjorde också något annat, som enligt min mening är det mest anmärkningsvärda i detta sammanhang: man beslöt att rekommendera polisen i Göteborg att strängare än hittills använda lösdrivarlagen — den lag alltså, om vilken andra lagutskottet, då frågan år 1950 behandlades här i riksdagen, sade att lagen fortast möjligt borde försvinna. Inte mindre än 50 av andra kammarans ledamöter röstade också för att lagen omedelbart skulle upphöra. Denna lag tillgriper man nu för att komma till rätta med förhållandena i Göteborg. Har man inte kommit ganska

Svar på fråga ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

långt ut på det sluttande planet, när man inte ser sig någon annan möjlighet än att använda lösdrivarlagen i ett fall som detta?

Jag skulle i detta sammanhang vilja citera några ord ur en tidningsartikel, som enligt min mening säger just vad som bör sägas om denna sak: »Hela historien är en bedrövelsens historia. Först låter man polisväsendet förfalla, sedan mobiliserar man lösdrivarlagen. Om detta inte är en inkompetensförklaring skulle man vilja veta vad det ordet betyder.»

Till sist skulle jag något vilja beröra själva avtalsläget. Centralkommittén för polismännen i Stockholm och Göteborg har nu fått förhandlingsrätt, men de vet inte riktigt vem de skall förhandla med. Det var tydligen en besvärande sak för höga vederbörande att de fick en sådan förhandlingsrätt, och nu förefaller det som om man vill förhindra att den användes. Jag vill inte uttala mig om, huruvida det bör komma till stånd några förhandlingar eller inte, men när polismännen har fått förhandlingsrätt, bör det väl finnas någon som de kan förhandla med, så att inte det hela blir bara en formalitet.

I denna situation har centralkommittén i Stockholm begärt förhandlingar med vederbörande lokala myndigheter. Polisen i Göteborg har sålunda begärt att få förhandla med löne- och tjänstenumnden i Göteborg. I detta läge — jag vet inte, om det möjligen skedde tidigare — skickade Svenska stadsförbundet i samråd med civilministern ut en skrivelse, där kommunerna helt enkelt förbjöds att förhandla om polisens löner.

Men jag skulle vilja veta — och jag tror, att det är flera, som skulle vara intresserade av att få sina kunskaper berikade därvidlag — hur saken nu egentligen ligger till. Jag tror, att de berörda polismännen är något förvirrade inför det nuvarande läget. Som jag sade förut, har flertalet, ja, nästan

samtliga av poliserna i Stockholm sagt ifrån, att de vill stå kvar på det kommunala reglementet. De vill inte gå över till det statliga nu, och de har rätt att stå kvar på det kommunala. Samtliga ordningspoliser i Göteborg har gjort likadant. De säger, att de står kvar på det kommunala reglementet. Jag kanske här blottar en okunnighet som man inte borde tala om att man har, när jag säger, att jag inte riktigt förstår, hur förhandlingarna här skall gå till. Jag tror, att det finns flera, som är lika okunniga. Polismännen i fråga står ju kvar på det kommunala reglementet och tänker inte någonsin gå över på det statliga. Nu får löne- och tjänstenumnden i Göteborg inte förhandla med dessa polismän. Är det då staten som skall göra det, eller är den förhandlingsrätt, som de blivit tillerkända, bara en formalitet, som i detta fall inte betyder någonting?

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN:

Herr talman! Jag skulle vilja börja med att säga några ord i anledning av slutet på herr Königsons anförande, där han begärde att få sina kunskaper öka. Ja, jag tror minsann att det behövs i denna fråga. Herr Königson ställde frågan: Vem skall centralkommittén för polismännen förhandla med? Ja, men herr Königson var ju med, när denna fråga behandlades i riksdagen i anledning av en proposition från inrikesdepartementet angående en ändring av polislagen, en ändring, som var föranledd av framställningar från de kommunala förbunden och från städerna Stockholm och Göteborg, vilka var representerade i uppvaktningen hos regeringen. Saken gällde alltså ett beslut, att polismännens löner skall regleras av riksdagen. Man behöver inte gå längre tillbaka i hävderna för att kunna täcka sin brist på kunskaper.

Om det således föreligger ett beslut,

Svar på fråga ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

enligt vilket riksdagen har övertagit beslutanderätten om polisernas avlöningsförhållanden, är det väl ganska uppenbart, att de enskilda kommunerna sedan inte har möjlighet att förhandla om samma sak. I så fall skall man ändra på riksdagens beslut.

Nu hänvisar herr Königson till att polismännen i Stockholm — alltså de, som utträdde ur polisförbundet efter det att förhandlingarna med civildepartementet hade avslutats — vill stå kvar på det kommunala reglementet. Ja, vad har de då för möjligheter? Det är naturligtvis fråga om det reglemente, som gällde för dem tidigare. Skall man här få en ändring till stånd, måste riksdagen ändra sitt beslut, och om herr Königson eller några andra från Göteborg är så angelägna om att åstadkomma en ändring, att de till och med lägger upp frågan så, att det är regeringen och riksdagen, som försvarar Göteborgsförhållandena, varför då inte begära en sådan ändring, att det blir möjligt att reellt göra någonting, alltså begära en ändring av riksdagens beslut i frågan? Det är ju dithän man måste komma.

Jag vet faktiskt inte, vad herr Königson hade för syfte med sin enkla fråga. Jag kan inte föreställa mig, att han är främmande för de förhållanden, som jag nu berört, eftersom han var med i riksdagen, då det beslutades i saken. Han kunde väl knappast heller vänta att få ett svar, som innebar, att man ifrån regeringens sida skulle vara beredd att ta upp nya förhandlingar med den organisation, som har ställt sig utanför det stora fackförbundet på detta område och träffa en speciell överenskommelse med det. Jag vill inte tro, att herr Königson skulle ha förmodat, att svaret skulle innehålla något sådant. Herr Königson säger emellertid, att hela frågan är valhänt behandlad. När han skall anföra exempel på det valhänta i handläggningen, hänvisar han till vad som har hänt i Stockholm, där det råder tvist om huruvida det kom-

munala avtalet gäller och vilken innebörd det skall ha. Detta är ju en tvist med Stockholms stad angående giltigheten och innebörden av det kommunala avtal, som tidigare gällde för polismännen. Det måste helt hänföras till det kommunala området.

En annan fråga, som skulle vara upprörande, var att vissa polismän, som har slutat sin tjänst i Stockholm och som tidigare sökt inträde i polisskolan, sedan blivit underrättade om att de inte kunde tas in, därför att de slutat sin anställning. Detta sammanhänger givetvis med att det är polisdistrikten, som bekostar polismännens utbildning i polisskolan, och det är från polisdistrikten de uppbär sin lön. Så har ju förhållandena varit hela tiden. Om polisskolan således märker, att sådana elever anmäler sig som inte har något distrikt bakom sig, som kan betala deras kostnader eller ge dem deras lön, så tas de icke in som elever på vanligt sätt.

Herr Königson nämnde något om lösdruvarlagens tillämpning, men jag skall inte gå in på detta. Det är, såvitt jag vet, en fråga, som regeringen inte på något sätt har sysslat med eller varit inkopplad i, och herr Königson gav inte heller någon anvisning på källan. De anvisningar, som stadsförbundet har gett ut till kommunerna, innebär endast upplysningar om vilka möjligheter kommunerna har att föra förhandlingar med hänsyn till riksdagens beslut om ett statligt reglemente. Jag tror nog att det skulle ha varit renhårigt om den speciella polisorganisation, som nu begärt att få förhandlingsrätt, i förväg hade underrättat sina medlemmar om att den förhandlingsrättslag, som man här kan få använda — lagen om kommunal förhandlingsrätt — ger dem möjligheter att förhandla med kommunala myndigheter. Men de kommunala myndigheterna har icke möjligheter att förhandla om polisens löne- och anställningsförhållanden, sedan riksdagen har

Svar på fråga ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

beslutat att utfärda ett statligt polislöne-reglemente. Det finns vissa detaljer, som ändå kan ge utrymme för resonemang, och stadsförbundet har hänvisat till var möjligheterna finns. Jag kan inte finna detta på något sätt anmärkningsvärt. Jag tror att det var riktigt, att de gjorde detta för att undanröja alla missuppfattningar, som tidigare tycks ha förelegat på detta område.

Grundfrågan är ju här — den kommer man inte ifrån — om riksdagens beslut skall upphävas. Skall förhandlingarna gå tillbaka till kommunerna? Om man har den uppfattningen, då tycker jag nog, att det är riktigare att begära att en sådan ordning skall återinföras — under förutsättning att man på kommunalt håll verkligen är intresserad av att komma tillbaka till det förhållandet.

Ordet begärdes härefter av chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet Hedlund. Med anledning härav beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att beträffande denna fråga upphäva den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten. Herr talmannen lämnade härefter ordet till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Königson har ju framställt en enkel fråga av begränsad räckvidd. Frågan gäller vad som skall göras för att häva poliskonflikten i Stockholm och Göteborg. Det ankommer på civilministern att besvara den frågan och det har han ju också gjort. I detta sammanhang har herr Königson emellertid berört ordningen och säkerheten i både Stockholm och Göteborg och har därmed kommit in på ett ämne, som jag har att ta befattning med.

Vad då först Stockholm beträffar vill jag säga, att konflikten är av tämligen färskt datum. Den började den 7 april i år, och några stora förändringar har icke inträtt i fråga om antalet polismän

här. En minskning av poliskåren har dock skett. Antalet poliser vid konflikten början var 1 570, och är i dag nere i 1 519. Man har alltså mist 51 av över 1 500. Detta är uppenbarligen icke ett antal, som behöver göra situationen särdeles bekymmersam, i all synnerhet som det finns möjligheter att vid nattliga äventyr av den art vi hade i Berzelii park tillfälligtvis använda elever vid polisskolan.

I Göteborg började konflikten redan 1952. Det har ju gått rätt lång tid sedan dess, och läget skulle därför kunna vara mycket bekymmersamt. Jag tror dock inte att det är så bekymmersamt i dag, som man skulle kunna tro.

Herr Königson talade om en skrivelse från polismästaren i Göteborg. Det är ju riktigt, att han är ansvarig för ordning och säkerhet i Göteborg, men han är det närmast under landshövdingen. Det är landshövdingen som inför regeringen har ansvaret för ordningen och säkerheten. Vi hade en konferens i inrikesdepartementet med landshövdingen. Vi gick igenom läget, och han angav, hur många man han behövde ytterligare för att klara situationen, och kom överens om att om han fick så pass många, att man i dag har fler poliser än när konflikten började 1952, så skulle läget vara så pass hyggligt, och han skulle kunna ta ansvaret för ordningens och säkerhetens upprätthållande. I dag är faktiskt läget det, att det tjänstgör 8 poliser fler i Göteborg än vad staden hade vid konflikten början. Jag sade, att detta antal fanns i dag, men det är kanske inte fullt exakt. Jag läste nämligen i tidningarna i morse, att 3 eller 4 stycken nu vill ta eller möjligen redan tagit avsked från göteborgspolisen. Om detta vet jag ingenting mer än jag läst i tidningarna, men för en vecka sedan var läget det, att polisen till sitt förfogande hade 8 man mer än när konflikten började 1952.

Landshövdingen for härifrån med

Svar på fråga ang. poliskonflikterna i Stockholm och Göteborg.

det beskedet, att om han ansåg det oundgängligt med fler polismän till Göteborg så skulle vi söka ordna detta.

När herr Königson sedan talar om att regeringen genom sin politik kommit ut på ett sluttande plan använder herr Königson väl ändå överord. Om jag nu skulle använda ett så starkt uttryck, skulle jag snarare vilja säga att herr Königson och de som förfäktar samma mening som han befinner sig på ett sluttande plan. Situationen är ju den, att en riksorganisation har träffat en uppgörelse. En viss grupp, stockholmsgruppen, är med rätt eller orätt — därom vill jag inte yttra mig nu — missnöjd med denna förhandlingsöverenskommelse och begär att få bättre villkor än vad det stora förbundet har fått igenom och ansett sig böra godta. Varthän leder det för hela vårt förhandlingsväsen, om man inför en sådan ordning? Skulle en sådan taktik bli mera allmän, tror jag att alla som är intresserade av det fackliga organisationsväsendet skulle få anledning att säga: Bevare oss för våra vänner; våra fiender klarar vi själva.

Härefter anförde:

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Nu behöver jag inte, som jag hade tänkt, tala om för civilministern, att göteborgspolisen utträtt ur polisförbundet långt innan det statliga polislöneordningsträde i kraft. Det har redan inrikesministern redogjort för, så nu vet civilministern det.

Civilministern sade, att jag inte angivit vem som hade rekommenderat att utöka användningen av lösdrivarlagen. Det borde inrikesministern ha kunnat lämna upplysning om, ty det var vid de överläggningar, som inrikesministerns utskickade landsfogde Höfde hade med landshövdingen i Göteborg, som man kom överens om att landshövdingen skulle rekommendera att utöka användningen av lösdrivarlagen. Det

var alltså landshövdingen som lämnade den rekommendationen till göteborgspolisen.

Jag kan kanske inse att inrikesministern inte förstod mig när jag talade om att man kommer ut på det sluttande planet, när man griper till lösdrivarlagen. Men civilministern borde härvidlag kunna ha något av samma känsla som jag. Lösdrivarlagen var vid sin tillkomst och är ännu i dag en klasslag, ungefär i linje med åkarpslagen. Den drabbar sådana som är medellösa. Jag anser därför att den borde upphävas omedelbart.

Jag är naturligtvis tacksam för att inrikesministern har lämnat mig upplysningen, att läget i Göteborg inte längre är bekymmersamt. Med ännu större tacksamhet bör vi göteborgare notera, att läget så snabbt förändrats. I den skrivelse jag nämnde, som inrikesdepartementet skickade ut i juli, säger inrikesministern att situationen i Göteborg är allvarlig. Nu är den emellertid inte längre det. Jag hoppas att göteborgarna skall få klart för sig detta och att läget inte är bekymmersamt längre fastän vi, som man kunde inhämta i inrikesdepartementets skrivelse, har 150 vakanser i Göteborg.

Sedan vill jag tacka civilministern för att han har berikat min kunskap på förhandlingsrättsområdet. Det kan säkerligen behövas i många stycken. Vad jag ville ha reda på var hur det låg till med dessa polisers ställning. Vi har fått upplysningen, att det kommunala reglementet står kvar för poliserna i Stockholm och Göteborg, emedan dessa poliser använt sig av övergångsbestämmelserna, men att dessa poliser trots detta skall förhandla med de statliga myndigheterna. Rättare sagt, vi har fått klargjort — det beskedet är poliserna givetvis också tacksamma för att ha fått — att det blir inga förhandlingar alls om polisernas lönefrågor. Den förhandlingsrätt de har fått gäller det kommunala området och kommunerna

Svar på fråga ing. införselavgifter för fisk.

har ingen rätt att förhandla om lönerna. Det är rätt egendomliga förhållanden som blottas.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7.

Svar på fråga ang. införselavgifter för fisk.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Staxäng har frågat mig, om jag har för avsikt att med anledning av den oroande utveckling, som importen av fisk och fiskprodukter tagit, införa de i gällande förordning om importregleringen av fisk omnämnda införselavgifterna, framför allt för fiskfiléer.

Med anledning härav får jag anföra följande.

Herr Staxängs fråga föranleder mig först att erinra om att jag såväl vid tillkomsten år 1953 som vid förlängningen i år av nu gällande införselavgiftsbefattning beträffande vissa slag av fisk och skalldjur uttalat, att den rätt, som förordningen ger Kungl. Maj:t att förordna om uttagande av in- och utförselavgifter på fisk, icke bör utnyttjas, såvida ej väsentligt ändrade förhållanden föranleder därtill. Anledningen till detta uttalande är att jag anser, att man icke utan alldeles särskilda skäl bör vidtaga större ändringar i den nuvarande importregleringen i avvaktan på den omprövning av riktlinjerna för prisregleringen på fisk, som jag uppdragit åt 1954 års fiskeriutredning att verkställa. Mot denna min uppfattning har jordbruksutskottet och riksdagen ej haft något att invända.

Jag torde också få erinra om att statens jordbruksnämnd redan tidigare

haft sin uppmärksamhet riktad på förevarande spörsmål, särskilt såvitt angår fiskfiléer. Nämnden anmälde sålunda i sin skrivelse i våras med förslag till reglering av priserna på fisk under budgetåret 1954/55, att den ämnade företaga särskilda undersökningar i syfte att utröna möjligheterna att för vissa fiskslag eller fiskvaror tillämpa en importreglering, baserad på införselavgifter i stället för kvantitativa begränsningar. Enligt nämnden skulle dessa undersökningar i första hand avse en avgiftsbeläggning av importerade fiskfiléer med hänsyn till de svårigheter, som redan då uppkommit att på ett nöjaktigt sätt kvantitativt reglera importen av frysta fiskfiléer.

Framställning om, bland annat, uttagande av införselavgifter på fisk har därefter gjorts från Sveriges fiskares riksförbund. Ärendet har remitterats till jordbruksnämnden, som redan tidigare fått mottaga en liknande framställning från Svenska västkustfiskarnas centralförbund. Enligt vad jag erfarit har i anledning därav i slutet av september i år överläggningar ägt rum inför representanter för nämnden med av frågan berörda intressenter inom fisket och handeln. Enligt uppgift kom man därvid — på förslag av vid överläggningarna närvarande representanter för fiskarorganisationerna — överens om att förhandlingarna i ämnet skulle uppskjutas i avvaktan på bildandet av lämpliga organ för överläggningar i importfrågor. Vid överläggningarna anfördes bland annat, att den föreliggande importstatistiken icke var helt entydig.

Vid nu angivna förhållanden har jag ansett mig böra tills vidare avvakta den fortsatta utvecklingen. Jag vill emellertid framhålla, att jag har uppmärksamheten riktad på förevarande spörsmål och att jag därvid ämnar hålla nära kontakt med berörda intressenter inom fisket och handeln.

Härpå anförde:

Svar på fråga ang. införselavgifter för fisk.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det svar jag har fått på min enkla fråga. Jag nödgas dock konstatera, att statsrådet inte nu ämnar vidtaga några åtgärder för att reglera importen av framför allt fiskfiléer medelst införselavgifter. Som stöd för denna inställning anför statsrådet, att representanter för fiskeriorganisationerna har överenskommit med jordbruksnämnden att uppskjuta förhandlingarna i detta ärende till dess ett lämpligt organ för överläggningar i importfrågor har bildats.

Även om jag kan förstå skälen till detta ställningstagande av statsrådet, kan jag dock inte finna, att bildandet av ifrågavarande importorgan är en förutsättning för införande av införselavgifter. Redan nu är importen av färskfisk kännbar för avsättningen av det svenska havsfiskets fångster. Värdemässigt steg denna import med inte mindre än 33 procent från 1952 till 1953, eller från 15 till 20 miljoner kronor. Färskfiskimportens värdemässiga andel steg samtidigt från 27,9 till 34,1 procent. Alldeles särskilt kännbar för det svenska fisket är den stigande konkurrensen med importerade färska och frysta filéer. Importen av dessa varor har stigit från 370 ton 1951 till 542 ton 1952 och 1 054 ton 1953. Värdemässigt är stegringen ännu större eller från 625 000 respektive 1 016 000 och 2 212 000 kronor. I år har importökningen fortsatt i ännu snabbare takt. Denna import, som värdemässigt mer än tredubblats, hänför sig nästan uteslutande från Danmark och Norge.

Jag vill erinra om vad Svenska västkustfiskarnas centralförbund anför i sin skrivelse, som statsrådet har åberopat. Det står där: »Denna kraftigt stigande import av fisk bereder givetvis ökade avsättningssvårigheter för de svenska fiskarnas fångster på den inhemska marknaden. Under de båda senaste

åren har Västkustfisk, förening u. p. a., fått mottaga de största fisköverskotten sedan föreningens start 1946, nämligen 43,2 miljoner kg 1952 och 33,5 miljoner kg 1953.»

I detta sammanhang bör uppmärksammas, att konkurrensen från importerade fiskfiléer är så hård, att ersättning av prisregleringsmedel har måst utgå till tillverkarna av svenska fiskfiléer. I likhet med vad styrelsen för Svenska västkustfiskarnas Centralförbund anført i den skrivelse till jordbruksnämnden, som jag nyss citerade, anser jag det i princip vara felaktigt att genom dylika ersättningar sänka minimipriset för den råvara som används för framställning av djupfrysta filéer. Det borde enligt min mening vara lämpligare att införa införselavgifter under den tid då de svenska tillverkarna bygger upp sin konkurrensförmåga. Beredningen av frysta filéer har under innevarande år visat en glädjande stegring och väntas vid årets slut komma upp i en kvantitet, som innebär en fördubbling av föregående års. Såväl för fisket som för vår beredningsindustri skulle det utan tvivel vara av värde att i detta avseende under en tid få arbeta under skydd av införselavgifter.

I sitt svar på min enkla fråga framhåller emellertid statsrådet, att man icke utan alldeles särskilda skäl bör vidtaga större ändringar i den nuvarande importregleringen i avvaktan på den omprövning av riktlinjerna för prisregleringen på fisk, som 1954 års fiskeriutredning skall verkställa. Jordbruksnämnden har i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk för budgetåret 1954/55 anført, att det inte torde finnas några hinder för att uttaga importavgifter innan nämnda utredning slutförts. Nämnden anförde också att den ämnade företa särskilda undersökningar för att utröna möjligheterna att för vissa fiskslag eller fiskvaror till-

Svar på interpellation ang. utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.

lämpa en importreglering, baserad på införselavgifter. Dessa undersökningar skulle i första hand avse en avgiftsbeläggning av bland annat fiskfiléer. Huruvida någon dylik undersökning genomförts känner jag tyvärr inte till, men herr statsrådet är kanske beredd att ge svar på den punkten. Ett införande av införselavgifter skulle enligt min mening stå helt i överensstämmelse med riksdagens uttalande om fiskerinäringens allmänna standard och inkomster, vilket de nuvarande förhållandena med import vid tidpunkter, då stora partier överskottsfisk föreligger, knappast torde göra.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret, och jag tolkar herr statsrådets löfte att med uppmärksamhet följa ärendet så, att införselavgifter kommer att införas om berörda parter så önskar, trots att 1954 års fiskeritredning ännu ej slutfört sitt uppdrag.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**:

Herr talman! Att mitt svar på denna fråga fått den utformning det fått beror i hög grad på innehållet i ett protokoll vid överläggningar den 29 september i år, då fiskarnas och fiskhandelsns representanter mötte statens jordbruksnämnd för att behandla bl. a. de problem, som upptagits i de skrivelser som herr Staxäng här har citerat. Vid den behandlingen enades man enligt protokollet § 9 om följande: »Under den föregående diskussionen hade från fiskarorganisationen framhållits, att vad man från fiskets sida för dagen var angelägen om var inrättande av rådgivande organ för importfrågor, organiserade efter liknande principer som nämndens exportråd för fisk och fiskexportnämnderna.»

Jag har ingen uppgift om att fiskarorganisationerna ändrat sin uppfattning sedan dess. Jag har inte från det hållet hört något om detta. Jag är allt-

jämt villig att när så önskas överlägga med fiskarorganisationerna om vilka åtgärder som kan komma i fråga, och så långt det är möjligt önskar jag att de åtgärder, som kan vidtas, företas i fullt samförstånd med fiskets egna organisationer.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8.**Svar på interpellation ang. utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.**

Herr förste vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Statsrådet fru **LINDSTRÖM**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Kilsmo har frågat statsministern — som har överlåtit på mig att besvara frågan — om regeringen har för avsikt att föreslå 1955 års riksdag utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder. Interpellanten ställer sin fråga mot bakgrunden av »den rådande världsnöden». Att uttrycket »världsnöd» täcker verkligheten framgår bl. a. av den skrämmande ökningen av hunger och undernäring i världen: från 38,6 procent av jordens befolkning, som var undernärda före det senaste kriget, till 59,5 procent, som är det i dag. Den svenska delegationen vid Förenta Nationernas generalförsamlingar har där under en följd av år deltagit i diskussionen om dessa problem och har undan för undan på regeringens initiativ aviserat en höjning av det svenska bidraget till FN:s verksamhet till de underutvecklade ländernas bistånd. Senast den 6 oktober innevarande år meddelade jag som svensk delegat i FN:s ekonomiska utskott, att regeringen har för avsikt att höja det svenska bidraget till denna verksamhet nästa år med ca 25 procent, nämligen från

Svar på interpellation ang. utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.

2,5 till 3 miljoner kronor. Detta bidrag utbetalas från anslaget »Bidrag till internationell hjälpverksamhet» under tredje huvudtiteln.

Ur samma anslag utgår även statligt bidrag till den bilaterala hjälp till underutvecklade länder, som inletts från svensk sida i regi av Centralkommittén för svenskt tekniskt bistånd till mindre utvecklade områden. De svenska insatserna koncentreras här på Etiopien och Pakistan, där efter överenskommelser olika slag av praktisk yrkesutbildning förberedes med anknytning till vederbörande lands näringsliv. Avtalet med Etiopien om en byggnadsteknisk skola är redan undertecknat, och i konseljen den 5 november 1954 beslöt regeringen, att ett första belopp av 430 000 kronor skall utbetalas för Etiopiens räkning. Det finns grundad förhoppning att tro, att även avtalet med Pakistan snart skall vara klart för undertecknande. Det är den svenska centralkommitténs avsikt att genom en insamlingsaktion inom folkrörelserna och på arbetsplatserna i början av nästa år försöka skaffa medel — utöver statsbidragen — till den bilaterala tekniska hjälpen i Pakistan och Etiopien. Det vore tacknämligt om det intresse, som herr Kilsmo här har gjort sig till tolk för, vore signifikativt för det intresse som kommer att möta denna insamling.

Härefter anförde:

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lindström för det svar som jag har fått, och om jag tar mig friheten att foga några randanmärkningar till svaret, så sker det inte därför att jag på något sätt undervärderar vad som här sagts, utan jag finner svaret vara av sådan karaktär, att det för mig med min inställning till de här frågorna på allt sätt är uppmuntrande.

Jag utgår emellertid ifrån att det inte finns någon lösning på det här problemet, och därför skulle jag önska, att statsrådet inte ville avfordra mig något förslag till lösning, i all synnerhet inte någon patentiösning. Men varje hjälpaktion till de hungrande länderna som kan åstadkommas är dock ett litet plåster på ett oroligt samvete.

Jag tycker nog, att statsrådets svar är klädsamt i all sin blygsamhet, ty när statsrådet uppräknar Sveriges insatser, så synes det mig som om statsrådet hade glömt en enligt min mening mycket betydelsefull och stor insats, som Sverige gör för underutvecklade länder. Jag syftar här på professor Lagerlöfs initiativ att utbilda indiska veterinärer. Det gäller visserligen ett så trivialt område som korna och kornas fertilitetsproblem. Men det är inte alls någon ovanlig händelse i utvecklingens historia, att man gått från djur till människor. Så det kan ju mycket väl tänkas, att man, när man tillräckligt länge sysslat med de indiska kornas fertilitetsproblem, sedan utvidgar hjälpen till andra områden.

Mot den bakgrund, som statsrådet här med ett par konkreta siffror velat visa angående hungerproblemets omfattning, tar jag mig friheten att komplettera dessa siffror en liten smula. Man må göra klart för sig, för att anknyta till professor Lagerlöfs initiativ, att man i Indien har i förhållande till befolkningstalet två och en halv gånger flera kor än i Sverige, men det indiska folket får sju gånger mindre mjölk. Dessutom får indierna 26 gånger mindre kött, fastän de har två och en halv gånger fler kreatur. En av de väsentligaste sidorna i världshungerns problem är äggvitehungern, och det är alldeles uppenbart, att här undandrages det indiska folket ett äggvitetillskott av stor betydelse. Professor Lagerlöfs verksamhet och Sveriges hjälpverksamhet när det gäller att utbilda veterinärer,

Svar på interpellation ang. utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.

som kan sterilisera de kreatur, som har en dålig nedärvningsförmåga, vidgar perspektivet avsevärt.

När det i svaret här står, att 1939 var 38,6 procent av hela jordens befolkning offer för hunger, så innebär ju det i översättning, att vi i runt tal hade 850 miljoner människor som ständigt hungtrade. När det sedan sägs, att 1954 tillhör 59,5 procent av jordens befolkning de hungrande, så innebär inte det, att siffran 850 miljoner ökas med 50 procent, utan det innesluter en geometrisk progression, som helt enkelt leder fram till att vi för närvarande har en och en halv miljard människor som ständigt svälter. Jag förmodar att det är omöjligt för någon mänsklig fantasi att tränga in i de individuella öden som ligger bakom denna astronomiska siffra.

Om man ser på befolkningsutvecklingens problem, så blir ju siffran ännu mer skrämmande. Jag skall inte trötta kammaren med någon uppräknings av de tidsintervaller som mänskligheten behövt för att fördubbla sig själv. Emellertid vill jag framhålla att enligt befolkningsstatistikerna hade mänskligheten ifrån den tredje av dessa intervaller bakåt räknat behövt 1 600 år, innan den fördubblades, varemot den andra intervallen omfattade 250 år och den sista omgången, som slutade 1940, endast omfattade 90 år. Nu fortsätter befolkningsstillväxten med oförminskad kraft och även hungern. Det är ett fruktansvärt problem att verkligen stå ansikte mot ansikte med det förhållandet, att världens livsmedelsproduktion inte kan hålla jämna steg med befolkningsstillväxten. Vi har mindre att dela ut av livsmedel totalt sett på varje individ 1954 än 1939.

Ur dessa synpunkter finns det inte stor anledning att vara optimistisk inför en framtid, då mänsklighetens nu kanske 2,6 eller till och med tre miljarder människor skall komma att fördubblas på de närmaste 70 åren. I

denna situation kan man inte undgå att aktualisera för sig den gamla, för de flesta människor antikverade marxistiska utvecklingsteorien, som säger att de rika skall bli rikare och de fattiga fattigare och ur denna utveckling skall det stora Ragnarök uppstå. De flesta kanske numera skrattar åt denna teori, men tillämpad på nationerna synes den ha ett visst berättigande. Genom den väldiga förskjutning av livsmedelsproduktionen, som skett under senare år, har de välsituerade länderna blivit alltmera välsituerade och de fattiga länderna allt fattigare. Det finns inte plats för klassegoism ur denna synpunkt, men det finns plats för eftertänksamhet för de extremt nationalistiska intressen som bara arbetar för att nationens välgång och levnadsstandard skall bli så stor som möjligt. Man måste nog säga sig att den marxistiska slutsatsen, att katastrofen kommer, kan bli en verklighet också för oss. Den enda tröst som jag för min ringa del har är att de flesta av oss är döda om 50 år.

Mot bakgrunden av det som nu sagts frågar man sig: Hur tar Sverige på detta problem? Jo, Sverige svarar på världens hungerproblem genom att utbilda byggnadsarbetare och byggnadsingenjörer i Etiopien och snickare i Pakistan. Dessutom kan man säga, fullt riktigt som det står i svaret, att vi ger tre miljoner till FN. Är det rimligt detta?

Det är tre faktorer som man måste kombinera med varandra: Sveriges höga levnadsstandard, världssvälten alltmer stegrade omfattning och vår utbildning av ingenjörer. Det är ingen vanvördnad för våra insatser om jag ändock använder ett vanvördigt uttryck, som bättre fastnar i minnet och säger, att på mig verkar det närmast som en knapp i kollektskålen.

Samhället i sin helhet skall visa sitt intresse för de hungrande människorna. Det är naturligtvis inte obekant för

Svar på interpellation ang. utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.

statsrådet att vid sidan av samhällets gemensamma välgörenhet och hjälpsamhet mot de underutvecklade länderna föreligger i Sverige en privat ganska omfattande offervilja för samma ändamål. Om jag bortser från kyrkans mission, som jag för ögonblicket inte kommer ihåg omfattningen av, kan jag nämna att de frikyrkliga i Sverige, som uppgår till cirka 400 000 människor, offerar för detta speciella ändamål 16 miljoner kronor för varje år. Det svenska samhället hjälper de hungrande med att utdebitera ungefär 45 öre, om jag inte räknar fel, på varje individ. Sveriges frikyrkliga jämnt över ger 40 kronor per person för samma ändamål. Det kanske kan finnas ett visst utrymme att öka statens och samhällets totala hjälpverksamhet.

På de lasarett, som samma organisationer har, vårdas i runt tal årligen över 100 000 patienter. En del av dessa 16 miljoner används även för viss teknisk utrustning.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta utan ställa en fråga, som jag förmodar man med fullt berättigande kan ställa: Vad skall man då göra? Det vare mig fjärran att på något sätt undervärdera vad som gjorts. Det är bra i all sin litenhet, och det lilla kanske kan växa.

För min del skulle jag vilja se en komplettering av vår insats, som ginge ut på en direkt hjälp mot hungern. Detta är så mycket nödvändigare som statsrådet i slutet av sitt svar hänvisar till en tänkt frivillig aktion inom folk rörelserna och bland samhällets människor i allmänhet. Jag måste nog, med den kännedom jag har om dessa folk rörelsernas sätt att reagera säga, att om man skall kunna tänka sig någon framgång för en sådan insamling, måste man i vart fall skapa de psykologiska förutsättningarna för att en sådan insamlingsaktion vinner gehör. Jag kan inte fatta hur man skall kunna gå ut till

Sveriges folk och inspirera det till personliga offer genom att säga, att det skall hjälpa till att utbilda byggnadsarbetare i Etiopien. Det är fullt riktigt att vi gör det — från min sida är det inget som helst klander mot det — men jag tänker på de människor, som vi skall avlocka pengar för detta ändamål. Den aktion som jag här skulle vilja rekommendera är att i anslutning till det tekniska bistånd vi ger göra en direkt aktion för dessa områdens försörjning och materiella levnadsstandard. Jag kan enkelt uttrycka det på det sättet att vårt livsmedelsöverskott skulle överföras till de hungrande länderna. Jag tycker att denna tanke inte är orimligare än den som uppenbarligen fått sanktion av regeringen och samhället och som framgått av centralkommitténs förslag, att man tänkt att från Sverige överföra masonit till Pakistan för att bygga hyddor åt pakistanerna att bo i. Det är inget fel i detta, men man skulle väl också kunna tänka sig att överföra matvaror, som vi har överskott på i Sverige, till de hungrande människorna. Jag skulle därför vilja fråga statsrådet fru Lindström, om det inte skulle vara möjligt att få i gång en aktion för att direkt lindra människornas hunger i dessa områden.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Från den lilla utsiktspunkt på världskartan, som Sverige erbjuder, är problemet om hjälp till underutvecklade länder ett gigantiskt problem, som FN:s tekniska biståndsverksamhet bara står i början av ännu. Herr Kilsmo har betecknat problemet som olösligt. Han talade om att här väntar oss ett Ragnarök, ja han hänvisade till den marxistiska katastrofteorien som tillämplig i detta fall. Jag är för min del inte lika marxistisk som folkpartisten herr Kilsmo. Jag tror nämligen att det på lång sikt kan fin-

Svar på interpellation ang. utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.

nas en lösning. FN:s årliga investering i teknisk hjälp — cirka 25 miljoner dollar — är visserligen bara en droppe i havet av otillfredsställda behov, men den har en moralisk betydelse för världssolidariteten, som många gånger överstiger dess nuvarande storlek mätt i pengar. Det är främst till denna verksamhet och till möjligheten att etablera ett positivt och förtroendefullt ekonomiskt samarbete med eftersatta länder, som vårt hopp står om en väg till den fred som varar. Insikten härom och givmildheten hos dem som har något att ge fattas nog inte heller, medan det däremot helt naturligt kan råda motsättningar om *metoderna* för biståndsgivningen. Därom har uppkommit många diskussioner i FN, senast om den stora idén om en internationell fond för gåvohjälp och lågräntelån till underutvecklade länder. Herr Kilsmo har inte varit riktigt nöjd — trots en och annan komplimang — med den svenska insatsen i FN:s hjälparbete. Jag medger, att Sverige haft en reserverad attityd just i frågan om gåvohjälpsfonden men ingalunda den negativa attityd, som framgått av en del av de svenska tidningarna, som därvid baserat sina skrivelser på felaktiga informationer utifrån. Vår försiktighet inför detta förslag har tvärtom bottnat i ett mycket stort intresse för FN:s tekniska hjälp till underutvecklade länder, men vi har fruktat att tillskapandet av ett nytt organ skulle komma att medföra övertunga administrationskostnader, risker för dubbelarbete o. s. v., och vi har menat, att det nuvarande tekniska biståndsprogrammet ännu har så pass svagt ekonomiskt underlag, att det viktigaste för oss f. n. är att stötta under detta tekniska biståndsprogram. Vi har därför från svensk sida funnit det viktigast att stärka och utbygga detta program, vilket skett genom att i två etapper höja det svenska bidraget: för nästa år med ca 25 procent liksom året

föret med 25 procent från det företvarande bidragsbeloppet. Ja, dessa tre miljoner kronor är naturligtvis ingen stor summa, såsom också herr Kilsmo påpekat; det har han fullkomligt rätt i. Men i förhållande till vår folkmängd betyder det ett lika stort uttag av skattebetalarna — i köpkraft räknat — som det av Eisenhower begärda anslaget på 18 miljoner dollar till samma tekniska FN-hjälp skulle ha betytt för de amerikanska skattedragarna, om förslaget blivit antaget av parlamentet i Washington, vilket det ju inte blev. Då vi här i Sverige liksom i USA måste ta hänsyn till svårigheterna att gång efter annan vidga anslagsramen för internationell biståndsverksamhet genom uttag skattevägen — och det bör ju herr Kilsmo ha förståelse för, eftersom han tillhör ett parti, där man har varit särskilt intensiv i skattesänkingspropagandan — har vi, som jag nämnde i interpellationssvaret, parallellt med vår medverkan genom statsanslag till FN:s multilaterala verksamhet startat ett bilateralt program för tekniskt bistånd till Etiopien och Pakistan, och vi hoppas att svenska folkets intresse skall kunna stimuleras för detta program. Centralkommittén för tekniskt bistånd planerar att sätta i gång en insamlingsaktion för frivillig gåvohjälp till dessa ändamål i början av nästa år. Herr Kilsmo fruktade att den aktionen inte skulle få ett sådant mottagande, att de insamlade medlen bleve tillräckliga. Jag hoppas emellertid livligt att svenska folkets generositet och medkänsla, som aldrig brukar svikta, när nöden gör sig påmind, skall manifesteras sig även i denna insamling.

Herr Kilsmo hade sedan — som lantbrukare? — en del funderingar om hjälpåtgärder, speciellt på veterinär- och livsmedelsområdena. Jag nämnde inte professor Lagerlöfs undervisning av bortåt dussinet asiatiska veterinärer, därför att detta endast är en mind-

Svar på interpellation ang. utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.

re aktion inom ramen för centralkommitténs arbete, men den verksamheten är säkerligen av stort värde. Vad beträffar herr Kilsmos förslag, att våra överskottsprodukter på jordbrukets område skall överföras till de hungrande länderna, vill jag säga, att det måste säkerligen förefalla många människor stötande att åse hur folk på skilda håll i världen svälter eller lever på yttersta gränsen av undernäring, samtidigt som lagerbyggnaderna i andra länder bågagnar av överskottsprodukter från jordbruket, produkter som man inte kan avyttra. Det problemet har varit alldeles särskilt iögonfallande i USA, där man under senare år fått skördar av en storlek, som vida överstiger vad man själv har behov av och vad man normalt kan avyttra på världsmarknaden — detta trots reglerings- och kvoteringsbestämmelserna för det amerikanska jordbruket, vilka är mycket mera inträngande än dem vi har här hemma, och som det här knotas över från olika håll. I Washington har man emellertid nyligen antagit en lag, som möjliggör att överskottsprodukter från jordbruket säljes till underutvecklade länder mot betalning i vederbörande lands egen valuta — valutor som kanske eljest inte är accepterade som betalningsmedel på den fria marknaden. Betalningen behöver för övrigt aldrig verkställas, utan likviden för de mottagna varorna lånas omedelbart ut igen till köparen för att sätta honom i stånd att betala arbetarna vid väg-, bro- och skolbyggnaderna i landet, löner varmed de kan köpa av de livsmedel som importerats från USA. Jordbruksprodukterna säljes alltså i realiteten på kredit, och om det underutvecklade landet inte kan betala dem, blir det i sista hand amerikanska staten, d. v. s. skatdragarna i USA, som får betala denna naturahjälp. Det måste bli ungefär likadant här i Sverige, om herr Kilsmos förslag skulle tas upp till allvarlig pröv-

ning. De svenska jordbrukarna är väl knappast villiga att skänka bort sina produkter utan de räknar väl med att staten i så fall köper produkterna och i sin tur skänker bort dem till de hungrande länderna. Men detta kan bli stora summor, som skulle få betalas av skatdragarna. Det är för övrigt tvivelaktigt, om jordbruksprodukter är vad de underutvecklade länderna främst vill ha av oss. Vi har mycket annat värdefullt att bjuda dem — även om herr Kilsmo ironiserade litet över det — t. ex. yrkeskunskap och erfarenheter från en välorganiserad socialvård. Det är några speciella svenska tillgångar, som vi har erbjudit oss att ställa till Etiopiens och Pakistans förfogande och som dessa länder gärna har velat ha som bidrag från oss. Ett både-och kan bli för dyrt. Vi har därför hittills valt den form av bistånd, som varit mest efterfrågad och som är naturlig för oss svenskar att ge.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Herr Kilsmo har nyss hållit ett ganska långt anförande, och det brukar flertalet av oss inte tycka om, men sällan har det varit mera på sin plats med ett långt anförande än just i detta sammanhang. Herr Kilsmo har här snuddat vid ett av mänsklighetens säkerligen allra svåraste problem, nämligen befolkningsfrågan och det ur densamma härrörande hungerproblemet.

Många tycker att riksdagen i Sverige inte är platsen att diskutera denna fråga. Jag kan inte dela den uppfattningen därför att okunnigheten om den är otroligt stor, även i kretsar där man skulle kunna vänta sig ett annat förhållande, så att ju mera det talas om den och varhelst det talas om den, så är det bara gott att säga därom. Jag tror också att det kan vara av värde att det kommer ut över landets gränser

Svar på interpellation ang. utvidgade svenska insatser till hjälp åt underutvecklade länder.

att man även i riksdagen här i Sverige, där omedelbara befolkningssvårigheter inte hotar, är uppmärksam på den världsfara som lurar i just detta problem.

Herr Kilsmo nämnde några siffror, och vi bör ständigt hålla för ögonen och i minnet att för varje dag som går ökas jordens befolkning med inemot 100 000 personer. Svält råder, såsom herr Kilsmo redan har poängterat, och den ökar för varje dag, för varje timme som går. Problemet är troligen, såsom herr Kilsmo också sade, olösligt, i varje fall så länge människor inte vill inse att problemet existerar. Men vi är ändå skyldiga att göra vad vi kan för att lindra denna nöd. De åtgärder som regeringen har vidtagit är bra och riktiga. Det är möjligt att vi borde göra ändå mer och det kan vi ju överväga i ett annat sammanhang.

Jag har inte velat underlåta att vid detta tillfälle bidra till att frågan ytterligare understrykes.

Herr KILSMO (fp):

Herr talman! Jag skall inte hålla ännu ett långt föredrag, som herr Dickson kallade det, men det är så sällan jag gör det att det jämnar ut sig med herr Dicksons kortare anföranden, som återkommer oftare.

Det är ytterligare ett par saker som jag inte kan underlåta att beröra och jag vill då först anknyta till vad herr Dickson sade. Sverige har skickat ut professor Lagerlöf till Indien, och detta resulterade i att han nu sysselsätter en del folk med kornas fertilitetsproblem, en aktion som skall gå ut på att minska denna fertilitet. Så har vi skickat ut professor Wahlund, och vi får väl se vad han kan göra på sitt område.

Jag måste till statsrådet fru Lindström säga att för mig är detta inte

alls något partipolitiskt problem. Ur den synpunkten är det två ting som jag inte är rädd för. För det första är jag inte rädd för marxismen, som jag talade om, ty när den har rätt skall man väl erkänna detta. Och för det andra är jag inte rädd för skatten. Om den användes för att lindra människors hunger skall jag inte alls agitera mot regeringens skattepolitik. Det är självklart att vi lantbrukare inte kan skänka bort våra överskottsprodukter. Men jag tror att vi skulle vara villiga att ge vår andel av dessa överskottsprodukter, och det borde inte vara svårare att föra ut detta överflöd till de behövande länderna än att utföra överflödet av tekniskt utbildad personal.

Jag vet mycket väl att statsrådet Lindström känner till den engelske näringsfysiologen lord Boyd Orr. Han föreslog på sin tid att FAO skulle få fullmakt att i FN:s namn, om jag förstår saken rätt, köpa upp det överskott av livsmedel som finns. Denna tanke skulle väl kunna förverkligas bilateralt i stället för via FAO, eftersom denna organisation nu inte fick den föreslagna auktoriteten.

Så bara en enda kort anmärkning. Det sades att vi skulle ge dessa människor vad de vill ha, och det är riktigt. Men man får inte bortse från att århundradens vana hos den ledande generationen att se nöden omkring sig har avtrubbat känslan för detta problem. Det är ett ofrånkomligt faktum att hungerländerna säljer av sin brist på födoämnen till dem som har överflöd för att de i sin tur skall få maskiner och teknisk utrustning i utbyte. Om man kunde tänka sig att dessa underutvecklade och hungrande länder skulle kunna få del av vårt överflöd på livsmedelsproduktionens område, då behövde inte dessa cyniska åtgärder vidtagas!

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9.

Svar på interpellation ang. skyldighet för medicinalstyrelsen att avgiva motivering för sina rättspsykiatriska utlåtanden.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, som yttrade:

Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr von Friesen frågat mig, vilka åtgärder jag vidtagit med anledning av att medicinalstyrelsen i viss utsträckning synes underlåta att fullgöra sin lagstadgade skyldighet att avgiva motivering för sina rättspsykiatriska utlåtanden. Härpå vill jag svara följande.

Tidigare var frågan huruvida medicinalstyrelsen var skyldig att i rättspsykiatriska utlåtanden angiva skälen för sin uppfattning föremål för delade meningar. För att undanröja varje tvekan på denna punkt genomfördes — såsom interpellanten framhållit — vid 1953 års riksdag en ändring av 44 § sinnessjuklagen, varigenom det uttryckligen fastslogs, att medicinalstyrelsen vore skyldig att motivera sina utlåtanden. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 1953.

Redan före denna lagändring hade emellertid den i interpellationen omnämnde doktor Axel Wersén till justitiekanslern ingivit en anmälan mot medicinalstyrelsen, vari påtalades, att medicinalstyrelsen underlåtit att i brottmål motivera yttranden, som avvikit från rättspsykiatriska utlåtanden avgivna av undersökningsläkare. Justitiekanslersämbetet lät inhämta förklaring över anmälan från medicinalstyrelsen, varefter Wersén inkom med påminnelser och ytterligare skrifter i ärendet.

Innan justitiekanslern upptagit ärendet till slutlig prövning ingav Wersén vidare den 17 september 1954 till ytterligare utredning i ärendet det av interpellanten omnämnda numret av Sven-

ska Läkartidningen och återopade därvid den av Wersén författade artikeln med titel »Sinnessjuklagen och medicinalstyrelsen», vari görs gällande att medicinalstyrelsen även efter lagändringen skulle i ett antal fall ha åsidosatt sin skyldighet att motivera sina rättspsykiatriska utlåtanden. Samtliga handlingar i ärendet överlämnades därefter ånyo till medicinalstyrelsen för förnyat yttrande i ärendet. Den 12 november 1954 inkom medicinalstyrelsen med sitt yttrande, och ärendet är nu beroende på justitiekanslerns prövning.

Med hänsyn till vad sålunda förekommit har jag icke ansett mig böra för närvarande vidtaga några särskilda åtgärder i detta ämne.

Herr talman! Med det anförda anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Härefter anförde:

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till inrikesministern för det nyss lämnade svaret.

Omständigheterna har fogat det så, att jag under innevarande riksdag framställt två interpellationer, en till utrikesministern och en till inrikesministern, vilka besvarats i dag. Klämman i båda svaren är precis densamma, fastän det rör sig om frågor av helt olika beskaffenhet: JK har hand om ärendet — må det där vila i frid.

Jag skall i alla fall tillåta mig att med några ord kommentera detta ärende och då först något beröra det av statsrådet givna svaret.

Statsrådet säger att det tidigare, alltså före den 1 juli 1953, har rätt delade meningar om huruvida medicinalstyrelsen skulle vara skyldig att motivera sina rättspsykiatriska utlåtanden. Jag tillåter mig att bestrida riktigheten av detta påstående, ty om man går igenom handlingarna, visar det sig att samtliga remissinstanser var fullständigt eniga när det gällde att ur rättsskipningens

Svar på interpellation ang. skyldighet för medicinalstyrelsen att avgiva motivering för sina rättspsykiatriska utlåtanden.

synpunkt framhålla vikten av att medicinalstyrelsen motiverar sina slutsatser, när den kommer till ett annat resultat än den undersökande läkaren.

Lagutskottet hade ju denna fråga till behandling och begärde då yttranden från Göta hovrätt, Skånska hovrätten, medicinalstyrelsen, Föreningen Sveriges häradsbövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare och Sveriges advokatsamfund. Alla dessa — märk väl inklusive medicinalstyrelsen — var rörande eniga om att det var alldeles riktigt att en motivering skulle avges. Medicinalstyrelsen själv sade alltså att det var fullt riktigt att den skulle motivera sina utlåtanden. Det var några motioner som föranlett lagutskottets åtgärder, och efter denna rörande enighet hos remissinstanserna — någon disharmoni märkte man sannerligen inte alls — beslöt också riksdagen att för säkerhets skull direkt i lagen fastslå, att medicinalstyrelsen var skyldig att motivera sina utlåtanden.

Den fråga det här gäller har inte alls något vad man brukar kalla akademiskt intresse. Det är inte bara en fråga där det gäller att bevaka att myndigheter och ämbetsmän iakttar lagar och förordningar, hur viktigt detta än är. Frågan har en alldeles särskild betydelse ur rättsordningens synpunkt. Det är nödvändigt att vi får en fast ordning, ty eljest ökar den planlöshet, som präglar behandlingen av djupt psykiskt abnorma brottslingar i vårt land. Med rätta har det också påpekats, att risken för misstag av domstolarna blir ganska stor, varigenom sjuka människor åsamkas onödiga lidanden. Det är en rent praktisk fråga som det gäller att bevaka, när våra domstolar, som numera överallt har ett starkt lekmaninslag, skall bedöma å ena sidan undersökningsläkarens utlåtande och å andra sidan medicinalstyrelsens korrigerering av detta. De måste kunna avgöra vilken

av dessa båda sakkunniga instanser som har rätt, och det har de mycket svårt att göra, om inte den ändrande och överordnade instansen också motiverar sitt ställningstagande.

Det är även, herr talman, mycket intressant att med de olika fall, som åberopats av doktor Axel Wersén i en artikel i Svenska Läkartidningen, belysa vikten av att allt går till så som det faktiskt är stadgat. Ett fall t. ex. rör en man som blivit föremål för sinnesundersökning. Domstolen fällde en dom i viss riktning, vilken emellertid åklagaren ville överklaga. Medicinalstyrelsen hade kommit till en slutsats, som var något annorlunda än undersökningsläkarens, men den hade inte motiverat sitt ställningstagande. Nu begärde åklagaren, när han tänkte överklaga målet i överinstansen, ett nytt utlåtande av medicinalstyrelsen, ett motiverat utlåtande. Det fick han också, och resultatet blev att överinstansen, i detta fall Svea hovrätt, ändrade underrettens dom.

Jag har velat säga detta för att visa, vilken praktisk roll detta förfarande kan spela i vår rättsskipning.

Justitiekanslern har varit på tapeten många gånger under denna ganska långa och brokiga interpellationsdebatt, och jag skall sluta med att i likhet med någon tidigare talare framhålla önskvärdheten av att justitiekanslern handlägger de här ärendena något skyndsammare än vad som sker.

Som statsrådet påpekade i interpellationssvaret har doktor Wersén redan långt innan den här lagändringen trädde i kraft påpekat för justitiekanslern vilken praxis som medicinalstyrelsen har tillämpat. Justitiekanslern har inte gjort någonting åt det. När det sedan har visat sig att medicinalstyrelsen inte bryr sig om att rätta sig efter den här lagändringen så ligger justitiekanslern fortfarande och vilar på ärendet. Det

Svar på interpellation ang. skyldighet för medicinalstyrelsen att avgiva motivering för sina rättspsykiatriska utlåtanden.

borde väl inte vara omöjligt för statsråden, som ju har justitiekanslern som sin alldeles speciella förtroendemän på det här området, att ge honom en vink om vikten av en ökad skyndsamhet när det gäller sådana utredningar.

Det var ju hela meningen med den nya rättegångsordningen som vi fick, att den rättssökande människan snabbare och effektivare skulle få ett svar. Vi har i många avseenden inte sett till mycket av det resultatet. Den möjlighet som regeringen har här — och i detta speciella fall inrikesministern — är ju att se till att de utredningar som överlämnas till justitiekanslern blir behandlade med något större skyndsamhet än tidigare, och detta är så mycket mera maktpåliggande i den föreliggande situationen som det förefaller åtminstone mig alldeles uppenbart att det nu gäller ett överträdande av de bestämmelser som i alla fall riksdagen enhälligt har varit med om att utfärda. Jag tycker inte att ett sådant tillstånd skulle behöva fortsätta, och jag skulle bara vilja vädja till inrikesministern att också i fortsättningen ha sin uppmärksamhet riktad på denna viktiga fråga, så att man äntligen får en ändring till stånd.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Jag vill bara påpeka att den anmälan, som avser överträdelse av den nu uttryckligen lagfästade bestämmelsen, kom in så sent som den 17 september i år. Anmälan har på sedvanligt sätt remitterats till medicinalstyrelsen, som avgivit utlåtande den 12 november. Jag utgår ifrån att ett avgörande bör kunna träffas mycket snart i det här ärendet ifrån justitiekanslerns sida, och det är självfallet att jag anser mig skyldig att följa ärendet.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 10.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 221, angående utlämnande av viss kvantitet s. k. rövat guld; och

till jordbruksutskottet propositionen nr 223, angående utlämnande av stöd lån till jordbrukare.

§ 11.

Föredrogs den av herr *Nyberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående rationaliseringsverksamheten inom marinen och dess konsekvenser för Karlskrona örlogsstation.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 12.

Föredrogs den av herr *Andersson* i Björkäng vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående utredningen av arbetstagarbegreppet i semesterlagen, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 13.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion om ökning av högsta antalet fullmäktige i valkrets vid kommunala val, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Ang. inrättande av ytterligare extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ytterligare extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I propositionen nr 145 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 5 mars 1954, föreslagit riksdagen medgiva, att vid statens krisorgan finge dels inrättas ytterligare högst följande antal extra ordinarie tjänster, nämligen 2 förste byråsekreterartjänster (motsvarande) i Ce 27 samt 8 byråsekreterartjänster (motsvarande) i Ce 25 dels ock indragas 2 byråchefstjänster i Ce 33.

Vidare hade i en inom andra kamraren av herrar *Gustafsson* i Stockholm och *Henriksson* väckt motion (II: 705) hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att vid statens krisorgan finge inrättas ytterligare 15 extra ordinarie tjänster i lönegraderna 25—27 samt att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition, i vad den avsåge indragning av två byrådirektörs- och byråchefsbefattningar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 705, medgiva, att vid statens krisorgan finge dels inrättas ytterligare högst följande antal extra ordinarie tjänster, nämligen 2 förste byråsekreterartjänster (motsvarande) i Ce 27 samt 8 byråsekreterartjänster (motsvarande) i Ce 25 dels ock indragas 2 byråchefstjänster i Ce 33.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Gustafsson* i Stockholm.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har till det här utlåtandet fogat en blank reservation, och jag skall be att med några ord få motivera den.

Herr Henriksson och jag hade redan i våras motionerat dels om en utredning om priskontrollnämndens fortsatta verksamhet, dels också om tryggare anställningsförhållanden för de vid nämnden anställda tjänstemännen. Denna motion gav i våras resultat så till vida att man då biföll kravet på utredning om priskontrollnämndens fortsatta verksamhet, men frågan om anställningsförhållandena uppsköts till höstrikdagen. Under mellantiden kom regeringen med en proposition, där man föreslog inrättande vid krisorganen av tio nya extra ordinarie tjänster, som skulle fördelas mellan priskontrollnämnden samt handels- och industrikommissionen.

I anslutning till den sistnämnda propositionen har herr Henriksson och jag tagit oss friheten att motionera om en utökning av detta antal tjänster från tio till femton. Vi har menat att det kan finnas mycket starka motiv — inte minst med hänvisning till den förnyade aktualitet som priskontrollnämnden under sista tiden har fått — för att försöka åstadkomma sådana förhållanden att man i fortsättningen kan bedriva en prisövervakande verksamhet i detta land. Utvecklingen har ju gått på det sättet att allt fler och fler av dem bland nämndens tjänstemän, som kan de här sakerna, söker sig därifrån, beroende på de mycket otrygga anställningsförhållandena.

Jag vill också påpeka, att denna utökning av antalet till 15 innebär en mycket liten del av det totala antalet tjänstemän vid krisorganen. Förslaget innebär inte heller någon total utökning av antalet, utan endast en förändring av vederbörandes nuvarande tjänsteställning.

I den sistnämnda motionen har vi som vår uppfattning anfört, att man

Ang. inrättande av ytterligare extra ordinarie tjänster vid de statliga krisorganen m. m.

kan räkna med att vi även i fortsättningen måste ha någon form av prisövervakande verksamhet. Den utveckling som ägt rum under de senare åren, med alltemellanåt återkommande ekonomiska spänningar, har utan tvekan medfört ett behov av att man från samhällets sida följer prissättningen på hela näringslivet område. Denna utveckling har också medfört, att köpkraften varit stor och att allmänhetens prismedvetande därigenom avtrubbats. Jag är, herr talman, fullt medveten om att frågan om priskontrollnämnden över huvud taget är en mycket kontroversiell fråga, inte minst här i riksdagen. Det finns ju de som har den uppfattningen, att priskontrollnämnden skall avskaffas och att den närmast är till skada. Jag kan tyvärr inte dela denna uppfattning, och jag tror att jag därvid har ganska gott stöd i den utveckling man kan peka på beträffande åtgärder, som från priskontrollnämndens sida vidtagits i syfte att bringa ned priserna på en hel rad olika områden. Från mina utgångspunkter finns det därför all anledning att bibehålla detta organ. Det finns också anledning att efterlysa den mångomtalade fria konkurrensen, som man här påstår skall utgöra det mest värdefulla — vilket den också vore om den verkligen funnes. Tyvärr måste man emellertid gång efter annan konstatera, att denna fria konkurrens inte finns, och så länge detta förhållande är för handen vågar vi från det håll jag närmast företräder, nämligen fackföreningsrörelsen, hävda att man under dylika omständigheter inte kan släppa kravet på samhällsåtgärder på detta område. För oss inom fackföreningsrörelsen är frågan hur prissättningen sker en minst lika viktig och avgörande faktor som frågan hur lönesättningen sker. Det är ju endast en annan sida av samma sak.

I utlåtandet och även i motionen sägs att de tjänster, som skall inrättas på

detta område, skall besättas med tjänstemän som också i fortsättningen kan användas inom statsförvaltningen. På denna punkt råder inte några delade meningar. I utskottsutlåtandet biträdes emellertid inte bara propositionens förslag om en utökning av antalet extra ordinarie tjänster med 10, utan också förslaget om indragning av två nu befintliga extra ordinarie tjänster hos priskontrollnämnden. Detta är för mig ganska ofattbart, om man nämligen avser att försöka göra här ifrågavarande arbete så effektivt som möjligt. Denna åtgärd innebär ju ingenting annat än att man tar bort två möjligheter för tjänstemännen inom nämnden att avancera och få en tjänsteställning som innebär en större trygghet.

I utskottets utlåtande har man enligt min uppfattning också skrivit på ett sätt, som är onödigt tillstramat. Man kommer på s. 4 med en pekpinne åt regeringen att om möjligt hålla antalet nya extra ordinarie tjänster under det av departementschefen angivna maximumtalet 10. Jag finner det vara både anmärkningsvärt och onödigt att komma med denna pekpinne. Det är med anledning bl. a. därav, herr talman, som jag vill sluta med att hemställa om bifall till det yrkande, som framställts i motionen nr 705 i andra kammaren.

Häruti instämde herr *Henriksson* (s).

Herr **DICKSON** (h):

Herr talman! Det är alltid oroande, när förslag om tillsättande av ytterligare tjänster lägges fram för riksdagen. Byråkratien har en förmåga att växa, som ofta har apostroferats här i kammaren och som är ödesdiger för samhället. Såsom herr Gustafsson i Stockholm redan understrukit är det emellertid inte i detta utlåtande fråga om att nya människor skall engageras, utan bara om att ge deras anställning en annan karaktär.

Utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänern.

Jag har kanske en något annorlunda uppfattning än herr Gustafsson i Stockholm om priskontrollnämnden som sådan, men jag skall inte diskutera detta nu. Jag vill bara med stor tillfredsställelse notera de många reservationer, med vilka handelsministern omgett sitt förslag, liksom alldeles särskilt de formuleringar som statsutskottets majoritet har valt för att uttrycka sin mening. För oss som inte sitter i statsutskottet är det glädjande att kunna konstatera, hur väl man inom utskottet tycks passa på just dessa ting och vaka över att ingenting otillbörligt slipper en genom fingrarna.

Jag har inte något yrkande.

Herr WARD (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Det är ju nu inte alls fråga om priskontrollnämndens vara eller inte vara; den saken får väl diskuteras i annat sammanhang. Propositionen går, såsom också här har erkänts, bara ut på att göra ställningen för vissa tjänstemän tryggare och säkrare än den för närvarande är. Motivet härför är naturligtvis den risk som herr Gustafsson pekat på, nämligen att de goda krafterna i annat fall lämnar dessa institutioner och söker sig över till andra verksamhetsfält. Såväl handels- och industrikommissionens som priskontrollnämndens uppgifter är emellertid så betydande, att det självfallet är av vikt att tjänsterna där besättes med så kvalificerat folk som över huvud taget är möjligt.

Att statsutskottet har ställt sig mycket betänksamt till yrkandet i motionen, är tämligen klart. När det är fråga om inrättande av nya tjänster eller omplacering av tjänster, är det alltid ytterligt svårt för ett utskott att på grundval av en motion hastigt och lustigt bestämma sig för att överskrida vad regeringen efter, såsom man måste förutsätta, noggrann undersökning och utredning har

föreslagit. Det är också, såsom alla vet, högst sällan som statsutskottet och riksdagen i sådana fall går utanför regeringens förslag.

Herr Gustafsson tyckte att utskottet kom med en onödigt pekpinne i detta fall. Jag vill endast genmäla att statsutskottet alltid, kan man säga, när det gäller utvidgning av förvaltningen, kommer med en sådan här pekpinne för att visa vederbörande att man inte kan gå hur långt som helst i fråga om inrättande av nya tjänster eller omplaceringar som medför ökade utgifter för statsverket.

Utskottets utlåtande överensstämmer alltså helt med den praxis, som under årtal, jag höll på att säga decennier utvecklat sig inom utskottet, och det yrkande, som utskottet framställt, försvarar följaktligen enligt min mening väl sin plats. Det gäller som sagt inte nu priskontrollnämndens vara eller inte vara, utan endast ett praktiskt arrangemang, syftande till att ge ifrågavarande tjänstemän en bättre ställning än de för närvarande har, och man har från utskottets sida inte ansett sig kunna gå längre än regeringen gjort.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänern.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av väckta motioner om utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänern.

I detta utlåtande hade utskottet behandlat fyra inom riksdagen väckta motioner.

Utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänern.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Hesselbom* och *Birger Andersson* (I: 2) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Alingsås *m. fl.* (II: 10), hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en allsidig utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänern, innefattande denna utredning jämväl frågan om livräddningstjänst och isbrytning, samt att Kungl. Maj:t till riksdagen måtte inkomma med de förslag vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 1 och II: 9 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 2 och II: 10 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Hesselbom* och *Birger Andersson*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr SVENSSON i Alingsås (s):

Herr talman! Det hör ju inte precis till ovanligheterna i detta hus, att enskilda ledamöters motioner rörer ett visst öde, och jag kanske själv i flera avseenden har medverkat till att sådana motioner icke föranlett till någon åtgärd. Men trots denna erfarenhet kan man någon gång frestas att väcka en motion med hemställan om en utredning i ett alldeles speciellt ärende. Så har varit fallet då jag tillsammans med en del andra kanmarledamöter väckt en motion om utredning beträffande förhållandena på Vänern och sjöfarten därstädes. I denna motion har vi hemställt om en utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänern och tillsynen över sjöfarten där. Jag kan försäkra, att motionen icke har föranletts av någon

speciell övertro på statens möjligheter att driva rörelser eller en övertro på statsdrift över huvud taget. Det hela har baserats på rent praktiska synpunkter, vilket också torde framgå av motiveringen i yrkandet i motionen nr 10 i denna kammare.

Såsom framhållits i motionen, handhas säkerhetsanstalterna för sjöfarten sedan gammalt av staten. I dessa säkerhetsanstalter ingår lotsväsendet. Sålunda är det staten, som svarar för fyr- och lotsväsendet utmed hela vår långsträckt kust. Emellertid finns för närvarande ett enda undantag, nämligen sjön Vänern. Säkerhetsanstalterna för sjöfarten handhas här av ett privat företag, Vänerns seglationsstyrelse. Denna styrelse startade sin verksamhet för mer än 140 år sedan. Under den tid som gått har sjöfarten på Vänern ökat avsevärt, och kraven på säkerhet och service har också givetvis framträtt på ett helt annat sätt än på den tid, då sjöfarten var att betrakta som ganska obetydlig. Enligt inhämtade uppgifter lossar och lastar numera över 20 000 fartyg per år i vänerhamnarna, och godsmängden, som går över de olika kajerna, är nu över 2 miljoner ton.

Jag kan, herr talman, icke underlåta att angiva ytterligare ett par siffror. Personalen, som här beröres, utgöres av 30 heltidsanställda, 15 deltidanställda och 8 provisionsavlönade. I Vänern finns det 52 prickdistrikt, 56 fyrplatser och 76 fyrar.

Dessa siffror torde visa, att seglationen på Vänern och med denna sammanhängande säkerhetsåtgärder har en betydande omfattning, och det är väl också ganska naturligt, att det föreligger önskemål om att lots- och fyrväsendet där får samma möjligheter till utveckling och modernisering, som tillkommer sjöfarten inom andra distrikt av vårt land. Detta kan enligt min mening icke ske i tillfredsställande utsträckning med de resurser, som seglationsstyrelsen förfogar över.

Utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänern.

Utskottet har nu hänvisat till yttranden, som ingavs 1947 med anledning av en då väckt motion i samma syfte som den nu föreliggande. Men sedan dess har väl ändå en hel del hänt. Jag pekar på nytt på de anförda siffrorna beträffande utvecklingen av sjöfarten i Vänern, som väl torde tala sitt tydliga språk. Ett nytt yttrande föreligger dock, och på detta synes utskottet bygga hela sin argumentation för ett avslagsyrkande. Man har nämligen lämnat seglationsstyrelsen tillfälle att framföra sina synpunkter på motionen, mot vilket i och för sig intet är att erinra. Man kan emellertid inte undgå att i detta sammanhang ställa frågan, varför icke också den andra parten har fått tillfälle att yttra sig, om nu ändå partinstanserna skulle höras i detta ärende. Här vill jag emellertid också erinra om att segelfartygsföreningen uttalat sig för lämpligheten av att lotsväsendet på Vänern förstatligas.

Inte kan väl ändå utskottet ha väntat, att seglationsstyrelsen, som vid ett förstatligande skulle försvinna, skulle tillstyrka motionen? I stället är man naturligtvis på det hållet angelägen om att denna museala företeelse skall finnas kvar även i framtiden, medan man på andra håll gärna vill ställa frågan, varför man icke tillämpar samma system av anno 1813 för sjöfarten inom övriga delar av landet, om nu detta vänernsystem skall vara så utomordentligt ändamålsenligt!

Till sist ett par reflexioner med anledning av seglationsstyrelsens skrivelse till utskottet.

Vad beträffar utseendet av ledamöter i styrelsen, som berörs i seglationsstyrelsens yttrande, så har väl egentligen ingen undersökning gjorts om hur dessa val tillgår. Tillämpas männe icke fortfarande i allt väsentligt föreskrifterna från Karl XIII:s tid, vilka stadgade, att ledamöterna skulle väljas ur brukssocieteten, sjökaptensståndet, Göteborgs sjömanshus m. fl. institutioner?

Har det vidare uppmärksammats, att seglationsavgifter upptas både för Vänern och vid utgåendet ur Göteborgs hamn? Detta är ju på sätt och vis dubbelavgifter, något som icke lär förekomma för exempelvis Mälaren och Vättern.

Lotsarnas löneförmåner skall jag inte ingå närmare på, men med tanke på seglationsstyrelsens yttrande kan jag inte underlåta att nämna, att dessa löner ligger bortåt 1 000 kronor under de statligt anställda kronolotsarnas. Uppgiften, att vänernlotsarna har tre månader ledigt med full lön, är inte heller fullt korrekt. Denna ledighet är nämligen beroende på isförhållandena och är vissa år rätt kort. Vad som här sägs om vänernlotsarna är även tillämpligt på kronolotsarna. Det föreligger alltså i detta avseende ingen skillnad. Kronolotsarna exempelvis i norrlandshamnarna är nämligen lediga när isförhållandena hindrar sjöfarten. Detta är ju också ganska naturligt. Vidare har kronolotsarna ledigt fem dagar per månad, en månads semester och dessutom 20 andra ledighetsdagar årligen. Sammanlagda ledigheten är alltså över 100 dagar per år. Det finns en avsevärd skillnad, förefaller det mig, till kronolotsarnas fördel.

Jag har, herr talman, gärna velat erinra om dessa synpunkter innan kammaren avgör ärendet. Utskottets motivering har icke kunnat övertyga mig om att en utredning är överflödig. Tvärtom torde utskottets synpunkter i vissa avseenden tala för ett bifall till kravet, att hela denna fråga äntligen skulle få ett klarläggande för nutid och för framtid.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att hemställa om bifall till det yrkande, som framställts i motion nr 10 i denna kammare.

I detta anförande instämde herrar *Lundqvist* (s) och *Odhe* (s).

Utredning av frågan om statens övertagande av sjöfartsanstalterna å Vänern.

Herr WARD (s):

Herr talman! Det skall villigt erkännas att det ur principiella synpunkter vore riktigast, att samma regler gällde för trafiken på Vänern som för den på andra vattenområden. Första avdelningen har också utgått från detta vid behandlingen av frågan. Lotsstyrelsen förklarade emellertid vid föredragningar på avdelningen, att det, om man ser saken ur praktiska och ekonomiska synpunkter, icke finns någon som helst anledning att nu företa en ändring. Lotsstyrelsen försäkrar, att säkerhetstjänsten på Vänern inte skulle kunna göras bättre, om staten övertog den samma. Den är enligt styrelsens mening tillfredsställande och bör inte väcka några som helst bekymmer.

När vi läste motionerna, fick vi det intrycket, att motionärerna närmast tänkte på personalens förhållanden. Dessa var ju tämligen litet reglerade, men efter motionernas tillkomst har avtal träffats för denna personal på vanligt fackföreningssätt. Därmed bortfaller ett argument, som tidigare anförts i sammanhanget och som ju också förekommer i motionerna.

Det blir väl anledning, när omsider proposition kommer om det föreslagna sjöfartsverket, att ta upp frågan i dess rätta sammanhang. Under sådana förhållanden har vi ansett att man för närvarande inte har anledning att vidta någon förändring.

Det är nog riktigt att denna gamla institution har en något egendomlig sammansättning, eller rättare sagt, att reglerna för dess sammansättning är ganska antikverade. Detta har också utskottet uppmärksammat, och det heter just därför mot slutet av utskottets utlåtande: »Utskottet vill emellertid framhålla, att utskottet förutsätter, att seglationsstyrelsen skall finna angeläget att anpassa sin interna organisation efter nutida förhållanden.» Man kan nog ta för givet, att en förändring i det stycket kommer att inträda.

Ur de praktiska och ekonomiska synpunkter, som utskottet i detta sammanhang har ansett sig skyldigt att bevaka, har det avstyrkt motionerna. Jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SVENSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Eftersom löne- och anställningsvillkoren för de anställda hos Vänerns seglationsstyrelse fått ett visst utrymme i statsutskottets utlåtande, skall jag be att få beröra dem med ett par ord.

Frågan har varit föremål för riksdagsbehandling en gång tidigare. Det var 1947 i anledning av en motion, som då väcktes. Andra kammarens tredje tillfälliga utskott, som då fått motionen till behandling, sade i sitt utlåtande, att en förutsättning för bibehållande av nuvarande organisationsform borde vara en anpassning av personalens anställnings- och avlöningsvillkor till en standard som gällde i fråga om jämförliga nutida förhållanden.

Den fackliga organisation, till vilken Vänerns seglationsstyrelsens personal är ansluten, har under alla åren sedan 1947 försökt att förmå seglationsstyrelsen att träffa överenskommelse om löne- och anställningsvillkor som står i samklang med vad statliga befattningshavare i samma ställning har. Detta har emellertid inte lyckats oss. Den 10 januari i år väcktes här i kammaren den motion, som ligger till grund för statsutskottets utlåtande. Någon gång i februari hade Vänerns seglationsstyrelse blivit så pass underhandlingsinriad, att vi kunde träffa överenskommelse med dem om att i varje fall i princip få bestämmelser om pension införda.

Det sågs här i statsutskottets utlåtande, att frågan om de anställdas pension nu är löst. Ja, den är löst på så sätt, att man i princip har fått fastställt att en mindre pension skall utgå. Pensionen uppgår till 1 000 kronor om

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

året. Lönerna ligger fortfarande betydligt under de löner som utgår till de statliga befattningshavarna i samma ställning. Fyrvaktare t. ex. har ungefär 6 000 kronor. Fyrmästarlönerna varierar mellan 8 000 och 10 500 kronor. Med dessa löner skall de emellertid hålla båtar och bränsle till dem. Det är alltså inga nettolöner, utan av dessa löner måste de ta för att hålla viss materiel.

Vi har som sagt inte lyckats lösa anställningsförhållandena på ett tillfredsställande sätt och så att de blir jämställda med motsvarande statliga befattningshavares förhållanden. Nog är det väl litet osympatiskt att man gång på gång skall behöva väcka motioner i riksdagen för att få Vänerens seglationsstyrelse förhandlingsvillig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 10 i andra kammaren.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till motionen II: 10, och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 163, i anledning av väckta motioner angående en periodiskt utkommande handbok över gällande lagar och författningar.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter

den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 217 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 8 oktober 1954, framlagt vissa förslag angående statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande.

De i propositionen framlagda förslagen, som grundade sig på överenskommelser med statstjänstemännens huvudorganisationer, inneburo att tjänstemännen skulle, förutom vad som tillkomme dem på grund av sjukförsäkringen, yrkesskadeförsäkringen, moderskapshjälpen och den allmänna läkemedelsrabatteringen, erhålla sådana sjuklöne- och sjukvårdsförmåner, att de nuvarande förmånernas reella värde i princip bibehölles oförändrat. Därjämte skulle enligt förslaget utgå kompensation för avgifterna till sjukförsäkringen. Vidare hade i propositionen förordats, att en viss del av de nu utgående tilläggen å lönerna skulle inarbetas i grundlönerna.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett antal i anledning av propositionen väckta motioner.

I en inom andra kammaren av herrar *Rubbestad* och *Jansson* i Benestad väckt motion (II: 717) hade hemställts, att riksdagen måtte dels besluta att avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 217, dels besluta att statstjänstemän och med dem jämställda befattningshavare skulle i sjukvårdshänseende vara inordnade under lagen om allmän sjukförsäkring jämte tillhörande lagar, dels ock besluta att, därest tjänstemännen kunde anses berättigade till viss ersättning för de förmåner de nu ansåges äga utöver det som den allmänna sjukförsäkringen komme att giva, detta

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

borde ordnas genom att skillnadsbeloppet inarbetades i avlöningen.

Utskottet hemställde,

A. att motionen II: 717 icke måtte av riksdagen bifallas;

B. att motionerna I: 557 och II: 715 icke måtte av riksdagen bifallas;

C. att motionerna I: 558 och II: 716 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionen II: 718 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

E. att riksdagen måtte

I. antaga Kungl. Maj:ts förslag till statens grundlöneförordning,

II. godkänna i statsrådsprotokollet över civilärenden för den 8 oktober 1954 omförmälda förslag till

1) kungörelse om ändrad lydelse av 20 § 1 mom. och 32 § 1947 års allmänna tjänstepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 416),

2) kungörelse om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. och 21 § 1947 års allmänna familjepensionsreglemente den 30 juni 1947 (nr 417),

3) kungörelse om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för de högre kommunala skolorna den 30 juni 1947 (nr 418),

4) kungörelse om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. 1947 års familjepensionsreglemente för de högre kommunala skolorna den 30 juni 1947 (nr 419),

5) kungörelse om ändrad lydelse av 17 § 1 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 420),

6) kungörelse om ändrad lydelse av 11 § 1 mom. 1947 års familjepensionsreglemente för folkskolan den 30 juni 1947 (nr 421),

7) kungörelse om ändrad lydelse av 16 § 1 mom. 1947 års tjänstepensionsreglemente för arbetare den 30 juni 1947 (nr 422) samt

8) kungörelse om ändrad lydelse av 10 § 1 mom. 1947 års familjepensions-

reglemente för arbetare den 30 juni 1947 (nr 423),

III. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948 (nr 436) i huvudsaklig överensstämmelse med det såsom bilaga E vid statsrådsprotokollet i ärendet fogade författningsförslaget,

IV. bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats

1) vidtaga ändringar i avlöningsreglementet för folkskolan den 30 juni 1948 (nr 437), avlöningsreglementet för kyrkomusiker den 9 juni 1950 (nr 385), avlöningsreglementet för övningslärare den 9 juni 1950 (nr 386), prästlöne-reglementet den 29 juni 1951 (nr 577), avlöningsreglementet för statsunderstödda folkhögskolor och lantbruksundervisningsanstalter den 27 augusti 1951 (nr 615), polislönerementet den 14 maj 1954 (nr 226), de övriga författningar, som innehöller bestämmelser om sjuklöne- och sjukvårdsförmåner, SPA-reglementet den 29 december 1949 (nr 726), tjänstepensionsreglementet för präster den 20 september 1951 (nr 667), familjepensionsreglementet för präster den 20 september 1951 (nr 668) samt de summariska arbetarpensionsbestämmelserna och gällande omregleringsbestämmelser,

2) meddela bestämmelser om sjukvårdsförmåner till befattningshavare underkastade polislönerementet den 14 maj 1954 (nr 226), därest dylika föreskrifter ej ansåges böra intagas i reglementet, samt

3) meddela bestämmelser om kompensation för avgifterna till den allmänna sjukförsäkringen,

V. bemyndiga Kungl. Maj:t att medge de överskridanden av maximerade anslagsposter, som kunde befinnas erforderliga med hänsyn till vad i statsrådsprotokollet förordats, samt

VI. bemyndiga Kungl. Maj:t att ut-

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

färda de övergångsbestämmelser, som kunde bliva erforderliga i anledning av förenämnda förslag.

I sin motivering hade utskottet bl. a. uttalat sig om ett i propositionen framlagt förslag av innebörd, att förmånen av avdragsfria sjukdagar skulle bibehållas för dem, som nu åtnjöte denna förmån samt att sjukpenningavdrag ej skulle göras under karenstiden utan först därefter. Utskottets uttalande här om (s. 44 i det tryckta utlåtandet) var av följande lydelse:

»Ehuru utskottet anser, att en lösning av ifrågavarande spørsmål enligt sjuklönesakkunnigas förslag varit att föredraga, då härigenom bestämmelserna blivit enklare att tillämpa och bringats i bättre överensstämmelse med vad som gäller inom andra områden samt dessutom ersättningen vid längre sjukledigheter i regel blivit högre, vill utskottet med hänsyn till förhandlingsöverenskommelsen inte föreslå någon ändring av departementsförslaget på denna punkt.»

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Rubbestad*, som ansett att utskottet under A. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II:717, dels besluta att avslå Kungl Maj:ts proposition nr 217, dels besluta att statstjänstemän och med dem jämställda befattningshavare skulle i sjukvårdshänseende vara inordnade under lagen om allmän sjukförsäkring jämte tillhörande lagar, dels ock besluta att, därest tjänstemännen kunde anses berättigade till viss ersättning för de förmåner dessa nu ansåges äga utöver det som den allmänna sjukförsäkringen gäve, detta borde ordnas genom att skillnadsbeloppet inarbetades i avlöningen,

2) beträffande det stycke i utskottets yttrande på s. 44, som började med orden »Ehuru utskottet» och slutade med orden »denna punkt»,

a) av herrar *Näsghård*, *Pålsson* och

Hansson i Skegrie, vilka ansett att till nämnda stycke bort fogas ett tillägg av följande lydelse:

»Vid kommande löneförhandlingar bör dock enligt utskottets mening statstjänstemännens sjuklöneförmåner helt bringas i överensstämmelse med vad som enligt sjukförsäkringsformen gäller för övriga medborgargrupper.»

b) av herr *Nihlfors* och fröken *Ager*, vilka ansett att nämnda stycke i utskottets yttrande bort ersättas med följande uttalande:

»Mot sistnämnda anordning finner utskottet icke anledning till erinran med hänsyn till att förhandlingsöverenskommelse träffats här om.»

3) av fröken *Andersson*;

4) av herr *Skoglund* i Doverstorp;

5) av herr *Staxäng*;

6) av herr *Gustafsson* i Stockholm, de fyra sistnämnda utan angivna yrkanden.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Det föreliggande förslaget innebär ju en överenskommelse mellan två förhandlande parter. Enligt den praxis som brukas i denna församling skulle ju en sådan överenskommelse bifallas oförändrad — i varje fall i stort sett. Även om det ligger till på det sättet, föreligger ju intet hinder för att en sådan överenskommelse kan bli föremål för vissa kommentarer.

Jag vill för min del först konstatera det beklagliga i att inte det utredningsförslag i fråga om sjuklönerna, som förelåg, kunde antas oförändrat vid dessa förhandlingar. Detta hade i så fall betytt att vi hade fått en närmare anpassning till den allmänna sjukförsäkringen. Det hade också betytt ett mindre tillkrånglat och svårtillämpat system än det som nu erhålles.

Det skall emellertid gärna erkännas att regeringen — framför allt statsrådet

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

Lingman — i viss mån var handikappad när man träffade dessa överenskommelser. Tidigare hade ju Arbetsgivareföreningen träffat avtal med sina anställda, och där hade man gått med på praktiskt taget oförändrade förmåner. Det är klart att det förhållandet gjorde det besvärligt att söka få ett nytt system då det gällde statstjänstemännen. Vi ser i varje fall här ett exempel på att det privata näringslivet går före i fråga om både löne- och förmånsuppskrivningar för de anställda och att detta drar med sig motsvarande beträffande de anställda i statlig och kommunal tjänst.

Kvar står emellertid det faktum att vi nu har betydande grupper, som har en betydligt förmånligare ställning i vad gäller sjukförsäkringsförmåner än andra medborgargrupper. Även om det här föreliggande förhandlingsresultatet bör respekteras och utskottets förslag därför i sak bör bifallas, är ju inte därmed sagt, att denna fråga bör avföras från dagordningen för framtiden. I stället bör man framdeles söka pröva möjligheterna att helt inordna statstjänstemännen under den allmänna sjukförsäkringen.

I en reservation, nr 2 a) i detta betänkande, har vissa av utskottets ledamöter velat påpeka detta. Vi menar där att det uttalande som göres i reservationen också bör göras nu av riksdagen, särskilt därför att krav på nya löneförhandlingar har framställts av statstjänstemännen i den allmänna lönehausse, som synes förestå. Det krav, som man där framställt på en ny omprövning, förstärkes ju inte minst genom statsrevisorernas anmärkning mot det tillkrånglade lönesystem vi har. Jag tror att dessa revisorer har haft detta praktexempel på krångel och svårbegriplighet framför ögonen när de har gjort sin anmärkning.

Det hade kunnat vara anledning till ett annat och mera överseende bedö-

mande, om man vid förhandlingarna hade accepterat en karenstid, liksom alla andra i den allmänna sjukförsäkringen måste acceptera en sådan. På den punkten har jag litet svårt att förlåta herr statsrådet. Jag menar att han där borde ha varit benhård, ty det är enligt min mening en kardinalfråga i hela sammanhanget. Man skulle kunna acceptera mycket även i fråga om bättre förmåner, om det bara hade tillämpats en karenstid för statstjänstemännen liksom för alla andra som går in under den allmänna sjukförsäkringen. Det förelåg ju i alla fall från utredningen ett erbjudande om kompensation för en sådan karenstid vid längre sjukledighet. Vi skall betänka, att i den allmänna sjukförsäkringen får man vara med om att acceptera en karenstid utan att denna kompenseras vid längre sjukdomstillfällen. Jag menar att de förhandlare, som skötte statstjänstemännens uppdrag, också gjorde ett psykologiskt misstag genom att inte ge efter någonting på den punkten. I detta avsnitt har ju statsrevisorerna gjort ett synnerligen anmärkningsvärt uttalande. De säger så här: »Systemet med avdragsfria sjukdagar lämnar, då läkarintyg inte erfordras för sjukledighet i högst tre dagar, vissa möjligheter till missbruk, och revisorerna ifrågasätter, huruvida de nuvarande sjukledighetsbestämmelserna är lämpligt utformade.» I allmänhet tillämpar man nämligen det systemet, att man får vara borta från sin tjänst i tre dagar utan att behöva styrka detta med läkarintyg eller ge någon annan bevisning för att man varit sjuk. Såvitt jag vet finns det ingen reservation bland revisorerna på denna punkt, och jag förmodar att statsrevisorerna också haft grundad anledning när de gjort detta påpekande.

Vid de undersökningar, som gjordes inom sjuklönesakkunniga, kom man fram till konstateranden som går i samma riktning som statsrevisorernas an-

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

märkning här, att det kan finnas anledning att misstänka missbruk beträffande de korta sjukledigheterna. Jag menar således att det hade varit angeläget för personalorganisationerna att vid denna överenskommelse se till att man fick bort anledningen till sådan misstanke. Nu vill jag inte att det skall riktas någon generell misstanke för missbruk. Ingalunda, jag tror för min del att man i allmänhet känner det ansvar som förmånerna ger. Men även om de, som icke förstår det ansvar som följer med dessa bättre sjuklöner och sjukvårdsförmåner för statstjänstemännen, är ett mindretal, så utgör i alla fall deras dåliga exempel ett påpekande av att det nuvarande systemet icke är tillfredsställande utan att det bör omprövas.

Ett annat skäl för en sådan omprövning och för helt inordnande under sjukförsäkringen är ju, att det inom statsverket finns både tjänstemannaanställda och kollektivanställda. Det inträffar ju att en person kan vara tidvis tjänstemannaanställd och tidvis kollektivanställd, och det betyder att han tidvis har de sjuklöneförmåner som utgår för tjänstemän och att han tidvis som kollektivanställd har sjuklön enligt den allmänna sjukförsäkringen. Jag frågar mig, varför det skall finnas en sådan olikhet när arbetsgivaren dock är densamme. Det finns enligt min mening ingen stark motivering för en sådan skillnad mellan statstjänstemännen inbördes. Det finns lika litet fog för en skillnad mellan statstjänstemännen och övriga medborgargrupper. Det är med den motiveringen, som vi som står för reservation 2 a) har velat avge denna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr 2 a) under detta betänkande.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag vill vid behandlingen av detta ärende för min del dekla-

rera, liksom jag gjort tidigare, att jag hälsar med tillfredsställelse den obligatoriska allmänna sjukförsäkringen, som träder i kraft vid nyåret. Jag tror också att det är angeläget, att vi i ett sådant läge så smidigt som möjligt och med den största försiktighet försöker göra anpassningen för i detta fall i statens tjänst anställda sådan, att det icke uppstår onödig oro.

Hur det nu än är har vi ändå att se tillbaka på en ganska lång tid, under vilken statstjänstemännen har haft bestämmelser om förmåner vid sjukdom införda i lönereglementena, som i stort sett har varit mycket tillfredsställande. Att tänka sig att man vid genomförandet av en så viktig socialpolitisk reform som den allmänna sjukförsäkringen i detta sammanhang skulle försöka åstadkomma en försämring för de statsanställda, visar, tycker jag, brist på psykologisk blick om inte annat. Att försöka åstadkoma en försämring verkar så mycket mer omotiverat som avsikten i detta reformarbete hela tiden har varit att försöka åstadkomma förbättringar för de anställda.

Vad herr Hansson i Skegrie här nämnde innebar ju, även med de modifikationer han förde fram, att det hade varit lämpligt med ett tillrättaliggande av de nuvarande sjuklöneförmånerna för de statsanställda så att det icke uppstode någon skillnad. Han ansåg i sitt anförande att, vilket också kommer till uttryck i reservationen, statsmakterna i framtiden borde försöka åstadkomma en absolut utjämning av skillnaderna. Jag kan inte inta en annan principiell ståndpunkt än den, att skall man göra förändringar, skall det vara förändringar till det bättre och inte till det sämre. Förbättringar till det bättre kommer ju att gälla dem som nu för första gången kommer att omfattas av den allmänna obligatoriska sjukförsäkringen.

Den försämringsaktion, som framför allt från bondeförbundshåll förs till

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

torgs, grundas inte på något riksdagens tidigare uttalande. Vi har snarare en serie av uttalanden från riksdagen, som går ut på att denna reforms genomförande icke skall tas till intäkt för en försämring för de statsanställda. Redan den parlamentariskt sammansatta 1945 års lönekommitté, som hade förhandlingar med personalorganisationerna, förutsatte att tjänstemännens sjuklöneförmåner inte skulle minskas genom den allmänna sjukförsäkringens genomförande. Socialminister Möller uttalade 1946 i sin proposition till riksdagen, att sjukförsäkringsreformen naturligen inte borde tas till intäkt för en försämring. Detta hade riksdagen inte heller någonting att erinra emot. Tydligt har man emellertid på vissa håll beklagligtvis nu ansett det opportunt att föra till torgs sådana synpunkter som herr Hansson i Skegrie anlade.

Vad jag däremot kan instämma med herr Hansson i Skegrie i är hans uttalande, att vad vi här går in för att besluta är krångligt och besvärligt. Stora ansträngningar kommer säkert att krävas för att göra förslaget begripligt för de enskilda människor som berörs härav, så att det blir någorlunda gnisselfritt genomfört. Jag vill i detta sammanhang för min del fästa kammarens uppmärksamhet på TCO:s broschyr, som ju ligger på kammarens bord och som visar vilka insatser en av parterna har utträttat för att göra det hela begripligt för dem det vederbör.

Det är betydelsefullt att erinra sig, att det samspel, som där äger rum mellan statsmakten som arbetsgivare och löntagarorganisationerna, är positivt. Det gäller att till dem som berörs av detta få fram en information som klarlägger förhållandet och tar bort missförstånd. Man kan nog inte hjälpa att det i alla fall blir missförstånd i framtiden, men den dagen den sorgen, skulle jag vilja säga.

Statsrevisorerna har, såsom herr

Hansson i Skegrie erinrat om, kommit med pekpinne och även tagit upp frågan om sjukledigheterna och där antytt, att det skulle förekomma missbruk. Jag tror inte det finns anledning att i dag ta ställning till vad statsrevisorerna yttrat. De nuvarande bestämmelserna om sjukledighet, som finns införda i de statliga lönereglementena, har ju fastställts av riksdagen.

Det är klart att det i alla sådana här sammanhang finns anledning att räkna med missbruk någon gång, men det skall ju inte tas till förevändning för att åstadkomma en generell försämring.

En sak som från folkpartiets sida fördes på tal här i riksdagen 1953 var ju, att man skulle kunna göra undantag från sjukpenningförsäkringen för de privatanställda grupper som hade likvärdiga sjukförmåner i sina avtal. Vi stödde oss då på en bestämmelse i den nuvarande lagen om sjukförsäkring, som ger möjlighet till undantag för de statsanställda från sjukpenningförsäkringen. Jag kan inte låta bli att framhålla den synpunkten, att de betänkligheter, som tidigare fanns mot att göra undantag från sjukförsäkringen för de statsanställda, borde i nuvarande läge, om man granskar detta förslag till anpassning, vara mindre än de varit tidigare. De tidigare motiveringar för att man icke skulle ha undantag för de statsanställda var motiveringar av typen, att man inte ville ha ett krångligt system. Man ville ha det litet enklare, och det enklare vore att låta de statsanställda komma med i den allmänna sjukförsäkringen.

Mot bakgrunden av de förhandlingar som ägt rum i denna fråga kan man bara konstatera, att förhandlingsresultatet inte alls har inneburit några förbättringar, vilket herr Rubbestad varit inne på i sin motion och kanske också kommer in på i sitt anförande här senare. Vad man från de statsanställdas organisationer strävat till har endast

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

varit att söka åstadkomma status quo. Det har i själva verket blivit så vid förhandlingsuppgörelsen, att det har blivit försämringar på vissa håll. Det har inte kunnat undgås.

En sak som fröken Ager och jag reserverat oss emot är ett uttalande på sid. 44 i utskottets utlåtande, där utskottet direkt tar positiv ställning till sjuklönesakkunnigas förslag. Herr Hansson i Skegrie redogjorde för detta förslag. Jag skall därför inte gå vidare in på det utan bara konstatera, att en av de viktigaste frågorna vid förhandlingarna var frågan om sjuklönesakkunnigas yrkande på att det skulle även för de statsanställda finnas en karenstid. Här har utskottet sagt att det varit att föredraga, att sjuklönesakkunnigas förslag genomförts, ty därigenom hade bestämmelserna blivit enklare att tillämpa och bringats i bättre överensstämmelse med vad som gäller på andra områden samt ersättningen vid längre sjukledighet i regel blivit högre.

Vid förhandlingarna har man från de anställdas representanter sagt, att man kunde gå med på jämkning. Man kanske kunde gå med på vissa försämringar, om man fick kompensation på något sätt. Man har då inte kunnat finna att det förslag som sjuklönesakkunniga lagt fram verkligen innebar en kompensation, ty deras förslag om att karenstiden skulle gälla var ju en direkt försämring. Kompensationen skulle då enligt sjuklönesakkunnigas förslag bestå i att de långtidssjuka skulle få en förbättring. Men om det verkligen skall vara tal om kompensation, hade det betydtt en överkompensation för de långtidssjuka. Man kan inte räkna med att kompensationsproblemet därigenom hade blivit löst, ty det är i regel inte samma personer som är långtidssjuka och korttidssjuka. Från de statsanställdas sida har man helt enkelt måst uppfatta det som en direkt försämring, och

av den anledningen motsatte sig organisationerna denna förändring.

Fröken Ager och jag har ansett, att det uttalande som utskottet gör på s. 44, att sjuklönesakkunnigas förslag hade varit att föredraga, borde utgå och i stället endast borde konstateras, att mot sistnämnda anordning, d. v. s. uppgörelsen med de anställda på denna punkt, finner utskottet ingen anledning till erinran.

Till slut vill jag peka på den motion som jag väckt tillsammans med herr Henriksson och som närmast ligger på det administrativa planet. Det är en motion, som rör de problem av mera personalkaraktär som uppstår, när man överflyttar från riks-försäkringsanstalten till de olika centrala myndigheterna bedömningen av frågor om yrkesskador. Därvidlag har vi ansett, att man från riksdagens sida skulle redan nu säga något om det lämpliga i att åstadkomma en omflyttning av expertis från riks-försäkringsanstalten till de myndigheter, som behöver sådan expertis. Det har utskottet för sin del icke ansett sig kunna göra, och det kan kanske vara naturligt. Jag tror dock det är nödvändigt, att man observerar detta problem och att man i tid vidtar de åtgärder som behövs för att det inte skall bli något gnissel på den punkten.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få ansluta mig till utskottets förslag med den ändring i motiveringen som jag här har omnämnt och som fröken Ager och jag vill yrka på. Den återfinnes i reservationen 2 b). Till den yrkar jag alltså bifall.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag vill säga att det är sällan man ställts inför en fråga här i riksdagen, som varit så svår att ta ståndpunkt till med hänsyn till de konsekvenser den har på skilda områden, som fallet är med denna proposition.

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

Herr Hansson i Skegrie erinrade om att här skulle ha träffats en överenskommelse och sade, att han från sina utgångspunkter icke kunde vara med om densamma. I anledning därav vill jag säga, att jag tycker det är ett väldigt underligt förfarande att, som här skett, en överenskommelse träffas mellan representanter för en part och andra representanter som i stort sett hör till samma part. Här är det nämligen statstjänstemännen å ena sidan och departementschefen och förmodligen vissa tjänstemän i civildepartementet å andra sidan, som har träffat uppgörelsen, men alla dessa är parter i samma sak, nämligen tjänstemän. Här är det sålunda intet motsatsförhållande mellan arbetsgivare och arbetstagare som brukar föreligga vid uppgörelser av denna art.

Statsrådet hade ju tillsatt en parlamentarisk kommitté, som skulle utreda frågan och komma med förslag. Denna kommitté — det vill jag göra gällande — representerade arbetsgivarparten, och därför borde statsrådet ha tagit hänsyn till det förslag som denna kommitté framlagt och inte ha på sätt som skett gått ifrån kommitténs förslag och gått in för en överenskommelse av helt annan art. Detta förfarande är anmärkningsvärt, och det skulle förvåna mig, om riksdagen i dag utan protester vill vara med om att acceptera detta, som tillkommit bakom ryggen, vill jag säga, på riksdagens förhandlande part, som denna kommitté borde ha varit. Jag kan från dessa synpunkter för min del inte gilla denna proposition med dess förslag.

Emellertid är det också från andra synpunkter som jag måste ställa mig avvisande till det föreliggande förslaget. Det har sagts här och framhållits i propositionen — utskottet pekar också därpå — att utgångspunkten för denna överenskommelse har varit, att statsmakterna vid flera tillfällen uttalat

grundsatsen, att sjukförsäkringsreformen icke borde tas till intäkt för en försämring av de förmåner som utgår enligt gällande avlöningsreglemente. Herr Nihlfors framhöll också i sitt anförande, att det inte gjorts något uttalande från riksdagens sida som strider mot detta.

Jag vill emellertid erinra om att när riksdagen tog ståndpunkt till förslaget till avlöningsreglemente 1946, så hade 1945 års lönesakkunniga haft underhandlingar med tjänstemännen även beträffande sjukvårdsfrågorna. Vid de förhandlingarna hade man emellertid inte kommit till något annat resultat än att tjänstemännen skulle bibehållas vid de förmåner de hade, varjämte man uttalade, att det skulle förhandlas vidare om denna sak, när sjukförsäkringsreformen en gång skulle träda i kraft. Statsutskottet, som behandlade denna sak, uttalade följande: »Den blivande sjukförsäkringsreformen kommer att medföra en allmän förbättring av sjukvårdsförmånerna för andra medborgargrupper. Detta kan emellertid enligt utskottets mening icke i och för sig få utgöra anledning till att genom avlöningsbestämmelser medgiva förbättring av de förmåner statstjänstemännen redan nu åtnjuta. Det är enligt utskottets mening en nackdel att icke spörsmålet om statstjänstemännens sjukvårdsförmåner efter reformens genomförande inbegripits i den allmänna uppgörelsen med personalrepresentanterna.» Utskottet gav alltså icke sitt bifall till att det skulle vara ett status quo i all framtid. Ännu tydligare framgår detta av ett uttalande i en av reservationerna till utskottets utlåtande.

Där heter det: »Det är enligt utskottets mening en allvarlig nackdel, att i den allmänna uppgörelsen med personalrepresentanterna icke inbegripits jämväl frågan om sjukvårdsförmåner efter sjukförsäkringsreformens genomförande. I frågans nuvarande läge vill

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

utskottet icke göra erinran mot att utredningen kom till stånd och att särskilda förhandlingar därvid föras med tjänstemännens representanter på det sätt, varom de förhandlande parterna kommit överens. Utskottet vill dock framhålla önskvärdheten av att statstjänstemännen efter reformens genomförande icke i jämförelse med andra medborgargrupper komma att intaga en särställning beträffande sjukförmånerna.»

Detta uttalande gjordes alltså när avlösningsreglementet fastställdes. När man sedan 1953 hade att ta ståndpunkt till den allmänna sjukförsäkringen gjorde departementschefen i proposition nr 178 ett uttalande med anledning av en framställning från tjänstemännen att de skulle undantagas från sjukförsäkringen, att det enligt hans mening »vore önskvärt att något undantag från sjukförsäkringen av stats- och kommunalanställda tjänstemän inte skulle behöva ske utan att alla medborgarkategorier såvitt möjligt borde inta en lika ställning i förhållande till den allmänna sjukförsäkringen». Detta är ett uttalande som jag tycker att både sjuklönesakkunniga och departementschefen borde ha beaktat när man gick in för att träffa sitt avtal. Om man tagit hänsyn till dessa uttalanden är jag förvissad om att vi inte behövt få se det resultat som nu föreligger i den kungl. propositionen.

När herr Nihlfors säger, att det här inte kommit till stånd någon förbättring för statstjänstemännen utan tvärtom i vissa fall blev en försämring, vill jag bara peka på det förhållandet att sjuklönesakkunniga i sitt betänkande redovisat en kostnad per år enligt nuvarande bestämmelser på ungefär 13 miljoner kronor. Men enligt propositionen kommer kostnaderna för detta nya system att bli ungefär 34 miljoner, alltså nära det tredubbla. Denna ökade kostnad måste väl ändå innebära vissa för-

bättringar. Herr Nihlfors menade vidare, att någon reducering av tjänstemännens löner kan det inte bli tal om och för att likvärdighet skall kunna skapas måste det bli en förbättring för alla andra i stället. Ja, men vet herr Nihlfors vad det skulle betyda för staten, om dessa andra skulle få enahanda förmåner som statstjänstemännen har? Det skulle till att börja med betyda att alla befriades från avgifterna till sjukförsäkringen, som alla nu skall lämna, om de skulle likställas med statstjänstemännen. Det rör sig om cirka 320 miljoner kronor. Och så dessa förbättringar utöver vad den allmänna sjukförsäkringen ger. Vad skulle de kosta? Jo, en massa pengar; och därför menar jag att om vi skall få likvärdighet i socialt hänseende, vilket jag för min del finner önskvärt, bör detta enligt mitt förmenande ske på det sättet, att de som tidigare varit alltför favoriserade får vara med att bära bördan med hela folket. Nu skall vi i stället enligt propositionen gå med på att ge tjänstemännen kompensation för sjukförsäkringsavgifterna och de mycket stora kostnaderna för dessa vältras över på oss andra, ty kostnaderna för sjukförsäkringen måste ju dock tagas ut. Jag menar alltså att för att nå likvärdighet måste man nog gå in för en viss reducering i tjänstemännens förmåner. Jag tror för min del att sättet att få ordning på det hela inte är att vi följer det förslag som förordas i propositionen och inte heller herr Hanssons i Skegrie förslag, nämligen att när vi en gång fattat detta beslut skall vi gå in för att i nästa lönerörelse räkna upp lönerna förhandlingsvägen. Redan nu finns i 51 § avlösningsreglementet en bestämmelse som säger, att tjänsteman är skyldig att finna sig i ändringar i reglementet såvitt angår löneminskningar och jämväl ändringar i övrigt och t. o. m. dessa förmånens upphävande. Det står tydligt att vederbörande är skyldig att underkasta sig

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

inte bara minskningar i lönen utan också andra ändringar i samband med genomförandet av den allmänna sjukförsäkringen. Genom ett bifall till propositionens förslag kopplar vi bort denna 51 § och har därmed icke längre något att stödja oss på i fråga om de skyldigheter som nu föreligger för statstjänstemännens vidkommande. Då kommer vi i ett betydligt sämre läge. Om vi i dag skulle ta detta förslag om statstjänstemännens inordning i sjukförsäkringen, skall vi ta steget fullt ut, så att detta inlemmande sker på samma villkor som gäller för alla andra med de förmåner och de nackdelar försäkringen har med sig. Detta är naturligtvis det enda riktiga. Jag är emellertid fullt medveten om att vissa svårigheter kan vara förenade med att utan vidare dra ett streck över dessa förmåner och att en kompensation på ett eller annat sätt bör ordnas för nuvarande förmånens bortfall. Men det anser jag inte bör ske på sätt som förordas i propositionen med dess besvärliga och konstiga regler. Jag är förvissad om att om man går in för den bestämmelse i avlöningsreglementet som här förordas, får vi den allra värsta bestämmelse som finns på det administrativa området. Det kommer att uppstå alltför mycket konstigheter och svårigheter för de olika förvaltningsmyndigheterna att tillämpa densamma, och det hela kommer förvisso att så småningom visa sig omöjligt i praktiken. Jag tänker nu närmast på ersättningen för sjukvård och läkemedel. Nu är det ju så att tjänstemännen har förmånen av fria läkemedel, medan de enligt den nya sjukförsäkringen skulle få en del läkemedel fritt. Med den nya ordningen skall de få vad som utgår enligt allmänna sjukförsäkringen, och sedan skall en tjänsteman, som så önskar, dessutom åtnjuta förmånen av fria läkemedel. Härom säges på s. 125 i propositionen:

»Tjänsteman, som önskar åtnjuta för-

månen av fria läkemedel, har att å en särskild kvittoblankett anteckna namnet å den läkare, som utfärdat receptet, och dagen därför samt att förskaffa sig verksläkarens attest å blanketten; därpå skall han, samtidigt med att receptet avlämnas å apoteket och kostnaden för medicinen erlägges, förete kvittoblanketten och därpå få påteckning av apoteket om kostnaden, varefter han mot avlämnande av det sålunda ifyllda kvittot hos vederbörande myndighet utfår vad han erlagt.» Detta är departementschefens eget uttalande.

Jag är säker på att var och en, som funderar litet på vad bestämmelsen betyder i praktiken, måste bli på det klara med att den kommer att medföra en oerhört invecklad apparat och mycket stora svårigheter för de administrativa myndigheterna.

Samma är förhållandet beträffande sjuklönerna. Tjänstemännen skall där ha en viss ersättning vid sidan av den i vanliga fall utgående sjuklönen. Hela systemet kommer då att bli utomordentligt tungrott. Jag är också förvissad om att när statsrevisorerna för några dagar sedan kom med sitt uttalande — som avlämnades tidigare än revisorernas övriga berättelser — så gjordes detta i avsikt att höja ett varnande finger inför antagandet av den kungl. propositionen, och därför att revisorerna ansåg att propositionens antagande skulle komma att medföra det värsta tänkbara lönekineseri. Jag tror därför att riksdagen gör klokast i att i dag besluta avslå den kungl. propositionen. Vad blir nämligen följden därav? Jo, bara det att statstjänstemännen kommer att inordnas i den allmänna sjukförsäkringen. Man är i dag i vissa kretsar inne på tanken att resa krav på lönerogleringar och -höjningar, och då menar jag att det bör vara lämpligt att i samband därmed ta upp problemet i dess helhet, och att man då räknar upp lönerna med belopp, som

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

kan anses skäliga för de förmåner tjänstemännen menar sig ha härvidlag utöver bestämmelserna i den allmänna sjukförsäkringen. Då blir hela saken enkel och klar, och ingen orättvisa begås mot statstjänarna.

Vidare tycker jag det är underligt att inte alla tjänstemän skall ha samma förmåner vid sjukdom. För närvarande har vi tre olika grupper av tjänstemän. Den första gruppen är de som har mindre än sex månaders anställningstid. Den kommer i en klass för sig. Den andra gruppen består av aspiranter och extra tjänstemän med sex men inte 36 anställningsmånader. Den tredje gruppen slutligen är sådana som varit anställda 36 månader eller mera. De kommer i den mest gynnade klassen. Jag tycker inte att man när det gäller förmånerna vid sjukdom skall ha olika klasser. Där bör de sociala förmånerna utgå med hänsyn tagen till allas lika-berättigade krav, oavsett om de innehaft tjänsten längre eller kortare tid. Detta har varit en av orsakerna till att jag här har ansett mig böra yrka avslag på den kungl. propositionen. Vidare har jag ansett att tjänstemännens krav på kompensation — i den mån de är berättigade — bör tillgodoses efter de grunder, som angivits i den av mig avgivna reservationen.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till min reservation.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle kunna avsluta mig till herr Rubbestads avslagsyrkande, eftersom det i praktiken inte innebär något annat än att statstjänstemännen undantages från den allmänna sjukförsäkrings bestämmelser och bibehålles vid nuvarande förmåner i allmänna avlöningsreglementet, som inte nu kan ändras. Detta skulle bli följden, om herr Rubbestads yrkande verkligen gick igenom.

När herr Rubbestad i början av sitt anförande citerade ett ur hans synpunkt tillfredsställande uttalande från 1946, vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på att det uttalandet var ett reservationsuttalande. Om vi endast håller oss till vad som uttalas av riksdagen, kan jag utöver vad jag anförde i mitt förra anförande erinra om att andra lagutskottet i sitt ställningstagande till den allmänna sjukförsäkringen så sent som förra året förklarade, att sjukförsäkringslagen inte kommer — här citerar jag — »att utgöra hinder för komplettering genom arbetsgivarens försorg eller försäkringsvägen av de förmåner, som genom densamma tillförsäkras en sjukförsäkrad person. Det torde därför inte vara att befara, att försämringar annat än mera undantagsvis uppkommer för dem, som nu är skyddade vid sjukdom.»

Andra lagutskottet var alltså så sent som 1953 inne på den principiella tanken att förmånerna inte borde försämrars, utan att man skulle komplettera den nya lagens bestämmelser med på avtalsvägen åstadkomna tillägg, innebärande ett bibehållande av status quo.

När herr Rubbestad sedan säger att det här rör sig om en merkostnad för staten på 34 miljoner kronor per år, kan jag inte underlåta att påpeka att herr Rubbestad tydligen har slutat läsningen på s. 136 i propositionen. Om han hade fortsatt läsningen på s. 137, hade han hittat följande — jag hoppas att jag inte föregriper civilministern nu, när jag citerar vad han säger:

»Innan närmare erfarenheter vunnits rörande storleken av den besparing å avlöningsanslagen, som erhålles till följd av sjukpenning-, yrkesskada- och havandeskapsavdragen, är det icke möjligt att nedräkna dessa anslag. Såvitt kunnat beräknas på grundval av det bristfälliga statistiska material, som förefinnes rörande statstjänstemännens löneförmåner vid tjänstledighet, torde

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

emellertid kostnaden för kompensationsbeloppen icke komma att i väsentligare omfattning avvika från beloppet av nämnda besparing å avlöningsanslagen.»

Detta är med andra ord en bokföringsfråga. Man tar tillbaka kompensationsbeloppet på 34 miljoner kronor genom besparingar på avlöningsanslaget, herr Rubbestad!

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Den fråga som nu behandlas har vid åtskilliga tillfällen tidigare varit föremål för resonemang i denna kammare. Så har delvis skett på grund av den oberättigade oro, som man från visst håll sökt skapa fram då det gällt lösningen av detta spörsmål, och det anförande som herr Nihlfors nyss har hållit får väl i viss mån betraktas som efterdyningar till denna oro.

Herr Nihlfors började med att tala om att det visade brist på psykologisk blick att söka genomföra försämringar. Jag måste bekänna att jag har sysslat en del med detta spörsmål såväl inom som utom riksdagen, men jag har icke kunnat finna att man på något håll har strävat efter att genomföra några försämringar.

Nu riktade sig herr Nihlfors kanske närmast emot herr Rubbestads anförande i dag, men jag undrar om herr Nihlfors har tänkt sig in i konsekvenserna av ett bifall till herr Rubbestads yrkande. Ty för en gångs skull förhåller det sig på det sättet att herr Rubbestad vill gå väsentligt mycket längre än någon annan i denna kammare. Ett bifall till herr Rubbestads yrkande innebär bara att statstjänstemännen skall ha full lön under sjukdom och dessutom i vanlig ordning uppbära sjukkasseersättning. Detta är konsekvensen av ett bifall till herr Rubbestads yrkande och därför förvånar det mig, att statstjänstemanna-

representanten Nihlfors reagerar mot herr Rubbestad på den punkten.

När herr Nihlfors sedan framhåller att detta system är krångligt, skall jag gärna erkänna att det kunde ha varit mycket enklare, om man inte från statstjänstemännens sida hade ådagalagt denna ständiga strävan efter millimeter-rättvisa, en strävan som tagit sig uttryck däri att man icke godtar en förändring med mindre den innebär en förbättring för någon viss grupp. Man har ännu inte tillägnat sig förmågan att se statstjänstemännen som en helhet. Då herr Nihlfors förklarar att sjuklönesakkunnigas förslag innebär en väsentlig försämring gör han sig skyldig till en betydande överdrift. Jag vågar påstå att de sjuklönesakkunnigas förslag i realiteten innebär en förbättring för dem som är sjuka.

Vad innebär de sjuklönesakkunnigas förslag? Jo, att man skulle tillämpa samma karenstid för statstjänstemännen som man tillämpade för de kollektivavtalsavlönade på den öppna marknaden och som, enligt vad som diskussionsvis nämndes, skulle bli gällande även för tjänstemännen på den öppna marknaden. Men samtidigt föreslog de sakkunniga att den som hade varit sjuk en längre tid, låt oss säga tjugo dagar eller mera, skulle få en väsentlig förbättring i förhållande till nu utgående sjuklöneförmåner. Nog måste jag säga mig att det är mera av behovet påkallat att ge en god omvårdnad åt den som är sjuk länge än att sätta i förgrunden den som är sjuk en eller två eller tre dagar, såsom statstjänstemännen har gjort.

Jag vill inte vara så elak att jag säger att statstjänstemännen i denna förhandlingssitts har sålt de långtidssjukas förmåner mot en grynvälling, som medförde en förbättring för de korttids-sjuka. Det bör väl i alla fall vara så, att den långtidssjuka skall ha en viss

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

förstfödslorätt, men den kom bort i den uppgörelse som träffades.

Herr Rubbestad har kritiserat civilministern för att han inte tog de sjuklönesakkunnigas förslag på den punkten. Om herr Rubbestad läser propositionen rätt — det förmodar jag att han har gjort — skall han där finna att civilministern ganska oreserverat uttalat sin sympati för sjuklönesakkunnigas förslag. Men det är ju två parter vid förhandlingsbordet och det var det den här gången också. Det var en försämrads sats för civildepartementets förhandlare, då arbetsgivareföreningen strax förut för den öppna marknadens tjänstemän hade träffat en uppgörelse, som innebar kompensation för karens-tiden.

Därmed inleddes ett moment av onödigt kineseri i sjuklönebestämmelserna, ty nu måste det givetvis från verkens sida bli fråga om en kontroll, huruvida sjukdomen i fråga är att betrakta som en fortsättning av tidigare sjukdom. Då utgår full ersättning från sjukkassan från första dagen. Om så inte är fallet blir det en karenstid. Nog hade det varit ur både förenklingens och rättvisans synpunkt lämpligare, om man hade tagit sjuklönesakkunnigas förslag på den punkten. Det var ostridigt så, att den uppgörelse som arbetsgivareföreningen träffade verkade prejudicerande, och jag betraktar det också som ganska hopplöst att på den punkten söka driva en förhandling längre än som härvidlag skedde.

Herr Nihlfors tog upp ytterligare en fråga som jag inte kan låta bli att beröra. Han sade att de som tidigare hyst betänkligheter gentemot ett undantagande av statstjänstemännen borde väl, sedan de sett denna produkt, ha låtit sina betänkligheter fara. Ja, herr Nihlfors, vi förde från sjuklönesakkunnigas sida resonemang med sjukkassee folk, och enligt deras utsago var det i det närmaste omöjligt att klara ett sådant pro-

blem, ty det förekommer ju betydande omflyttningar bland de statligt och kommunalt anställda. Den ena veckan är de anställda i statlig tjänst och skall falla under de statliga bestämmelserna, den andra veckan går de över till öppna marknaden och faller då under andra bestämmelser.

Och vad är det som inträffar framför allt för dem som har sexmånadersspärren? Jo, under de sex månaderna kommer de inte att få någon som helst sjukersättning från något håll.

Jag tror inte att herr Nihlfors tänkt igenom alla de invändningar som kan resas mot ett undantagande, och vi har ju för övrigt ingen anledning att diskutera den saken nu. Men vill man ett verkligt tillkrånglat system, så skall man gå den väg herr Nihlfors i dag förordar. Å andra sidan har emellertid herr Nihlfors själv talat för att man bör eftersträva förenklingar så långt som möjligt. Det hade varit tacknämligt, om dessa herr Nihlfors' strävanden sträckt sig något längre än till en läpparnas bekän-nelse. Några positiva resultat i det avseendet har vi tyvärr inte sett.

Det var en sak till jag ville beröra, och den togs upp av herr Rubbestad. Han fann det underligt, att civilministern och civildepartementets tjänstemän hade suttit och förhandlat med personalorganisationen och ville göra gällande, att detta innebar att tjänstemännen själva hade fått avgöra sina förmåner. Nu är det ju i alla fall så, att riksdagen har beslutat att vi skall ha ett civildepartement, som skall sköta sådana här angelägenheter. Det är således på uppdrag av riksdagen som civildepartementet handlägger personalfrågorna, och jag har intet minne av att herr Rubbestad var någon absolut motståndare till att civildepartementet inrättades.

Herr Rubbestad säger, att det hade varit bättre om sjuklönesakkunniga fått sköta om denna sak. Då vill jag bara

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

erinra om att vi hade aldrig något uppdrag att förhandla. Vi hade endast i uppdrag att konstruera ett principförslag, och det principförslaget har, med undantag av vår ståndpunkt beträffande karenstiden, också i stort sett godtagits. Visserligen blev det ju en försämring jämfört med den produkt som nu kom både ur synpunkten av att få ett förenklat system och ur synpunkten av att ge en bättre sjukhjälp åt dem som hade ett verkligt behov av sådan, men det må vara en sak för sig.

Såvitt vi inom utskottet kunnat bedöma har vi inte haft anledning att motsätta oss ett bifall. Vi har på en punkt uttalat ett värdeomdöme, och herr Nihlfors har reagerat. Vi har menat, att det varit bättre med sjuklönesakkunnigas förslag om en karenstid på tre dagar. Jag förstår inte varför man skall vara så konungslig gentemot ett förhandlingsresultat, att man inte ens skall ha möjlighet att avge ett värdeomdöme. Så hårt får vi väl ändå inte driva förhandlingsrätten, att inte riksdagen skall ha möjlighet att ge uttryck åt en mening. Där emot har vi inte velat gå så långt som herr Hansson i Skegrie förordat, att vi på viss punkt skulle ge direktiv till Kungl. Maj:t för nästa behandling av sjuklönebestämmelserna. I det hänseendet menar vi att det är bättre att de som skall föra överläggningarna får gå till förhandlingsbordet med obundna mandat.

Herr talman! Det skulle finnas mer att påpeka, men jag begränsar mig till detta för tillfället och hemställer med stöd av det anförda om bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Det förefaller att bli ganska många som vill medverka till ett bifall av min reservation. När jag hör att både herr Nihlfors och herr Lindholm inte anser att den innebär

en försämring utan en förbättring, så förmodar jag att åtminstone alla statstjänstemän biträder reservationen.

Jag hoppas emellertid att herr Lindholm lade märke till mitt uttalande, att jag ansåg att de förmåner, som tjänstemännen nu har vid sidan om andra grupper, inte är berättigade utan att man skall inskränka på dem, och det menar jag får bli vid kommande avtalsförhandlingar. Jag har inte alls uttalat, att man skall ge dem hela värdet av vad de nu anser sig ha, utan det får bedömas från fall till fall, men ersättningen bör inräknas i avlöningen och inte fastställas på det krångliga sätt som är föreslaget i propositionen.

Herr Lindholm säger att jag borde ha observerat, att civilministern i propositionen uttalat sin sympati för sjuklönesakkunnigas åsikter. Det har jag sett. Men jag har också sett vad departementschefen säger på s. 113 i propositionen, att de sakkunnigas förslag emellertid avvisats av statstjänstemännens huvudorganisationer. Han följde då dem i stället och sympatiserar alltså mer med dem än med sjuklönesakkunniga.

Sedan säger herr Lindholm, att sjuklönesakkunniga hade inte i uppdrag att förhandla. Men uppdraget var ju att utreda, vad ni som riksdagens representanter ansåg vara skälig ersättning i de olika fallen, och det är detta civilministern borde ha tagit ståndpunkt till och följt.

Att vi har ett civildepartement känner jag mycket väl till, men jag har alltid reagerat mot att vi skulle lämna förhandlingsrätten till civilministern. Jag har yrkat på att det skall vara en kommitté som representerar riksdagen vid alla dylika förhandlingar, och det håller jag alltså fast vid.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindholm använde ett uttryck som jag reagerade mot.

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

Han antydde att man vid förhandlingarna tycks ha sålt de långtidssjuka för att få bibehålla de nuvarande förmånerna för de korttidssjuka. I själva verket förhöll det sig såvitt jag förstår så, att om de statsanställda skulle erhålla kompensation för den förlust som det innebar att ta en karenstid i stället för att som nu låta full lön utgå från första dagen av sjukdomen, måste man lägga denna kompensation på de långtidssjuka, och på grund av att de korttidssjuka är så många blev denna kompensation så stor att den skulle komma att utgöra en överkompensation. Jag tror inte att herr Lindholm, med den inställning han har, skulle vilja förordna en överkompensation. Det vill åtminstone inte jag.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att i ett visst läge kunde det för en fembarnsfamilj ha inneburit en liten överkompensation om man hade tagit de sjuklönesakkunnigas förslag. I sak innebar emellertid de sakkunnigas förslag att den långtidssjuka — om detta förslag och de principer som anfördes i de sakkunnigas betänkande godtagits — under sjukdomen skulle ha fått en högre ersättning än han får enligt den förhandlingsöverenskommelse som nu har träffats. Detta kan herr Nihlfors aldrig komma ifrån, lika litet som han kan bestrida att man vid förhandlingsöverenskommelsen tog större hänsyn till de korttidssjuka, alltså till dem som är sjuka tre dagar eller mindre.

Sedan vill jag bara till herr Rubbestad säga att han citerar den kungl. propositionen ganska fritt då han ur densamma utläser, att civilministern av TCO:s representanter hört att de inte ville vara med om en viss sak, och så följde han dem i stället. Jag tror inte vi skall resonera om förhandlingar på det sättet, herr Rubbestad. Civilminis-

tern har nog utnyttjat de möjligheter som förelegat till en ur statsverkets synpunkt godtagbar uppgörelse, och såvitt jag kan finna av förhandlingsprodukten har han inte skött sig sämre än arbetsgivarföreningen gjort, och den har ju betraktats som en ganska hård herre att tala med.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! När jag citerade propositionen angav jag också på vilken sida citatet återfinnes, så herr Lindholm kan själv kontrollera att det citat jag lämnade var riktigt.

Vad sedan gäller arbetsgivarföreningen och dess förhandlingar är det ju ändå skillnad på de förmåner som föreningen erbjuder och de som statstjänstemännen här får i vissa skilda lägen. Bland annat är kompensationen för avgifterna till sjukförsäkringen lägre för arbetsgivarföreningens vidkommande än för statens tjänstemän.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! När man skall ta ställning till det föreliggande förslaget synes det mig främst vara två synpunkter som man bör lägga märke till. För det första kunde enligt lagens utformning den grupp, som tidigare genom avtal hade det ordnat för sig i dessa frågor, brytas ut ur sjukförsäkringen i vad gäller sjukpenningen. Detta har inte skett, och därför har samordningen blivit av betydligt större omfattning än som eljest varit fallet. För det andra har grundsatsen hela tiden varit den, att sjukförsäkringen, såsom också utskottet påpekat, inte skulle få innebära en försämring av de förmåner som statstjänstemännen enligt nu gällande avlösningsreglementen redan har. Det är ju en ganska självklar sak, men en viss inställning på somliga håll tycks göra att det inte är onödigt att påpeka just detta.

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

För tjänstemännen har sedan årtionden tillbaka trygghetsproblemen stått i centrum för intresset. Vid avtalsförhandlingarna har dessa frågor satts högt upp på rangordningen, och ibland har de hävdats på bekostnad av lönesättningen. När sedan genom en utvidgad sociallagstiftning en dylik trygghet vid sjukdom kunnat beredas också andra grupper, är helt visst sjanstemännen enbart glada över detta, men det är väl ingen som bör förundra sig över att de i alla fall slår vakt om sina egna, under årtionden förvärvade rättigheter. Deras anställningsvillkor måste betraktas som en del av den ersättning de får för sitt arbete.

I den föreliggande överenskommelsen har samordningen bragts till ett i stort sett tillfredsställande resultat. I vår motion nr 715, som är likalydande med en i första kammaren avgiven motion, har dragits fram några fall där en viss försämring inträtt. Jag är fullt medveten om att det, om man vill uppnå likformighet, är omöjligt att i alla individuella fall uppnå så kallad millimeterrättvisa. Detta bör emellertid inte hindra att man söker komma så nära de nu utgående förmånerna som möjligt. På sidan 46 i utskottets utlåtande säger utskottet sig icke kunna gå med på att statstjänstemännens rätt till tandläkarvård i vissa fall bibehållas. Härigenom skulle tjänstemännen få bättre förmåner på detta område än man lyckats uppnå i överenskommelsen. Men, ärade kammarledamöter, vad man bör jämföra med är ju närmast de nu utgående förmånerna. Det bör väl också klart utsägas att det här inte rör någon vanlig tandvård, utan rätt till tre fjärdedelar av kostnaden för botande av sjukdomar i tändernas omgivning, som har menlig inverkan på hälsotillståndet i övrigt. Det är inte så värst många fall det här rör, men för dem det drabbar är det så mycket mer betydande, och därför borde man en-

ligt min uppfattning ha tagit hänsyn till de nuvarande förhållandena.

Beiräffande besvärinstansen anser vi motionärer att den borde ha förlagts till försäkringsrådet. Det är naturligtvis en lämplighetsfråga. Med utskottets skrivning finns det också möjligheter för Kungl. Maj:t att framdeles ta upp denna sak till förnyad prövning.

Slutligen har vi i motionen påpekat det tillkrånade förfarings sätt som skall tillämpas vid utfående av fria läkemedel. Herr Rubbestad har redan gjort tjänsten att göra ett citat som innehåller bestämmelser just om utfående av de fria läkemedlen, och jag skall inte alls ge mig på att upprepa detsamma. Jag tror att kammarens ärade ledamöter håller fullständigt med om att det är för mycket krångel på den punkten.

I vår motion har vi påpekat de onödiga svårigheter som skulle uppstå med detta förfarings sätt inte minst när det gäller intertelefonerade recept. Man frågar sig om det inte skulle kunna ordnas på det sättet att avgifterna till läkarrecepten — vilka borde kunna kopieras — debiterades av apoteken med respektive del på sjukförsäkringen och respektive del på de statliga verken.

Det sägs nu att riksförsäkringsanstalten fortfarande håller på med undersökningar, och jag ville gärna vädja till civilministern att vid utfärdandet av tillämpningsföreskrifter söka få detta tillvägagångssätt så enkelt som det över huvud taget är möjligt.

Herr talman! Som saken nu ligger till skall jag inte ställa något yrkande i dessa anförda saker, men jag har velat göra dessa erinringar i anslutning till motionen, och jag kommer att rösta för överenskommelsen med den detaljändring som föreslagits av herr Nihlfors och fröken Ager.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN:

Herr talman! Jag skall inte gå in på

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

alla de detaljer som är berörda här i diskussionen. Jag begärde ordet närmast i anledning av några punkter som herr Hansson i Skegrie pekade på i sitt anförande. Jag skall inte polemisera mot herr Hansson. Han har sysslat med denna fråga i utredningen och känner den mycket väl; utredningens ledamöter lade ned ett mycket stort arbete på att finna formerna för hur samordningen skulle kunna ske.

Men det var några punkter som herr Hansson berörde där hans inställning måste bero på någon missuppfattning. Bland annat gjorde han gällande att man skulle ha kunnat följa överenskommelsen på den enskilda marknaden även i fråga om karenstiden. Denna överenskommelse innebär, att man för tjänstemän på den enskilda marknaden inte heller har någon karenstid, utan full lön utgår upp till tre månader, medan man på det statliga området har begränsat sig till ett betydligt kortare tidsintervall.

Vad beträffar möjligheten att vara frånvarande för sjukdom i tre dagar utan att behöva avlämna läkarintyg vill jag säga att det inte finns några bestämmelser om detta. Det står varje myndighet fritt att fordra läkarintyg från första dagen, och det förekommer redan nu inom vissa områden att man kräver läkarintyg från och med den första dagen som vederbörande är borta på grund av sjukdom.

Herr Hansson talar om likställighet med andra grupper inom den statliga sektorn och menar att det skulle vara en fördel om man hade likartade bestämmelser för tjänstemännen och de kollektivavtalsanställda. Även här är det för närvarande så, att de kollektivavtalsanställda arbetarna på det statliga området har i stort sett samma förmåner som de löneplansanställda. Därför behövs det ungefär likartade samordningsbestämmelser för deras vidkommande. Jag menar att man kan behålla

likställigheten mellan dessa båda grupper även med det system som nu har föreslagits i uppörelsen och redovisats i propositionen.

Herr Rubbestad anför några synpunkter som i flera avseenden är bemötta av herr Lindholm. Herr Rubbestad åberopar som stöd för sin uppfattning en reservation inom statsutskottet vid dess behandling av frågan år 1946. Han undrar varför inte civilministern har tagit hänsyn till detta. Men herr Rubbestad upplyser inte om huruvida reservationen godtogs av riksdagen. Om riksdagen har tagit majoritetens uppfattning och inte reservanternas så kanske det föreligger skäl för att även ta hänsyn till vad majoriteten har sagt i det sammanhanget och inte bara till vad reservanterna har sagt.

Men hur det än var uppfattar jag det på det sättet att även reservanterna hänvisade till att frågan skulle göras till föremål för förhandlingar med tjänstemännens organisationer. Det är vad som har skett i det här sammanhanget.

Sedan måste jag tyvärr säga att herr Rubbestad enligt min mening handskades litet lättvindigt med de siffror som är redovisade i propositionen, när han talade om att de sakkunniga — han måste i det avseendet ha menat sjukvårdssakkunniga och inte sjuklönesakkunniga — hade påvisat att kostnaden för sjukvården uppgick till ungefär 13 miljoner kronor, medan departementsförslaget redovisar en merkostnad på 34 miljoner kronor. Men detta är två skilda saker. Dessa siffror kan inte jämföras, ty de 36 miljonerna avser ju kompensation för avgifterna till försäkringen och inte merkostnader för sjukvård. Detta framgår klart och tydligt av propositionen, om man studerar den ordentligt.

Vidare ansåg herr Rubbestad att en svaghet i det hela var, att man inte längre hade kvar skyldigheten för

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

tjänstemännen att underkasta sig ändringar av dessa bestämmelser. Men på s. 37 i utskottets utlåtande hänvisas ju till vad som i propositionen säges om att enligt den träffade överenskommelsen är tjänstemännen skyldiga att även i fortsättningen underkasta sig ändringar både i fråga om sjukvårds- och sjuklöneförmåner.

Det har också sagts att överenskommelsen innebär ett nytt tillskott till krånget på löneområdet, och jag vill ingalunda förneka detta. Under förhandlingarna har jag vid upprepade tillfällen för tjänstemännens representanter påvisat att de yrkanden man framfört måste komma att medföra ytterligare krånge. Jag är sålunda fullt medveten om att krånget kommer att öka, men det har tyvärr inte varit möjligt att komma ifrån detta. Vi har försökt alla utvägar för att så mycket som möjligt förenkla det hela. Då det gäller exempelvis rätten till fria läkemedel har det under förhandlingarna från regeringens sida till tjänstemännen lämnats det budet, att tjänstemännen skulle erhålla en kontant gottgörelse i stället för merförmånen av helt fria läkemedel. Från organisationernas sida framhölls emellertid, att det var svårt att avväga denna gottgörelse så, att den verkligen motsvarade den förmån som de fria läkemedlen utgör, detta i synnerhet för dem som råkade ut för sjukdomar vilka krävde dyrbara läkemedel. Det skulle sålunda enligt organisationernas mening ha behövts så högt tilltagen kompensation att den totala kostnaden för staten inte varit rimlig i förhållande till de administrativa besvärligheter som kunnat undvikas genom denna anordning.

Vad gäller det litet omständliga tillvägagångssätt, som beskrivits i propositionen — herr Rubbestad har ju här citerat denna beskrivning — så var frågan om tillvägagångssättet inte fullständigt löst vid den tidpunkt då proposi-

tionen skrevs. Vi anvisade därför den utvägen att man skulle använda kvitto för att styrka de kostnader som man haft för medicin. Förhandlingarna med apoteken har emellertid fortsatt, och jag tror att det finns möjligheter att komma fram till en ytterligare förenkling. På denna punkt har nämligen förhandlingarna fått föras inte bara med tjänstemännens representanter utan även med apoteken för att man skall kunna finna de rätta formerna för beräkning och utbetalning av förmånen med fria läkemedel.

Det är alldeles riktigt vad herr Rubbestad här sagt om att det ändå uppkommer ojämnheter för de statsanställda, eftersom aspiranter och nyanställda får sämre förmåner än övriga. Men det har ju varit förhållandet även hittills. Skillnaden blir bara den, att de nyanställda under den tid, då de tidigare helt skulle ha saknat dessa förmåner, nu kommer att få de förmåner som utgår från sjukförsäkringen. Det är emellertid först när de efter en viss anställningstid förvärvat de förmåner, som är förenade med en fast anställning, som de blir likställda med låt oss säga de äldre statstjänstemännen.

I fråga om kompensation för avgifterna framhåller Rubbestad att denna kommer att bli lägre för de anställda på den enskilda marknaden än på det statliga området. Detta är alldeles riktigt. Men det sammanhänger därmed, att de anställda på den enskilda marknaden har fått kompensation enbart för sjukpenningen — de har tidigare inte haft förmån av sjukvård — medan det inom den statliga sektorn lämnats kompensation för både sjukvårds- och sjukpenningförsäkring.

Jag kanske också bör säga några ord med anledning av herr Nelanders yrkande i anslutning till den motion, som han varit med om att lägga fram och som gäller ersättning för tandvård. I avlösningsreglementet finns en bestäm-

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

melse som medger rätt för statsanställd att erhålla bidrag för tandvård då det gäller att bota sjukdomar i tändernas omgivning. Det har emellertid kanske inte varit fullt klart vad som menas med »sjukvård i tändernas omgivning», utan medicinalstyrelsen har i regel prövat frågan, huruvida sjukdomen varit av sådan art att behandlingen skulle delvis bekostas av statsmedel. I propositionen hänvisas nu till ett fall, där en tjänsteman undergått behandling hos tandläkare och begärt ersättning från statsverket, varefter myndigheterna remitterat hans ansökan till medicinalstyrelsen, som ansåg att det av statsmedel skulle utgå ersättning med 112 kronor. Sedan vederbörande besvärat sig i kammarrätten bestämde denna, att ersättning skulle utgå med 1 125 kronor. I ett annat fall hade medicinalstyrelsen tillstyrkt bidrag från staten med 66 kronor 25 öre. Kammarrätten ansåg, att ersättning skulle utgå med 3 232 kronor 50 öre. Efter dessa utslag från kammarrätten har vi kunnat märka en allmän upprustning av tänderna och deras omgivningar inom statsförvaltningen, och det har redan kommit ersättningsanspråk, som går åtskilliga år tillbaka och som man vill få omprövade. Vi vet, att när denna fråga diskuterades inom 1945 års lönekommitté, avsåg denna inte, att statens bidrag skulle lämnas i den omfattning, som kammarrättens utslag tyvärr har pekat på senare. Detta är anledningen till att frågan togs upp vid förhandlingar, varvid vi förklarade, att här måste göras en ändring. Förhållandena måste föras tillbaka till mera rimliga proportioner. Jag hoppas, att riksdagen tar hänsyn till vår något restriktiva inställning i fråga om ersättning för tandvård. Jag tror inte den är oskäligen.

Evad det sedan mera allmänt gäller förhandlingarna kan man ju fråga sig, varför vi inom regeringen och kanske i första hand inom civildepartementet,

som är närmast ansvarigt för dessa, har gått ifrån de linjer, som sjuklönesakkunniga anvisat. Det har ju lämnats en redogörelse av herr Lindholm på den punkten. När de sakkunniga överlämnade sitt förslag till departementet, bereddes personalorganisationerna tillfälle att få del därav. Från personalens sida sade man ifrån, med skäl som jag inte behöver upprepa, att man inte kunde godta den konstruktionen. Personligen beklagar jag detta, därför att det då på flera punkter skulle ha getts möjligheter till förenklingar.

Kommittén var emellertid inte tillsatt av riksdagen, utan regeringen hade utsett den som ett utredningsorgan. Om man nu har den uppfattningen, att statstjänstemännen skulle beredas möjlighet till förhandlingar, var det inte möjligt att bara ta detta kommittéförslag och säga: Detta skall nu genomföras oavsett vad ni inom personalorganisationerna tycker. Menar man något med att personalens representanter skall få förhandla, måste man ju också vara beredd att ta skälig hänsyn till de synpunkter, som de har att lägga fram. Kommittén hade ju med sitt förslag ansett, att man skulle kunna lösa frågan så, att tjänstemännen totalt sett skulle bibehålla de förmåner de tidigare haft. Det är samma förhållande med det resultat, som nu föreligger efter förhandlingar. Tjänstemännen kommer totalt sett att uppbära samma förmåner som tidigare, även om de kan variera i individuella fall. I några fall kan det bli gynnsammare, i andra fall ogynnsammare.

Jag har eftersträvat att nå en överenskommelse, och jag har faktiskt trott, att man från riksdagens sida hade samma inställning till frågan, i synnerhet efter det uttalande, som gjordes under vårriksdagen. Jag hade nämligen till denna lämnat en proposition — jag tror det var den första jag lämnat utan förhandlingsöverenskommelse bakom

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

— som gällde ersättning för arbete på obekvämt arbetstid. I det sammanhanget skrev statsutskottet: »Enligt utskottets mening hade det varit önskvärt om den förevarande, tämligen betydelsefulla lönefrågan kunnat lösas genom en överenskommelse mellan representanter för staten och tjänstemännens huvudorganisationer, träffad under förbehåll för Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande på sätt under senare år varit brukligt.»

Det var ett enhälligt utskottsutlåtande, som godtogs utan erinran från riksdagens sida. Om man ansåg denna fråga vara betydelsefull, hade jag trott, att man även skulle anse den nu föreliggande frågan vara betydelsefull och därför eftersträva en överenskommelse i linje med de uttalanden, som tidigare har gjorts i samband med behandlingen av den obligatoriska sjukförsäkringen.

Man kan naturligtvis ha olika meningar om hur själva förhandlingarna skall gå till, och jag är inte alls främmande för att man skulle kunna finna andra former, men, som jag tidigare har sagt, detta bör prövas i sitt rätta sammanhang. Det förslag, som förhandlingsrättssakkunniga överlämnat, är ju föremål för överarbete, men oavsett vilket organ som kommer att föra förhandlingarna, kommer det väl att leda till att riksdagen ställs inför en förhandlingsöverenskommelse som den får ta eller förkasta.

Att tjänstemännainflytandet inom civildepartementet skulle ha påverkat frågornas sakliga prövning, det skulle jag på det bestämdaste vilja reagera emot. Var och en kan ha rätt att hysa misstankar i det avseendet mot mig personligen, men jag reagerar mycket starkt, om dessa misstankar riktas mot de tjänstemän, som på ett lojalt sätt utför sitt arbete inom departementet och sannerligen inte försitter några möjligheter att tillvarata statens intressen.

Jag har ett behov att här säga detta, då jag vet att det förhåller sig på det viset.

Herr talman! Jag skall inte gå in på ytterligare detaljer utan vill nöja mig med de synpunkter, som jag nu har anfört.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! När civilministern säger att jag bara föredrog reservationen till statsutskottets utlåtande 1946 vill jag erinra om att jag också läste upp utskottets eget utlåtande, och det citerade jag innan jag läste upp reservanternas uttalande. Jag vill också erinra om att jag föredrog departementschefens yttrande i propositionen 178/1953. Han gjorde där gällande, att det är orimligt att statens tjänstemän skall inta en annan ställning än andra när det gäller denna socialförsäkring.

Sedan vill jag säga att jag mycket väl observerat att § 51 finns kvar ännu. Men den sak vi diskuterar här i dag, nämligen skyldigheten att finna sig i ändringar med hänsyn till införandet av den allmänna sjukförsäkringen, den är struken i § 51, och det var detta jag påpekade.

Beträffande förhandlingarna vill jag sedan säga, att även om civilministern och hans medarbetare i civildepartementet gör sitt allra bästa, så har jag ändå den tron att det ur riksdagens synpunkt skulle vara ännu mer värdefullt om vissa representanter från riksdagen finge vara med under dessa förhandlingar. Jag ansåg nämligen att den kommitté som här var tillsatt skulle företräda riksdagens synpunkter och att man skulle ta all möjlig hänsyn till dess mening.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINGMAN:

Herr talman! Jag uppmärksammade i herr Rubbestads anförande, att han citerade både statsutskottets majoritetsuttalande 1946 och reservanternas

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

uttalande. Det var emellertid efter det herr Rubbestad hade citerat reservanternas uttalande som han riktade den frågan till mig, varför statsrådet inte tagit hänsyn till detta. Det var då jag blev intresserad av att höra huruvida det var reservanternas uttalande som blivit riksdagens beslut. Det har tydligen inte varit på det sättet.

Jag citerade nyss ett uttalande från statsutskottet under värriksdagen, där man sade sig förvänta, att förslag till riksdagen skulle åtföljas av en överenskommelse. Jag ser att även herr Rubbestad deltog i statsutskottets behandling och i riksdagsbeslutet i den frågan. Jag förmodar att det inte finns några delade meningar oss emellan om att herr Rubbestad då hade den uppfattningen.

När det sedan gäller den skyldighet att underkasta sig förändringar, som finns angiven i reglementets § 51, vill jag bara hänvisa till att den skyldigheten inte försvinner utan har fått vidgad betydelse genom den överenskommelse som nu träffats.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! När jag var med om det uttalande som gjordes av statsutskottet i våras ville jag därmed inte ha sagt, att resultatet skulle bli av den art som föreligger här i dag. Jag ansåg att resultatet borde ha blivit ett helt annat, och jag kan inte ge mitt erkännande åt civilministern för hans förmåga i detta fall.

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Efter den rätt långa debatt som redan förts skall jag för min del begränsa mitt anförande till att omfatta några av de ting som förekommit under debatten.

Jag vill då till att börja med säga, att utgångsläget för prövningen av de statsanställdas sjuklönefrågor vid detta

tillfälle har varit, att man med hänsyn till den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande skall åstadkomma en samordning. Denna samordning skall i princip icke innebära någon försämring och icke heller någon förbättring av förmånerna. Anordningen har alltså haft karaktären — detta har man varit helt ense om tidigare — av en teknisk samordning. När man nu, genomför en teknisk samordning i detta fall, blir resultatet, om man nu inte vill försämrade deras nuvarande förmåner, att statstjänarna kommer att få något bättre förmåner än lagstiftningen ger åt vissa andra medborgargrupper. Jag tycker att det i detta sammanhang är angeläget att framhålla, att lagstiftningen om den allmänna sjukförsäkringens — på samma sätt som ett flertal andra sociallagar — ju har karaktären av en minimilagstiftning. Man har här fixerat det minsta skydd, som skall garanteras åt alla medborgare. Det har emellertid inte vid något tillfälle angivits att det som står i lagen också skall vara den maximala förmån som kan erhållas. Som tidigare sagts här i debatten har lagutskottet vid sin prövning uttalat, att lagen är en minimilagstiftning. Förmånerna kan kompletteras av arbetsgivarbidrag eller genom försäkringar för enskilda personer. Om nu denna princip för lagstiftningen gäller blir det orimligt att säga som herr Rubbestad, att det inte hjälper att det är fråga om en minimilagstiftning och att de statsanställda tidigare varit tillförsäkrade bättre förmåner; den gruppen skall ändå inte kunna — till skillnad från varje annan grupp — genom överenskommelse med arbetsgivarna eller på annat sätt skaffa sig bättre förmåner än lagstiftningen ger dem. Det har också erinrats om att de enskilda arbetsgivarna på de håll där de anställda haft bättre förmåner försökt bevara dessa förmåner även efter den 1 januari 1955.

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

Sedan sade herr Hansson i Skegrie, att vi får ett väldigt tillkrånglat system, om vi följer propositionens förslag. Det skulle bli ett praktexempel på krångel, sade han. Om det förhåller sig så, är herr Hansson i Skegrie i mycket hög grad skuld till detta, i varje fall lika mycket som jag eller någon annan företrädare för organisationerna. Han har ju tillsammans med fyra andra utredningsmän bildat den kommitté, som dragit upp riktlinjerna för hur man i princip bör lösa samordningen. De sjuklönesakkunnigas förslag och propositionens förslag skiljer sig inte åt i princip. På en enda punkt finns det en skillnad. Det gäller frågan huruvida de statsanställda skall ha karensdagar eller inte. Man skall dock inte göra gällande, att lönen under de tre första dagarna komplicerar systemet. Tvärtom innebär denna ordning en förenkling. Har man karensdagar, behöver man under dessa bara betala ut lön på samma sätt som om den sjuke arbetade. Har man däremot icke karensdagar, måste man göra avdrag redan för de tre första dagarna.

Skillnaden mellan det förslag de sjuklönesakkunniga förordade på denna punkt och det som nu finns i propositionen beror på att organisationerna icke har velat medverka till en försäkring för de anställda. Herr Lindholm säger att de sjuklönesakkunnigas förslag skulle ge de anställda lika stora förmåner som det system, som man nu har kommit fram till. Vi inom organisationerna tillåter oss att ha en annan uppfattning om den saken. Vi har såväl inom statstjänarkartellen som inom LO och inom TCO gjort undersökningar, som klart visar, att de sjuklönesakkunnigas förslag skulle komma att innebära en totalförsäkring. Säger herr Lindholm att detta inte avsetts från de sakkunnigas sida, var detta tydligen inte avsett, men en försäkring skulle ändå bli följd. Man får nämligen vara

på det klara med att detta, att man inte längre betalar ut lön för de tre första sjukdagarna, betyder en försäkring, även för en period av en vecka, 14 dagar eller en månad. Avdraget kommer i alla dessa fall att bli 90 kronor för en person som har en daglön på 30 kronor. Detta verkar försämrande, om man inte bygger upp ett system med mycket hög sjuklön för tiden utöver de tre dagarna, och det har inte kommittén gjort.

Vad sedan beträffar långtidssjuka, skulle vi inte ha kunnat tillgodose dem, även om vi hade följt de sakkunnigas förslag. För dem som verkligen är långtidssjuka är det inte blott fråga om sjuklönebestämmelser utan om sjukpensionering. Denna har man inte på något sätt tagit upp till prövning.

Det finns goda skäl för organisationernas linje. Vi vill livligt rekommendera, att man nu följer det förslag som här föreligger. Detta innebär, som jag tidigare sade, att de statsanställda på vissa punkter får bättre förmåner än andra medborgargrupper. Men man får inte bara för detta konstaterande glömma bort vilken väsentlig utjämning som vinnes genom att den allmänna sjukförsäkring kommer till stånd. Det har varit betydande skillnader mellan de statsanställdas sjuklöner och de förmåner, som andra har kunnat skaffa sig genom försäkring i de erkända sjuk-kassorna. Skillnaderna kommer nu att begränsa sig huvudsakligen till vissa detaljfrågor. De statsanställda får inte personligen bättre förmåner vid den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande än de hade tidigare. Däremot innebär denna en fördel för deras familjer.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, men i fråga om motiveringen ansluter jag mig till den reservation som finns intagen under punkt 2 b).

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett par uttalanden av herr Henriksson som föranledde mig att begära ordet. Han sade att kommittén är lika ansvarig som de som förde förhandlingar för det krångel, som kommer att uppstå vid tillämpningen av de nya sjuklönebestämmelserna. Detta måste väl ändå vara en felsägning av herr Henriksson. Det var just detta, att man skulle ha lön under karensdagarna, som gjorde att vi fick en hel del besvärligheter i det nu framlagda förslaget. Systemet hade varit mycket enklare, om man i likhet med sjuklönesakkunnigas förslag redan från första dagen hade fått samma sjuklön. Det krångel, som herr Henriksson talar om, uppkommer ju även enligt propositionens förslag efter den tredje dagen.

Sedan säger herr Henriksson att vårt förslag totalt hade inneburit en försämring. Jag vill inte godta det betraktelsesättet. Enligt mitt sätt att se måste det väl ändå vara så, att en inbakning av de tre första dagarna i sjukpenningen, som skulle ligga ovanpå vad man nu får, måste innebära en förbättring för de långtidssjuka. Man behöver inte dra konsekvenserna så långt som herr Henriksson gjorde för att man skall nå förbättringspunkten; den nås vid ett väsentligt tidigare skede. På den punkten vidhåller jag mitt tidigare uttalande, att man faktiskt tagit ett sämre förslag för de långtidssjuka för att tillgodose dem som är sjuka en, två eller högst tre dagar.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag har vid detta utlåtande fogat en blank reservation, som jag skall be att få säga några ord om.

Det är endast på en punkt i denna snårskog av bestämmelser som jag skall ge mig in på ett resonemang, och det gäller punkten om karensdagarna. Jag

vill redan från början förutskicka, att jag inte tänker ställa något yrkande, eftersom det föreligger en förhandlingsöverenskommelse, som jag respekterar. Man får väl närmast gratulera tjänstemännen till att de lyckats i sina strävanden på det förnämliga sätt som de gjort, och man får också gratulera tjänstemännen till att ha en så förstående arbetsgivare som de tydligen har.

Karensdagarna har för mig varit en mycket besvärlig punkt i detta sammanhang, ty jag vill erinra om att man, när sjukförsäkringslagen antogs, även där förde fram krav från olika håll om ett avkortande eller borttagande av dessa karensdagar. Man ansåg då från den andra sidan att man inte kunde göra det utan måste ha minst tre karensdagar. Det måste också gälla, sades det, i det fall då man inte tidigare haft dessa karensdagar, nämligen i olycksfallsförsäkringen. Man har alltså genomfört en uppenbar försämring för dem på den enskilda arbetsmarknaden, som drabbas av olycksfall.

Det är med anledning av detta som jag vill efterlysa konsekvensen i kanslihusets handlande. Socialdepartementet framlägger ett förslag, där man föreslår en utökning av karensdagarna till att omfatta även olycksfall. Civildepartementet träffar en uppgörelse med tjänstemännen, enligt vilken man betalar full lön för samma karensdagar. Man kunde ändå begära att det skulle finnas litet bättre kommunikation mellan de olika departementen i kanslihuset.

Denna fråga kommer — och den har redan gjort det — att skapa mycken irritation ute på den enskilda arbetsmarknaden. Man kan inte begära att man där stillatigande skall finna sig i att bli behandlad såsom en sämre klass av anställda än tjänstemännen, ty det är ju detta som det här innebär. Utifrån mina utgångspunkter skulle det ha varit en rimlig anordning, att man hade infört karensdagar även för tjänstemän-

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

nen, och i stället hade kompenserat tjänstemännen för värdet av dessa karensdagar på kontantlönen. Detta har enligt mitt sätt att bedöma det hela inte inneburit någon försämring av tjänstemännens förmåner, ty för mig är förmånerna ett totalt begrepp; de består av lön plus sociala förmåner. Om man gör en omfördelning, minskar de sociala förmånerna och lägger den delen på lönen, så menar jag att det inte skett någon försämring av tjänstemännens förmåner.

Jag vill påpeka, att man när det gäller sjukförsäkringen har talat mycket om risken för överkompensation. Beträffande karensdagarna för de på den enskilda arbetsmarknaden anställda har man också ordnat så, att det inte finns någon möjlighet att få i varje fall något anständigt försäkringsbolag att teckna en försäkring för dessa karensdagar, även om vederbörande själv betalar premierna. Men så säger man att det även föreligger risk för överkompensation, om man tecknar en försäkring ovanpå sjukförsäkringens belopp, så att ersättningen närmar sig vederbörandes tidigare utgående arbetsförtjänst. Vart har den principen tagit vägen i detta sammanhang? Är det ingen risk att betala tjänstemännen dessa höga ersättningar t. o. m. från första dagen? Betraktar man det som ur dessa synpunkter fullkomligt riskfritt?

Det har gjorts gällande från olika håll och senast från herr Henriksson, att man i lagutskottets utlåtande har sagt, att sjukförsäkringslagen utgör en minimilagstiftning med möjligheter att skapa förbättringar ovanpå i form av arbetsgivarbidrag o. d. Ja, visst finns de möjligheterna i teorin, men var finns de i praktiken? Jag kan bara upplysa om att exempelvis inom det område där jag är verksam, inom verkstadsindustrien, har Sveriges verkstadsförening i dagarna skickat ut ett cirkulär till sina medlemmar, där man på

det bestämdaste avråder från att lämna några som helst bidrag för karensdagarna och över huvud taget ovanpå sjukförsäkringens ersättningsbelopp. Jag tror därför inte att man skall hysa några större förhoppningar om möjligheterna att på den vägen få förbättringar för dem, som är anställda på den enskilda arbetsmarknaden.

Herr talman! Jag har inte kunnat uraktlåta att framföra dessa synpunkter. Jag har, eftersom jag respekterar den förhandlingsöverenskommelse som föreligger, som sagt inte något annat yrkande än bifall till utskottets utlåtande.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Herr Rubbestad hyste en förhoppning om att de statstjänstemän som finns i denna kammare skulle rösta för hans yrkande. Jag kan emellertid försäkra herr Rubbestad att i varje fall jag inte kommer att göra det — jag vill givetvis inte göra mig till tolk för de andra. Herr Rubbestad ställde sedan i utsikt att de statstjänstemän, som ansåg sig missgynnade av det förslag han ville utforma, i så fall kunde tänkas få kompensation genom att skillnaden mellan nuvarande förmåner och dem som den allmänna sjukförsäkringen ger inarbetades i avlöningen, men jag har litet svårt att tro att herr Rubbestad som den tjänstemännens specielle ridhare han är i så fall skulle gå med på en sådan lösning. — Det må vara nog om detta.

Helt allmänt, herr talman, skulle jag vilja säga, att jag hör till dem som beklagar, att lönesystemet har blivit mer och mer invecklat. Det kan väl inte vara rimligt och riktigt att så mycken tid och så mycken arbetskraft tas i anspråk för tydning av de tusen och en författningar och föreskrifter, som måste följas för att löneapparaten skall fungera lagenligt. Jag hoppas och tror att man skall kunna finna en lösning,

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

som ger enklare bestämmelser än vi nu har. De av oss som har att syssla med dessa frågor, antingen det är i ett större eller i ett mindre verk, vet vilken orimligt lång tid det tar att läsa löneförfattningarna.

Jag har i anslutning till denna proposition väckt en motion, som syftar till att en tjänsteman som råkat ut för yrkesskada skall befrias från återbetalningsskyldighet efter samordningstidens slut, om arbetsförmågan kvarstår och riksförsäkringsanstalten eller försäkringsrådet skulle finna, att skadan inte är att hänföra till yrkesskada. Det är enligt min mening beklagligt, att en sådan återbetalningsskyldighet faktiskt kommer att drabba vederbörande tjänsteman under en tid, när hans lön genom de föreskrivna avdragen kan bli avsevärt reducerad. Jag beklagar att utskottet inte har velat tillstyrka motionen, eftersom ett bifall till den enligt min mening skulle ha medfört större rättvisa. Jag förstår å andra sidan mycket väl, att man bör respektera den överenskommelse som har träffats med tjänstemännens huvudorganisationer.

Det finns emellertid också ett alternativt yrkande i motionen, vilket innebär att riksdagen skulle uttala sig för att Kungl. Maj:t måtte särskilt vinnlägga sig om billighet vid sin prövning av ärenden om återbetalningsskyldighet. Utskottet säger härom, att en författningmässig reglering synes vara onödig och att »särskild föreskrift avses skola meddelas om skyldighet för myndigheterna att anmäla fall av ifrågavarande slag till Kungl. Maj:t».

En sådan ordning, särskilt med sådana specialbestämmelser, bidrar då sannoligen inte till att förenkla det redan tillkrånglade systemet. Då återbetalningsskyldighet av detta slag enligt vad utskottet framhåller säkerligen endast skulle ifrågakomma i ett fåtal fall, anser jag att den administrativa apparat som föreslås är väl tungrodd.

Jag är också övertygad om att den föreslagna ordningen kommer att bli betydligt dyrare för staten än en befrielse för vederbörande tjänstemän från återbetalningsskyldighet.

Slutligen, herr talman, vill jag bara säga, att alla dessa specialföreskrifter som det här har talats om och den oklarhet och stora apparat som vidläder frågan om de fria läkemedlen är två saker bland många andra, som talar för att man skulle ha vunnit en hel del om man, såsom vi under lång tid har framhållit på högerhåll, hade lugnat sig med sjukförsäkringen till litet längre fram och noggrant kunnat penetrera alla de frågor, också om statstjänstemännens löner, som sammanhänger med den.

Jag har, herr talman, intet yrkande utan har bara velat framföra dessa synpunkter.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Det råder stor samstämmighet från civilministern till herr Rubbestad om att vi här har ett förslag, som kommer att orsaka en massa krångel. Jag är av samma mening. Jag finner desslikes att förslaget är ganska obegripligt. Det är nästan omöjligt för en vanlig enkel människa att fatta de resonemang, som där förs beträffande exempelvis realvärdet av sjukpenningen i samband med samordningen av statstjänarnas sjuklöneförmåner, varvid man har att räkna med skattesatser o. s. v. Detta tyder enligt min mening på att det, såsom någon tidigare har talat om, hade varit mycket bättre och att man hade undvikit en massa krångel utan att det skulle ha haft några som helst menliga verkningar, om man hade undantagit statstjänarna från den allmänna sjukförsäkringen. Personalrepresentanterna har också varit inne på den linjen men har under förhandlingarnas gång gett upp densamma.

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

Jag är för min del övertygad om att det hade varit mycket rejälare och riktigare, om man hade gått denna väg. Det innebär inte, att jag skulle vilja acceptera vad herr Rubbestad här föreslagit, ty när han yrkade avslag på propositionen, så gjorde han det klart och tydligt i avsikt att försämra förmånerna för statstjänarna. Han har visserligen här i sina förklaringar trasslat till det, så att man inte vet vad han egentligen menar. Men då man läser hans motion, blir man klart medveten om att vad han syftar till är en nivellering av statstjänarnas förmåner, så att de kommer ned till samma nivå som de som tillhör den allmänna sjukförsäkringen. Hans mening är sålunda att stjälpa hela uppökelsen. Han har nämligen bara respekt för *en* uppökelse, och det är jordbruksuppökelsen, och Gud nåde den här i riksdagen som skulle stiga upp och ifrågasätta riktigheten av den uppökelse, som därvidlag träffas. Då skulle man få se herr Rubbestad som den principiella anhängaren av att en uppökelse, som har träffats mellan tvenne parter, icke finge rubbas av riksdagen.

Nu är det ju tydligt att man här planerar särskilt från bondeförbundshåll med herr Rubbestad i spetsen en aktion för att åstadkomma försämringar för statstjänarna i samband med genomförandet av den allmänna sjukförsäkringen. Det är ganska märkligt, att man över huvud taget vill ge sig in på en sådan linje, då man är väl medveten om — särskilt herr Rubbestad, som satt i 1945 års lönekommitté — att de s. k. särskilda förmånerna för statstjänarna, till vilka också sjuklöneförmånerna hör, har påverkat lönesättningen, så att om man skulle företa en nivellering i enlighet med vad herr Rubbestad vill i detta sammanhang, så skulle det de facto innebära en försämring för statstjänarna. För min del anser jag emellertid, att när det här föreligger en uppökelse mellan två parter, så skall

den respekteras, även om man har den uppfattningen att det bästa vore, att man helt undantog statstjänarna från den allmänna sjukförsäkringen.

Detta innebär inte på något sätt att jag anser mig vara tillfreds. Det är nämligen omöjligt att på grundval av det material som föreligger avgöra, huruvida statstjänarna vid den praktiska tillämpningen kommer att — bortsett från krånglet — få även ekonomiska försämringar genom den uppökelse som nu träffats. Jag anser emellertid att med hänsyn till det läge, i vilket frågan har kommit, bör förslaget, sådant det nu föreligger, accepteras med det förbehållet, och det kommer säkerligen också att uttalas från statstjänarna, att man redan inom ett år vid de förhandlingar som då kommer att upptas skall kunna göra de korrigeringar i denna uppökelse, som erfordras för att inte statstjänarna skall bli utsatta för alltför mycket krångel eller lida minskning i sina förmåner.

Jag ber med vad jag här har sagt att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RUBBESTAD (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall bara säga till herr Senander med anledning av att han gör en jämförelse med jordbruksuppökelsen, att därvidlag är det konsumenter och producenter som kommer överens. Det är där två skilda parter. I detta fall är det däremot bara en part, och denna lägger sedan fram ett förslag som man skall acceptera. Det är en betydande skillnad.

Sedan vill jag meddela herr Senander, att jag inte var med i 1945 års lönekommitté, så att dess uttalande svarar jag inte för.

Till fröken Wetterström vill jag för att undanröja alla missförstånd säga, att jag inte har räknat med att hon skulle rösta för mitt förslag.

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! När herr Rubbestad säger, att i jordbruksuppgörelsen är det två parter som träffas, så förstår jag inte vad han menar med den repliken. Är det inte två parter som träffas också när det gäller den uppgörelse som vi behandlar? Det är ju staten som arbetsgivare och representanter för statstjänarnas organisationer. Det är ju två parter.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Endast i få ord en deklARATION från min sida.

Jag har till detta utlåtande fogat en blank reservation. Den innebär icke, att jag har något annat yrkande än utskottet. Jag har emellertid som en av riksdagens revisorer medverkat vid en hemställan om en översyn av det statliga lönesystemet i syfte att därvidlag få en förenkling till stånd. Det förslag som vi nu behandlar är i vissa avseenden ganska invecklat, och ur den synpunkten står det knappast i samklang med det uttalande som gjorts av riksdagens revisorer. Jag har också blivit ombedd att här säga, att motiveringen till den blanka reservation, som herr förste vice talmannen anmält till detta utlåtande, också är grundad på betänkligheter mot förslagets invecklade utformning och de svårigheter, som säkert kommer att uppstå vid tillämpningen i praktiken av detsamma.

Vad som för mig varit bestämmande och utslagsgivande är, att den överenskommelse som riksdagen i dag skall godkänna gäller en ganska svårlöst fråga men en fråga som måste lösas. En uppgörelse har nu träffats mellan dessa två parter, och riksdagen har ju under senare tid ställt sig ganska lojal inför de uppgörelser som har presenterats. Sedan kan man å andra sidan begära en ny metod för kommande förhandlingar, där riksdagens inflytan-

de skulle komma mera till synes, men det är en sak för sig.

När denna överenskommelse har uppnåtts vill jag för min del respektera den, allra helst som man också försöker att tillgodose de rättmätiga krav, som i denna fråga rests från statstjänstemännens sida, nämligen att man inte skall minska deras förut undfädda rättigheter. Det är på denna grundval, som jag har kunnat acceptera förslaget.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag har ingen motion i denna fråga, och det kan därför synas onödigt att jag yttrar mig, men jag vill likväl ta kammarens uppmärksamhet i anspråk under ett par minuter.

Det är ju så, att man har strävat efter att ge människorna ett likvärdigt skydd här i samhället. Hela vår socialpolitik har gått ut på att försöka bereda ett likvärdigt skydd vid olika slag av inkomstbortfall, men på vissa områden dröjer sig kvar ett olikartat skydd. När det gäller den fråga som nu behandlas har de inlägg som gjorts tydligt visat, att det på nu förevarande område blir ett skydd som icke är lika för alla i samhället.

När sjukförsäkringsreformen behandlades vid 1953 års riksdag stod det klart för mig, att om man vill utjämna och göra det sociala skyddet likvärdigt, måste man gå den vägen att man förbättrar för dem som icke har samma skydd som tjänstemännen har. Det var likadant vid 1954 års vårriksdag, när läkemedelsreformen behandlades.

När det gällde sjukförsäkringsreformens genomförande 1953 hade jag tagit mig orådet före att medverka till en motion, vari vi hemställde att karenstiden skulle minskas från tre dagar, som propositionen föreslog, till två dagar. Motiveringen för denna motion var att vi ville utjämna de olika förmånerna för tjänstemän resp. arbetare. Dessutom

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

kom ju yrkesskadeförsäkringen genom samordningen in under sjukförsäkringslagen, och det innebar ju också en karenstid på tre dagar, vilket icke gällt tidigare för yrkesskador. Vi ville alltså minska det motstånd som vi förstod att det skulle möta ute på arbetsplatserna att införa en karenstid för yrkesskadorna på tre dagar.

När läkemedelsreformen behandlades vid värriksdagen framhöll vi beträffande karensavgiften för medicin, att det var olyckligt att införa denna karensavgift. Vi framhöll också här i kammaren i samband med talet om läkemedelsmissbruk, att om man icke genomförde samma karensavgift för tjänstemännen, så innebar det att man satte en moralisk mindervärdesstämpel på de människor som blev underkastade karensavgiften.

Vi hade alltså den uppfattningen, att om man ville utjämna skyddet, skulle man flytta upp de grupper, som hade ett sämre skydd. Vi trodde inte på möjligheten att ta ifrån de människor, som genom avtalsförhandlingar förskaffat sig ett bättre skydd, deras förmåner och på detta sätt utjämna nedåt. Men riksdagen avslog våra motioner både när det gällde karenstidens minskning till två dagar och när det gällde borttagandet av denna karensavgift för medicin på tre kronor. Det finns alltså ingenting att göra åt detta för närvarande, utan det enda är väl att försöka komma igen och så småningom förbättra skyddet för dem, som nu har ett skydd som icke är likvärdigt med det som riksdagen i dag kommer att ge tjänstemännen.

Sedan var det ett yttrande av herr Nelander som jag fäste mig vid. Han sade att tjänstemännen strävat efter social trygghet. Jag har hört detta uttryck tidigare, och det skulle ju innebära att kroppsarbetarna inte på samma sätt skulle sträva efter social trygghet. Men är inte det hela orimligt! Det

är väl naturligt att arbetarna i första hand försöker att få brödet för dagen. Det var ju deras ringa inkomster som gjorde, att de försökte att ta ut så mycket som möjligt för att göra brödkakan större. Detta innebar väl inte, att inte de också strävade efter större social trygghet.

Jag ber också att få säga ett par saker till med anledning av herr Rubbestads anförande. Herr Rubbestad har ju här stritt för att tjänstemännen inte skulle beredas andra förmåner än som gäller för dem enligt sjukförsäkringsreformen. Herr Rubbestad hade 1953 en motion, i vilken han yrkade att karenstiden skulle utsträckas till sex dagar. Tror verkligen herr Rubbestad att de, som haft att föra förhandlingar i denna fråga, skulle haft någon möjlighet att få tjänstemännen att gå med på en karenstid på sex dagar, när dessa tidigare inte hade någon sådan? Det hade enligt mitt förmenande varit en uppenbar orimlighet.

Med anledning av ett yttrande av fröken Wetterström vill jag också säga några ord. Hon sade att om man hade följt högerens linje skulle det nog så småningom kunnat genomföras en sjukförsäkring så, att det inte uppstått någon schism. Men, fröken Wetterström, det var ju så att högern i sitt förslag ifrågasatte, om man inte kunde utsträcka karenstiden till sju dagar. Tror verkligen fröken Wetterström att det funnits någon möjlighet att få tjänstemännen att acceptera en karenstid på sju dagar, när de tidigare inte haft någon karenstid alls?

Herr talman! Jag har inget yrkande i denna fråga.

Herr AHLBERG (h):

Herr talman! Jag har i andra lagutskottet och senare i första kammaren talat för uppskov med beslutet om denna sjukförsäkring, men det visade

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

sig ogörligt. Jag har också talat för att bland andra statstjänstemännen skulle undantagas från lagens tillämpningsområde. Jag gjorde detta av två skäl. Det ena och starkaste var givetvis, att statstjänstemännen redan med de bestämmelser som gällde för dem var tillförsäkrade det skydd mot inkomstbortfall vid sjukdom och arbetsoförmåga, som erfordrades för att de i stort sett skall kunna vara utan bekymmer. Även i fråga om sjukvården var de relativt väl försörjda. Men jag gjorde det också av ett annat skäl, nämligen att man kunde förutse betydande svårigheter när det gällde att sammankoppla försäkringen utan att stympa de förmåner, som tillkom dessa anställda tidigare. Det yrkande som framställdes om undantag för statstjänstemännen understöddes den gången inte i så stor utsträckning, att undantaget kunde förverkligas. Bland annat hade man den gången inte förmånen att bland förebråkarna för denna linje räkna herr Rubbestad, och inte heller röstade han eller hans kamrater för det. Herr Rubbestad beklagar kanske detta i dag; det vet jag inte.

Så träder nu denna lag i kraft, och då måste något ske, därom är alla överens. Statstjänstemännen har haft den uppfattningen, och jag hoppas att de inte går ifrån den, att om man vill genom sociala reformer förbättra förhållandena för bl. a. arbetstagare, som inte har en viss förmån, så bör och skall detta ske men inte på det sättet, att man samtidigt minskar förmånerna för dem, som redan har ordnat det för sig i det avseendet. Det har statstjänstemännen ansett, och det har de kommunala tjänstemännen och den stora massan tjänstemän i det privata näringslivet ansett. I avtal eller på annat sätt har de säkerställt sig full lön under sjukdom under viss tid och senare avkortad sjuklön. Är det då inte riktigt av tjänstemannaorganisationerna, herr talman,

att de när denna lag tvingas på dem och de inte kan bli undantagna från den försöker nå en sådan uppgörelse med arbetsgivarna på det privata området och det statliga området, att sjukförsörjningsförmånerna plus det man får från arbetsgivaren så nära som möjligt kommer att sammanfalla med vad man förut haft? Det är väl också det, herr talman, som har skett här.

Jag har varit med vid förhandlingar på det privata området och kan försäkra, att det aldrig från tjänstemännens sida krävts något annat än att man sammanlagt skall komma upp till samma nivå som förut. Man har inte begärt något därutöver, och på det statliga området har mig veterligt inte heller något yrkande ställts, som skulle inneburi att statstjänstemännen velat begagna tillfället att förbättra sina sammanlagda förmåner. Det är alltså resultatet av dessa förhandlingar som vi ställs inför i dag, och då frågar man sig om man lyckats realisera den tanken och hur lösningen ser ut. Ja, det är ingen tvekan om att bestämmelserna i detta stycke blir krångliga och svårtillämpade. Dessutom blir statstjänstemännen sannolikt aldrig i tillfälle att själva räkna ut sina förmåner, sedan stolen dragit av det ena och det andra.

Den handling som här tidigare åberopats och som har utdelats till riksdagens ledamöter, skall vara till vägledning därvidlag, men jag bestrider att någon efter den skriftliga framställningen kan räkna ut förmånernas storlek. Det är inte tillfredsställande att tjänstemännen inte skall kunna räkna ut sina egna förmåner utan hjälp av experter.

Att det hela blir så krångligt, har herr Lindholm förklarat delvis bero på den strävan efter millimeterrättvisa, som personalgruppernas förhandlare har lagt i dagen. Jag vill emellertid tillbakavisa den förebråelsen. Jag tror inte man kan förebrå förhandlarna att ha

Statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.

drivit kravet om millimeterrättvisa för långt. Dessutom skapar herr Lindholms uttalande lätt den föreställningen, att det man nu har nått fram till är ett utomordentligt väl avvägt förhållande, så rättvist att det kan mätas med millimetermåt, men det är tyvärr inte på det sättet.

För att över huvud taget få en regel som gick att tillämpa har det varit nödvändigt att göra en hel rad antaganden. Man har i flera avseenden sökt en medelproportional och ett jämviktssläge. Sålunda har man antagit att alla är bosatta på orter med en kommunalskatt på 12 kronor. Vid en kommunalskatt på 9, 10 eller 15 kronor stämmer det inte alls. Vidare har man antagit att alla är bosatta i ortsgrupp 4. Är man bosatt i ortsgrupp 2, 3 eller 5, så stämmer det inte. Man har sålunda utgått från ett medeltal för att över huvud taget få fram en regel. Sedan har man också lagt in ett antal gifta personer med så och så många barn och på det sättet fått ett medeltal, mot vilket ingen verklighet svarar. Steg för steg har man så kommit fram till ett genomsnitt, på vilket reglerna baserats.

Det är möjligt men knappast troligt, att reglerna i något individuellt fall ger rättvisa i den meningen att vederbörande varken vinner eller förlorar utan har precis samma reella förmåner som förut. Om man har lyckats någorlunda i detta försök att mittlinjevägen komma fram till en riktig avvägning, så betyder det att hälften av alla statstjänstemän får något mer än de skulle ha haft, om deras förmåner varit oförändrade, och hälften får något eller mycket mindre. Detta betyder i sin tur att halva antalet tjänstemän nu och framdeles sannolikt kommer att vara missnöjda — i den mån de har möjlighet att räkna ut vad de förlorar genom sjukförsäkringsreformen. Det är anledning att påpeka detta här, så att vi inte inbillar oss att vi har skapat

något, som statstjänstemännen har anledning att vara särskilt nöjda med.

Tjänstemännen får vidare finna sig i att få sin avlöning från två håll, från staten och från sjukkassan. Det ingår i lösningen av denna krångliga ekvation. Först när debetsedeln för den slutliga skatten kommer får de, så som systemet är upplagt, en del av sjuklönen så att säga i efterskott.

Herr talman! Det är inte min avsikt att här kritisera den uppgörelse som träffats. Det är tekniskt omöjligt att komma fram till en enkel regel, då man måste gå fram på genomsnittets väg. Jag tror att man på både arbetar- och arbetsgivarsidan bland dem, som sysslat med dessa ting, har bemödat sig om att skapa något, som skulle vara skäligt och rättvist. Jag klandrar inte och kritiserar inte, men jag har ändå med detta lilla anförande velat klargöra, dels att tjänstemännen har varit i sin fulla rätt att komma med de anspråk, som ett godkännande av denna överenskommelse innebär, dels att deras förhandlingsdelegerade icke genom något överdrivet millimeterresonemang har gjort reglerna krångligare än de behövt vara, och dels slutligen att man trots god vilja vid uppläggningsen ändå har fått regler, som är oerhört svåra att tillämpa. Det vore en demonstration och ett bevis på ett sämre omdöme än jag faktiskt besitter att här följa herr Rubbestad och yrka, att statstjänstemännen skall undantagas från lagstiftningen i detta hänseende. Jag skall därför inte göra det, utan jag kommer i stället att rösta för utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan dels också på bifall till den av herr Rubbestad avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Överarbetning av ersättningsbestämmelserna vid samhällliga rådighetsbegränsningar över fast egendom.

Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 164, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Rubbestad avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Härefter gav herr talmannen propositioner i fråga om det stycke av utskottets motivering på s. 44 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »Ehuru utskottet» och slutade med orden »denna punkt», nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i denna del, dels ock på godkännande av den lydelse av motiveringen, som föreslagits i den av herr Nihlfors och fröken Ager avgivna reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering.

Härpå gav herr talmannen i avseende å det i reservationen av herr Näs-gård m. fl. framlagda förslaget om ett tillägg till utskottets motivering å s. 44 propositioner dels, i enlighet med utskottets hemställan, på avslag å nämnda förslag dels ock på bifall till nämnda reservation; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Slutligen godkände kammaren på

därå framställd proposition utskottets motivering i återstående delar.

På därå av herr talmannen framställd proposition beslöt kammaren att fortsätta sammanträdet utan avbrott för middagsrast.

§ 18.

Överarbetning av ersättningsbestämmelserna vid samhällliga rådighetsbegränsningar över fast egendom.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckta motioner om en allmän överarbetning av gällande ersättningsbestämmelser vid samhällliga rådighetsbegränsningar över fast egendom.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner nr 234 i första kammaren av herr *Velander m. fl.* och nr 154 i andra kammaren av herr *Munktell m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning med uppgift att företaga en allmän överarbetning av nu gällande ersättningsbestämmelser vid samhällliga rådighetsbegränsningar över fast egendom i syfte att åstadkomma mera likformiga och i övrigt med rättssäkerhetens krav överensstämmande ersättningsmöjligheter».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 234 och II: 154, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ebbe Ohlsson* och *Munktell*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 234 och II: 154 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning med uppgift att företaga en allmän överarbetning av

Överarbetning av ersättningsbestämmelserna vid samhälleliga rådighetsbegränsningar över fast egendom.

nu gällande ersättningsbestämmelser vid samhälleliga rådighetsbegränsningar över fast egendom i syfte att åstadkomma mera likformiga och i övrigt med rättssäkerhetens krav överensstämmande ersättningsmöjligheter.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Vi har under de sista åren haft en hel del diskussioner här i kammaren om rättssäkerheten. Det problem som nu skall behandlas rör också en rättssäkerhetsfråga. Denna gång är det ett spörsmål av klart avgränsad natur men icke desto mindre av principiellt sett mycket betydelsefull art. Det gäller helt enkelt huruvida man även för de människor som äger fast egendom skall upprätthålla den gamla principen inom lagstiftningen som säger, att lika fall bör behandlas lika.

Samhällsutvecklingen under de senaste decennierna har lett till att samhället i olika avseenden fått väsentligt ökade befogenheter att på olika sätt ingripa i de enskilda medborgarnas rättigheter. Denna utveckling har det icke varit möjligt och i många fall inte heller lämpligt att hejda. De tekniska framstegen, samhällets alltmer komplicerade utbyggnad, de enskilda medborgarnas ökade krav på samhällsorganen har varit faktorer, som man inte kunnat påverka i någon högre grad. Den nya lagstiftning, som har ökat statens och kommunernas befogenheter över den enskilda människans egendom, har emellertid inte åtföljts av en motsvarande utveckling när det gäller de enskildas möjligheter att få ersättning för den ekonomiska skada, som de drabbas av genom dispositionsinskränkningar.

Ersättningsfrågan i hela dess vidd berördes redan i våras när riksdagen behandlade en då väckt motion med yrkande om utredning angående åtgärder för en reglering av rätten till ersätt-

ning vid ingrepp i enskilds äganderätt och frihet; man bortsåg då, bl. a. under direkt hänvisning till den nu ifrågavarande motionen, från reglerna om ersättning vid intrång och rådighetsbegränsningar i fast egendom.

Just på detta område har emellertid samhälleliga ingrepp blivit alltmer vanliga, och det är påfallande hur oenhetliga och många gånger mycket svårtolkbara de förekommande ersättningsreglerna är. Man kan vid en genomgång av en mängd lagar — jag skall på grund av tidens knapphet inte nu exemplifiera detta — ofta inte ens finna någon allmän princip, enligt vilken de olika ersättningsbestämmelserna är uppbyggda. Ibland talas det om full ersättning för intrång, ibland om skälig ersättning, ibland utgår ersättning efter vissa taxor o. s. v.

Orsaken till denna oenhetlighet är, såsom vi närmare har utvecklat i motionen, att lagstiftningen vid varje tillfälle, då nya ingrepp från det allmännas sida ansetts vara behövliga, visserligen då tagit ställning till frågan, huruvida och på vad sätt den enskilde skall få gottgörelse för den förlust, som han åsamkas. Men man har ofta icke känt sig bunden av tidigare lagstiftning i frågor, som berör eller någon gång kanske är principiellt lika det aktuella fallet. I stället har man ofta gjort en i stort sett fristående ny bedömning av ersättningsfrågan och beslutat efter vad som då betraktats som skäligt och billigt. I andra fall har man däremot oförändrat överflyttat äldre ersättningsbestämmelser till ny lagstiftning utan att ta hänsyn till de nya omständigheter, som tvingat fram denna lagstiftning.

Detta gäller t. ex. byggnadslagen av 1947, och vi har i motionen särskilt tagit fasta på denna lagstiftnings ersättningsbestämmelser och har föreslagit, att man i första hand skulle koncentrera sig på ett förenhetligande av

Överarbetning av ersättningsbestämmelserna vid samhälleliga rådighetsbegränsningar över fast egendom.

och en rationellare uppläggning av dem. Byggnadslagen med tillhörande författningar intar nämligen — det tror jag alla är ense om — en central ställning när det gäller samhällets möjligheter att genom olika former av planläggning inskränka förfoganderätten över fast egendom. Denna lags ersättningsbestämmelser har också blivit normerande för ersättningsreglerna i en del andra fall; man har, som jag nyss sade, överflyttat dem.

Byggnadslagens centrala ersättningsregel är att gottgörelse skall utgå till markägare eller annan sakägare, då marken i fråga endast kan användas på sådant sätt som står i uppenbart missförhållande till markens värde. I motionen är närmare utvecklat — jag hoppar här över bevisningen härför — att uttrycket, att missförhållandet skall vara uppenbart, inte innebär något annat och mera än att det skall vara tillförlitligt styrkt, att marken bara kan nyttjas på ett sätt som står i missförhållande till dess tidigare värde — med andra ord att ett missförhållande enligt byggnadslagen föreligger, så snart markägaren genom planläggningen ostridigt åsamkas skada. Ordet »uppenbart» betyder alltså icke, att skadan skall ha antagit en viss grad av intensitet, utan ordet betyder helt enkelt *bevisat*.

Denna redan tidigare antagna ersättningsprincip överfördes i huvudsak oförändrad till den nu gällande 1947 års lag. I realiteten kom emellertid de enskildas rätt att väsentligen försämrars i och med denna lag, och orsaken härtill var huvudsakligen den, att samhället som bekant gavs betydligt större möjligheter att på allt fler områden vidtaga radikala ingrepp gentemot fastighetsägarna för att begränsa deras möjligheter att utnyttja sin mark, utan att man i motsvarande grad utvidgade förutsättningarna för gottgörelse. På denna fråga går jag emellertid inte

heller in, då det ju här gäller likformigheten i ersättningsmöjligheterna.

Nu har utskottsmajoriteten visserligen förklarat sig i stort sett instämma i de synpunkter som jag här framfört och som närmare utvecklats i motionen. Utskottet anser således att det ur många synpunkter är önskvärt att de ersättningsfrågor, vartill begränsningarna i den enskilde markägarens rätt att förfoga över sin egendom — genom skilda bestämmelser i ett stort antal författningar — kan ge anledning, i största möjliga utsträckning löses efter enhetliga principer. Utskottet vill emellertid inte förorda en allsidig och genomgående utredning av de problem det här gäller utan föreslår att den närmare granskning av ersättningsreglerna, som kan finnas lämplig, bör ske i samband med ändrad lagstiftning om begränsningar i den enskildes förfoganderätt.

Vad som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna är således endast uppfattningen om vilken väg man skall använda sig av för att nå en för de enskilda fastighets- och sakägarna bättre ordning. Vi reservanter tror inte att man genom att endast vid ny lagstiftning fästa särskild uppmärksamhet vid ersättningsreglerna skall kunna komma fram till ett förenhetligande av ersättningsbestämmelserna över hela fältet.

Ett utmärkt litet exempel på att detta *inte* är en framkomlig väg utgör just det av den s. k. saneringsutredningen i dagarna framlagda betänkandet, vilket utskottsmajoriteten egendomligt nog åberopar som ett skäl mot det i motionen framställda utredningsyrkandet. Saneringsutredningen har nämligen *icke* framlagt något förslag, som på något sätt löser de problem vi fäst uppmärksamheten på i motionen och detta trots att utredningen just sysslat med frågan om nya och ökade ingrepp i den enskildes rätt till sin fasta egen-

Överarbetning av ersättningsbestämmelserna vid samhälleliga rådighetsbegränsningar över fast egendom.

dom. Detsamma gäller den av utskottsmajoriteten åberopade och av justitieministern nu efter sex vänteår tillsatta utredningen om indragning till det allmänna av s. k. oförtjänt värdestegring. Det är nämligen inte troligt att denna utredning kan komma fram till ett resultat som skulle innebära, att byggnadslagens ersättningsregler skulle få en enhetligare och för den enskilde lämpligare utformning än tidigare. Direktiven ger ingen antydan härom, och motsatsen är väl snarare att förvänta.

Jag vill sålunda understryka, att vad som nu behövs är en allsidig översyn av ersättningsreglerna. Som förhållandena nu är, framstår det som särskilt stötande för rättskänslan när i ett fall gottgörelse för intrång utgår, medan i ett annat, som företer små eller inga avvikelser från det förra, någon ersättning inte utges. Så som våra nuvarande regler är utformade kan det — även om en fullständig parallell mellan två fall icke föreligger — leda till rena orimligheter.

Till sist, herr talman, bara ett par korta allmänna reflexioner. Jag har vid tidigare tillfällen här i kammaren understrukit, att när ingrepp i enskilds rätt sker på grund av allmänna intressen, så bör även det allmänna och ej den mer eller mindre slumpvis drabbade enskilde stå för de förluster, som kan uppkomma. Det är ingen rim och reson i att just fastighetsägarna A, B och C skall drabbas av måhända mycket långtgående förluster på grund av åtgärder, om vilka samhället som sådant är enigt att de är nyttiga eller nödvändiga och av vilka hela samhället har fördel. Så länge vi har en enskild äganderätt här i landet är det en tvingande nödvändighet att den ges en sådan fasthet och styrka, att den kan fylla sin funktion att vara en av de viktigaste drivkrafterna för fortsatt framåtskridande och standardhöjning.

Med dessa ord, herr talman, ber jag

få yrka bifall till den av herr Ebbe Ohlsson och mig avgivna reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Herr Munktell har tidigare erinrat om att utskottet delar motionärernas uppfattning »att det ur många synpunkter är önskvärt att de ersättningsfrågor, vartill dessa begränsningar kan ge anledning, i största möjliga utsträckning löses efter enhetliga principer». Men utskottet har trots detta instämmande i vad som är önskvärt inte kunnat biträda motionärernas önskemål, därför att utskottet anser att det inte är möjligt att tillskapa likartade och principiellt enhetliga regler på de vitt skilda områden, där rådighetsbegränsningar kan komma i fråga. Jag vill bara erinra om de lagar som dessa frågor berör, nämligen byggnadslagen, strandlagen, civilförsvarlagen, hyreslagen, jordförvärvslagen, naturskyddslagen, fornminneslagen, skogsvårdslagen och en rad andra liknande lagar, som begränsar den enskildes rätt att råda över sin egendom.

Man kan nästan utgå från att det är uteslutet att det skulle gå att skapa principiellt enhetliga regler, som skulle kunna tillämpas inom dessa skilda lagområden. Det är möjligt att man vid en utredning skulle kunna få fram vissa regler, men de måste bli av så allmän karaktär, att man skulle tvingas att ta in specialbestämmelser i de olika lagarna på grund av skillnaden i och förutsättningarna för den rådighetsbegränsning som kan förekomma. Detta har gjort att vi från utskottets sida inte kunnat biträda framställningen om en utredning i den omfattning, som motionärerna har önskat. Utskottet har i stället anfört följande: »En närmare granskning torde därför i viss utsträckning vara påkallad. I första hand synes

Överarbetning av ersättningsbestämmelserna vid samhälleliga rådighetsbegränsningar över fast egendom.

en sådan granskning, såsom redan nu är fallet, böra ske i samband med ändrad lagstiftning om begränsningar i den enskildes förfoganderätt.»

Jag tror liksom utskottet att detta är den enda väg, på vilken det är möjligt att komma fram till ett annat förhållande på de områden det här kan gälla och att denna väg sålunda bör väljas i stället för den av reservanternas föreslagna. Man kan nog räkna med att frågan om ersättningsarna i vad avser byggnadslagen kommer att bli föremål för behandling i samband med den av Kungl. Maj:t nu tillsatta utredningen rörande den oförtjänta värdestegringen, och det är ur flera synpunkter tillfredsställande att Kungl. Maj:t igångsatt denna utredning, beträffande vilken tredje lagutskottet tidigare framhållit lämpligheten av att den kommer till stånd.

Utskottet har sålunda inte funnit förutsättningar föreligga att åstadkomma vad motionärerna här önskat, och i anledning därav har utskottet hemställt att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Att jag biträtt utskottets avslagsyrkande beträffande ifrågavarande motioner innebär inte att jag anser att allt är bra som det är. Utskottet utsäger också detsamma i sin motivering, till vilken jag ber att få hänvisa. Då man emellertid enligt min mening bör avvakta resultatet av den nu tillsatta utredningen om indragning av oförtjänt värdestegring innan den av motionärerna begärda utredningen kommer i fråga, får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets förslag.

En utredning enligt motionärernas förslag torde få tillräckligt svåra problem att brottas med utan att den skall behöva arbeta i ovisshet om de resultat, som utredningen om oförtjänt vär-

destegring kan komma till. Den kommer så att säga att bli hängande i luften. I sin reservation till tredje lagutskottets utlåtande nr 23 för år 1953 angående ändring av byggnadslagens bestämmelser om saneringsexpropriation sade också reservanternas Ebbe Ohlsson och Munktell följande: »Att redan nu företaga en ytterligare utvidgning av värdestegringsexpropriationen skulle även innebära ett föregripande av den av departementschefen i propositionen aviserade undersökningen av detta ännu olösta problem.»

Det finns enligt min mening i dag ännu större skäl att avvakta detta utredningsresultat, då ifrågavarande utredning numera är tillsatt. Det allmänna bör givetvis, som herr Munktell påpekat, svara för kostnaderna för dessa ingrepp. Utskottet förklarar ju också att de enskildas rätt bör tillgodoses.

Herr MUNKTELL (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för en mycket kort replik till herr Andersson i Mölndal.

Man kunde ju räkna upp mycket fler lagar än herr Andersson gjorde, och det har vi också gjort i vår motion. Det är särskilt en punkt i hans anförande jag vill vända mig mot. Herr Andersson sade att det är så oerhört stora svårigheter att här åstadkomma någonting att det inte skulle gå att komma till ett resultat. Då vill jag endast invända att man inte får väja för att lagstifta på ett område endast därför att svårigheter föreligger. Vi har otaliga exempel på detta. Om jag endast får ta ett enda fall kan jag t. ex. hänvisa till hela äktenskaps- och familjerätten. Visst är det mycket svårt att lagstifta härom, men vi måste ändå ha en lagstiftning på detta område.

Vad beträffar utredningen om oförtjänt värdestegring är också jag mycket glad över att den kommit till stånd,

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

men jag ber att få påpeka — och det riktar jag även till herr Åhman — att det i direktiven, som jag tyvärr inte har tillgängliga nu, beträffande frågan om ersättningar inte står något annat än att dessa frågor skall upptagas ur de synpunkter, från vilka utredningen har att utgå, eller hur saken nu uttrycktes. Det kan alltså inte bli fråga om en allmän översyn på grundval av dessa direktiv.

Herr ÅHMAN (fp):

Herr talman! Jag sade inte att den nu igångsatta utredningen innebar att det skulle bli en allmän översyn av ersättningsbestämmelserna. Jag sade att den av motionärerna ifrågasatta utredningen måste hänga i luften innan den pågående utredningen är klar och dess resultat har redovisats.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s):

Herr talman! Jag bara tillåter mig erinra om en sak som såvitt jag har fattat det inte har kommit fram under debatten här i kammaren, nämligen utskottets uttalande om att det finns olika situationer som på grund av sin skilda karaktär gör att ersättningsfrågan inte kan, eller kanske inte ens rimligen bör, alltid behandlas på samma sätt. Detta gör, herr Munktell, att det stöter på ytterligare svårigheter att i en gemensam förordning eller en gemensam lag utfärda bestämmelser om ersättning i det avseende som herr Munktell här förordar.

Jag finner nog att det ligger någonting i vad utskottet i det fallet har låtit skymta fram, då utskottet har sagt att en långt driven strävan efter enhetliga ersättningsregler kan komma att motverka önskemålet att i varje särskild situation erhålla en lösning, som innebär en lämplig avvägning mellan allmänna och enskilda intressen.

Herr talman! Det var bara för att påpeka detta jag begärde ordet. Jag in-

stämmer i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 19.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i vattenlagen.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20.

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner rörande fråga om vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

Tredje lagutskottet hade behandlat tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen inom första kammaren nr 364 av herr *Hällgren* och nr 365 av herr *Persson, Karl*, samt inom andra kammaren nr 17 av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*

I sistnämnda motion hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att åtgärder vidtages i syfte att bevara Mörrumsån i Blekinge såsom laxproducerande och laxförande vattendrag».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 364, I: 365 och II: 17, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det utskottsutlåtande som här föreligger angående motionerna om de planerade kraftverksbyggena i

Mörrumsån är som synes enhälligt. Utskottet föreslår att motionerna icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd. Jag tillhör själv motionärerna, och jag har också varit med om att behandla frågan i utskottet. Detta gör att jag har velat säga några ord här innan frågan avgöres.

Dessutom är det ju så att frågan om Mörrumsån har väckt så stor publicitet och så stor uppmärksamhet att man ju inte gärna vill låta den gå genom kamrarna utan att några kommentarer görs.

Vad som har föranlett mig att begära ordet är att jag vill understryka den skrivning som utskottet har enat sig om. Denna skrivning är som synes mycket positiv. Att utskottet i sin helhet eller enskilda ledamöter därav inte har ansett sig kunna tillstyrka motionerna beror ju i hög grad på rent formella omständigheter. Frågan ligger ju fortfarande — liksom den gjorde i våras, när motionerna väcktes — under prövning av vattendomstolen, och dessutom pekar utskottet på att ärendet måhända kommer att underställas regeringens avgörande, och utskottet har därför i varje fall inte för närvarande velat föreslå någon lagstiftningsåtgärd eller utredning därom. Det är dock ganska tydligt utsagt i utskottets yttrande, att man vill att Mörrumsån skall skyddas från ytterligare utbyggnad.

Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på vad utskottet skriver med anledning av det uttalande som vi här i riksdagen godkände när vi i våras beslöt vissa ändringar i vattenlagen, vilka hade till syfte att öka skyddet för fisket vid vattenkrafts- och vattenregleringsföretag. Vi hade då en rätt lång debatt i utskottet beträffande möjligheterna att på ett tillfredsställande sätt skydda fisket vid vattenbyggnadsföretag av denna art, och vi kom fram till att detta näppeligen låter sig göra. De erfarenheter som man hittills har vunnit är ganska nedslående.

Den tanken kom då upp i utskottet,

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

att skydd borde beredas åtminstone för några laxälvar, särskilt i sådana fall där den uttagbara vattenkraften vore av mindre betydelse för landets kraftförsörjning. Med skydd menades givetvis att ifrågavarande älvar icke borde få utbyggas.

Detta utlåtande, som alltså gällde vattenlagen, passerade kamrarna och godkändes på denna punkt utan några invändningar. Nu har tredje lagutskottet med anledning av motionerna om Mörrumsån preciserat sin inställning så, att kravet på skydd bör omfatta minst ett större vattendrag i Norrland och ett i södra Sverige. Jag vill citera vad utskottet här ytterligare anför: »Eftersom alla laxförande vattendrag av större betydelse i södra Sverige utom Mörrumsån redan torde vara i väsentlig utsträckning utbyggda samt i huvudsak ha upphört att vara laxförande och laxproducerande, synes enda möjligheten att för södra Sveriges vidkommande tillgodose det nyss nämnda önskemålet vara att Mörrumsån skyddas mot ytterligare utbyggnad.» Detta är ju ett ganska klart uttalande till förmån för motionärernas uppfattning.

Utskottet har också gjort en resa ned till Mörrumsån för att på ort och ställe studera förhållandena, och man har fått lyssna till de argument som har framförts av representanter dels för Sydsvenska kraftaktiebolaget, dels för fiskeristyrelsen och vissa andra institutioner.

Flera remissinstanser har också beretts tillfälle att yttra sig innan utskottet har enat sig om sin skrivning och sitt beslut.

Jag vill till sist fastslå, att om riksdagen verkligen menade vad den beslöt i fråga om vattenlagen i våras bör det också ligga i riksdagens intresse att Mörrumsån bevaras. Det sistnämnda är, synes det mig, en klar konsekvens av det förstnämnda.

Nu är det, såsom utskottet också har anfört, tveksamt om vattendomstolen

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

kommer att ta hänsyn till dessa omständigheter, men däremot bör de ju kunna inverka så på frågans behandling, att den hänskjuts till regeringens avgörande, och då bör även dessa i lagtexten icke utskrivna önskemål komma att beaktas. Det är detta som har inverkat på handläggningen i utskottet och gjort att utlåtandet har blivit enhälligt.

Vissa remissinstanser har emellertid tänkt sig att utskottet och riksdagen skulle gå längre. Sålunda anser till exempel kammarkollegiet att riksdagen borde i en skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsam utredning av frågan om Mörrumsåns bevarande för laxproduktion och laxfångst samt att för detta syftemål en ändring borde göras i expropriationslagen, så att Kungl. Maj:t och kronan skulle kunna förvärva utbyggnadsvärda strömfäll för att förhindra deras utbyggnad. Domänstyrelsen har ungefär samma uppfattning. Jag skall inte sticka under stol med att jag under ärendets behandling i utskottet uttalade sympati för det förslag som framkommit från dessa remissinstanser, men jag tror att frågan kan lösas ändå, och jag har därför inte velat tillstyrka en ur principiell synpunkt så genomgripande lagändring som kammarkollegiet har föreslagit.

Herr talman! Jag hoppas att vad som förevarit i detta ärende skall leda till att Mörrumsån bevaras i sitt nuvarande skick. Meningarna har ju varit delade bland ortsbefolkningen, och diskussionen har nog i vissa stycken skjutit över målet. Jag tror att skälen för skyddandet av ån är starkare än skälen emot. Frågan har för övrigt inte bara ortsintresse, utan den har fångat uppmärksamheten i hela landet, och det förefaller att mer och mer ha blivit ett riksintresse att de byggnadsföretag i Mörrumsån, som nu planeras, inte kommer till stånd.

Vi bör — det vill jag än en gång understryka — skydda några av laxälvarna här i landet, och enligt min och

många andras mening gäller detta i alldeles särskild grad om Mörrumsån. Jag har emellertid inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHNSSON i Kastanjegården (fp):

Herr talman! När man läser förra delen av tredje lagutskottets utlåtande nr 34, kan man skriva under på allt vad utskottet säger. Jag måste naturligtvis beklaga att utskottet inte kunnat tillmötesgå den önskan om en skrivelse till Kungl. Maj:t, som jag framställt i min motion, men det är väl inte så mycket att göra åt den saken. Jag kommer emellertid inte att ställa något annat yrkande än herr Nyberg här gjort, i synnerhet sedan jag hört tredje lagutskottets ordförande i sitt anförande i första kammaren tydligt säga ifrån att varken vattendomstolen eller Kungl. Maj:t kan undgå att läsa igenom vad som sagts vid ärendets behandling här i riksdagen. Kungl. Maj:t har ju också tidigare visat intresse för denna sak. I den interpellationsdebatt, som år 1952 hölls här i kammaren, försäkrade statsrådet Norup att tills vidare ingenting skulle göras åt Mörrumsåns utbyggnad, och det får väl ändå vara en tröst.

I utskottets utlåtande står det också — sedan utskottet börjat svänga litet — att utskottet utgår ifrån »att, även om vattendomstolen icke alls eller endast i begränsad mån skulle ha möjlighet att beakta önskemålet att bevara några laxälvar i landet, Kungl. Maj:t dock är oförhindrad att göra detta för den händelse frågan om tillstånd till den planerade utbyggnaden skulle komma att jämlikt 2 kap. 3 § tredje stycket vattenlagen underställas Kungl. Maj:t».

Mörrumsån betyder, såsom jag tidigare framhållit här i kammaren, i främsta rummet mycket för produktionen av lax. Vi vet, hur det har gått i de laxproducerande åar, där fallen har utbyggts. Där har det hela tagit

en ända med förskräckelse. Så har till exempel varit förhållandet i Lagan och flera andra år. Jag har i detta sammanhang fäst mig vid att det i kammarkollegiets yttrande säges följande: »Såvitt kollegiet kan bedöma, är bevarandet av och det fulla utnyttjandet av Mörrumsån för laxproduktionen den effektivaste åtgärd, som står Sverige till buds för att vidmakthålla en laxstam i Östersjön.» Detta bör ses mot bakgrunden av att kollegiet i samma yttrande även gör följande uttalande: »Vidkommande det tredje yrkandet i motionen får kollegiet anmärka, att Mörrumsåns utbyggnad har ganska ringa betydelse för kraftproduktionen i landet och att länets behov av elkraft utan större svårighet kan tillgodoses från andra kraftverk till priser, som i varje fall icke kunna antagas komma att överstiga dem, som kraften från de nya kraftverken i Mörrumsån kommer att betinga.»

Laxodling på konstlad väg är utmärkt bra som tillskott till laxproduktionen i älvarna, men att laxförekomsten i havet inte skulle bli lika stor som nu, om man i stället för laxodlingen i Mörrumsån endast hade en laxodlingsanstalt, visar nog mycket tydligt resultatet av verksamheten vid Lagans laxodlingsanstalt. Jag får ju säga, att jag i varje fall fått intrycket, att en sådan anstalt inte skulle kunna producera vad som behövs för laxodlingens bestånd i Mörrumsån.

Det förhåller sig ju på det sättet, att man har räknat med vissa fördelar av det laxfiske som finns i älvarna, och jämfört det med det laxfiske, som bedrivs i havet. Tidigare har man räknat med att en tredjedel av laxen fiskas i älvarna och två tredjedelar i havet. Vid en undersökning, som har gjorts av förre byråchefen i fiskeristyrelsen, doktor Gunnar Alm, visar det sig emellertid, att dessa siffror inte är riktiga. Man fiskar högst 15 procent i älvarna men 85 procent ute i havet. Om man

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

tillämpar dessa siffror på Mörrumsån, fiskar man där för 100 000 kronor. Det skulle göra 567 000 kronor för havsfisket. Därtill kommer fördelen, att laxungarna i Mörrumsån går ut till havet redan efter två år, medan det på de flesta andra håll tar fyra år med alla de risker som finns för laxungarna, så länge de är kvar i älvarna.

I Mörrum har man gjort sportfisket till en stor sak. En del människor säger, att bygden inte har någon nytta av sportfiske. Jag skall inte diskutera sportfiske i detta sammanhang, även om man icke får glömma att det i år gett staten en inkomst på 48 000 kronor, ty jag talar inte för sportfiskarna nu utan för yrkeslaxfiskarna, för havet och dess fiskare. På Listerlandet och Österlen har vi massor av fiskare, som kanske med nöd och näppe kan skaffa sig sitt uppehälle. Det skulle inte alls gå för dem, om de inte hade laxfiske och ålfiske. Det är ju sådant som ger pengar. Det andra fisket är mindervärdigt. Det väsentliga är således inte den lax som fångas i Mörrumsån, utan laxodlingen. Huvudsaken är, att laxarna där får sköta vad de kommit upp för att sköta. Detta inverkar nämligen mycket starkt på laxfisket i Östersjön.

Det har lagts stor vikt vid det beslut, som Mörrums kommunalfullmäktige på sin tid fattade. Jag är dock rädd för att man har uppfattat frågan något felaktigt. När Mörrums kommunalfullmäktige för fyra—fem år sedan hade att ta ställning till åns utbyggnad, skedde det nämligen under aldeles särskilda förhållanden. Fullmäktige hade planerat industrier, men det fanns ingen möjlighet att få någon sådan till stånd just då. Mörrums kommun, som bestod av 4 200 invånare, hotades av att en fjärdedel av invånarna inom en ganska snar framtid skulle bli pensionärer, och i det läget — i synnerhet som Sydsvenska kraftaktiebolaget hade förutskickat, att ett kraftverk skulle taxeras till ungefär 30 miljoner kro-

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

nor — var det oerhört bestickande att önska sig ett kraftverk i kommunen. Fullmäktige hade vid många tillfällen under arbetslöshetstiderna också sagt, att det skulle vara väl, om kraftaktiebolaget byggde ett kraftverk i Mörrumsån, och syftade då på de tre övre kraftverken. Men den omständigheten, att ån skulle tömmas på vatten, hade ingen människa reflekterat över. Det var på ett mycket tidigt stadium, som voteringen om utbyggnad ägde rum, och den gav ett par röster mer för kraftverksbygget än emot. Detta har legat oss i fatet hela tiden.

Nu har vi fått våra järnvägar normalspåriga. Det har bl. a. gjort, att en industri med 75 man inom några dagar börjar sin verksamhet i Mörrum. Jag kan inte garantera det, men jag är ganska säker på att om var och en i fullmäktige finge rösta som han nu ville med hänsyn till det ändrade ekonomiska läget i kommunen, vore det många, som röstade i motsatt riktning mot förra gången, därför att de nu hyser förhoppningar om att kunna reda upp de ekonomiska problemen, vilket man knappast trodde vid tidpunkten för den nämnda omröstningen. Därför sade jag också vid den debatten, att jag inte var förvånad över att nämnderna, som hade ansvaret för ekonomiens ordnande, gick på den linje, som de gjorde. Jag vet dock, att det var åtskilliga, som med mycket stor tveksamhet röstade för åns utbyggnad.

Om man nu avlyssnar resonemanget bland bygdens folk, låter det helt anorlunda än tidigare, såvitt jag kunnat finna. Även om de i några fall säger, att ett kraftverk nu kunde vara ett värdefullt tillskott för trakten, tycker de å andra sidan, att det skulle bli förskräckligt, om man toge ån ifrån dem. Det är nog en allmän uppfattning.

Vad sedan länsstyrelsen beträffar, har den, väl att observera, yttrat sig så, att den kan gå med på ett kraft-

verksbygge under förutsättning, att så och så mycket vatten i fortsättningen får flyta i åns fåra. Sedan dess har det gjorts vissa provtagningar, som meningarna är oerhört delade om. På fiskerihåll har det sagt att lekplatserna försvinner om ån blir så utpumpad som ner till sex eller åtta kubikmeter per sekund. På andra håll sägs det att man reder sig väl med denna vattenmängd. Länsstyrelsen har sagt att den inte har något emot att kraftverk byggs, om det kan garanteras att havsfisket inte störs. Men ingen kan ju garantera verkningarna i förväg. Det finns ingen möjlighet att konstatera resultatet, förrän skadan redan är skedd. En del personer med erfarenhet av kraftverksbygge säger, att kraftverk och laxfiske inte går ihop. Skall man ha laxfiske så skall man ha laxfiske, skall man ha kraftverk så skall man ha kraftverk. Någon medelväg finns inte. Jag är inte tillräckligt hemma i dessa saker för att kunna svara på detta.

Det har på senaste tiden gjorts försök med ål. Ålen har tidigare nonchalerats i sammanhanget. Nu har man genom dessa undersökningar fått fram att ån också betyder mycket för ålhavsfisket, som drives särskilt på Listerhalvön och i Listerbukten. Man har släppt ut ål på olika ställen av ån och konstaterat hur beroende ålen är av vattentillgången och hur stor fara det vid vissa vattennivåer är att ålen skall malas sönder i turbinerna — med svåra följdskador för ålbeståndet i havet.

Jag har aldrig nämnt ett ord om ån ur skönhetssynpunkt, därför att jag har en känsla av att det inte är någon som hör på, när jag talar om skönhets-synpunkten. När jag talar om pengar och pengars värde, har jag fått något medhåll. Men om jag har sagt att jag inte har något emot att sportfiske inte får förekomma i Mörrumsån har jag inte därmed sagt att Mörrumsån inte är en turistattraktion. Det finns folk från många olika delar av världen som

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

kommer dit. Alla försäkrar att någon liknande å finns inte i världen för fångst av lax. Mörrum har på detta sätt blivit en icke obetydlig turistort. För mig är dock det väsentliga icke laxfisket i själva ån utan att laxens lekplatser bevaras, så att laxen kan utveckla sig normalt och gå ut i havet. Slaten brukar inte avhända sig stora värden, och här står ganska stora värden på spel, om detta kraftverk byggs och ån därmed förstörs.

Meningarna om hur ån tagit sig ut vid de försök som har gjorts har ju varit delade. Jag för min del, som är född vid ån och badat i ån och åkt skridskor på ån, måste erkänna, att ån för oss har varit det vackraste vi vet och att en sådan å som den uttömda för mig står mycket främmande.

Jag vill med detta bara slå fast, att min önskan är, att vattendomstolen och Kungl. Maj:t vid behandlingen av detta ärende skall få läsa allt som förekommit i denna sak och de yttranden som inkommit från remissinstanserna.

Herr ANDERSSON i Malmö (s):

Herr talman! Det har sedan länge stått diskussion om ytterligare utbyggnad av kraftverk i Mörrumsån, och jag förmodar att denna diskussion kommer att fortsätta. Ärendet ligger ju nu hos vattendomstolen för prövning. Till domstolen äger ju alla parter rätt att inkomma med sina yttranden, och detta har också ägt rum. Även alla de frågor som framkommit i motionerna och i utskottsutlåtandet kommer under domstolens behandling. Denna domstol har således att pröva alla dessa frågor enligt gällande lagar. Lämpligheten av att riksdagen gör uttalanden, som på ett eller annat sätt avser att inverka på domstolens fria prövning, kan då faktiskt ifrågasättas. Nu förmodar jag emellertid att utskottet inte menar något annat än att domstolen skall ha full frihet att enligt gällande lagar fatta beslut.

Då nu frågan i alla fall kommit under riksdagens behandling skall även jag framhålla några synpunkter, vilka kanske inte helt sammanfaller med de yttranden som hittills gjorts här i dag. Som alla vet står här flera intressen emot varandra. Man kan säga att elkraftsintresset står emot andra intressen. De andra intressena är t. ex. att man vill tillgodose naturskönhetssynpunkterna samt laxfiskarnas och sportfiskarnas önskemål. Ingen vill bestrida att inte en tillbörlig hänsyn bör tas till allt detta. Frågor av denna art gäller inte endast utbyggnaden av kraftverk i Mörrumsån, utan de gäller alla kraftverksbyggen. Såvitt jag kan se måste man söka få fram en avvägning mellan olika intressen och så långt det över huvud taget är möjligt se till att alla intressen kommer i åtanke — detta har man också alltid strävat efter inom vattenfallsstyrelsen och även inom Sydkraft.

Nu frågar jag mig om det är möjligt att något så när tillgodose de intressen som gjort sig gällande nere vid Mörrumsån. Jag är inte den som kan ge något entydigt svar härpå. Meningarna är delade. Två andra talare har varit uppe här och varit bestämt övertygade om att det inte går att förena elkraftsintresset med naturskönhetssynpunkten och laxfiskets intressen. Det finns även andra meningar som har sakligt underlag. Man anser att det vid en utbyggnad av kraftverken i Mörrumsån skulle vara möjligt att med en tillräcklig vattenframrinning söder om Vittskövle kunna bibehålla det vackra vattenfallet nere vid Mörrum liksom även fisket i ån. Därigenom har ju också hänsyn tagits till fisket i havet. Åtgärderna för fisket i havet skulle kompletteras med laxodling, vilket ju äger rum på olika håll i landet. De försök som gjorts visar — såvitt jag hört — att det finns stora möjligheter att komma till rätta med dessa problem.

Jag skall inte gå in på någon diskus-

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

sion om de olika ståndpunkterna här, det får domstolen pröva och avgöra. Jag är inte tillräckligt sakkunnig för att kunna göra något bestämt uttalande. Jag vet dock att Sydkraft sträckt sig rätt långt för att tillgodose de olika intressena. När det gäller tillmötesgåendet av naturskönhetsintressena skulle jag vilja hänvisa till några andra kraftverk, som Sydkraft byggt ut, Traryd, Majenfors m. fl., där Ortsbefolkningen är mycket nöjd med förhållandena och där man t. o. m. medger att nya skönhetsvärden har skapats.

Utskottet säger inte mycket om Mörrumsåns betydelse för elkraften. Det är, herr talman, närmast därför jag begärt ordet. Utskottet hänvisar till att kammarkollegiet i sitt yttrande har sagt, att Mörrumsåns utbyggnad har ganska ringa betydelse för kraftproduktionen i landet. Ja, kanske det. Men detta gäller bara när man jämför med produktionen i hela landet. Skall vi göra på det sättet, då skulle vi kunna plocka ut vilket enskilt kraftverk som helst och finna, att det inte har så värst stor betydelse om man jämför med produktionen i hela landet. Nu kan för all del inte Mörrumsåns utbyggnad jämföras med de stora norrländska kraftverken, men om vi ser på södra Sverige tror jag att vi får säga, att Mörrumsån har stor betydelse. Det är egentligen en viktig fråga detta om den framtida elkraftsförsörjningen i vårt land, och det är många problem som detta spörsmål vill framkalla. Jag skall därför, herr talman, bara säga ett par ord om situationen i landet i dess helhet.

Konsumtionen i vårt land har sedan länge stigit; man räknar i vattenfallsstyrelsen med minst 6,5 procent per år. Belastningen på kraftverken har på tio år fördubblats. Ökningen i Sydsverige är ännu högre om man tar Sydsverige för sig. De sakkunniga räknar med ungefär samma takt i förbrukningen under många år framåt. Elkraftför-

brukningen 1953 för hela landet uppgick till 23 miljarder kilowattimmar. Om vi räknar med en fördubbling på tio år, vilket inte är omöjligt, kommer vi upp i närmare 50 miljarder kilowattimmar, och då närmar vi oss gränsen för de utbyggnadsvärdiga kraftverken här i landet. För Sydsveriges del, och särskilt för Sydkraft, som ju har största försörjningen av elkraft där, utgjorde belastningen 1953 2 miljarder 100 miljoner kilowattimmar.

Hur mycket beräknas nu Mörrumsån ge under full utbyggnad? Jo, närmare 200 miljoner kilowattimmar. För Sydsveriges del har det betydelse med ett tillskott av 200 miljoner kilowattimmar, även om det inte skulle betyda så mycket om man ser det i förhållande till produktionen och konsumtionen i hela landet. Dessutom kommer vi aldrig ifrån att det är mycket billigare kraft som man får där. Alla de dyra överföringskostnaderna faller ju bort. Jag behöver inte nämna att det tänkta kraftverket kommer att ligga i ett typiskt underskottsområde.

För Sydsveriges del föreligger egentligen följande alternativ i fråga om försörjning av elektrisk kraft: Det är i första hand utbyggnad av egna tillgångar och för det andra köpande av kraft från Norrland, vilket är nästan den enda återstående möjligheten, eftersom de stora vattentillgångarna finns där. Men numera stöter vi faktiskt på samma förhållanden i Norrland på många håll som vi nu gör i Mörrum beträffande olika intressen. Detta får väl överbryggas där som på andra håll. För det tredje är det ångkraften. Den är dyrare och betyder ju också import av olja och kol. Således gäller det för oss att i första hand utnyttja de tillgångar som finns i södra Sverige. Att försöka sig på en begränsning av elförbrukningen är nog inte tillrådligt och inte heier möjligt, den ingår faktiskt i standardhöjningen i vårt land.

Jag skulle också säga ett par ord om

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

förhållandena i Blekinge på arbetsmarknadens område. Jag läste härförleden i det officiella organet för arbetsmarknadsstyrelsen, tidskriften Arbetsmarknaden, nr 8 i år, där det nämndes att det i Blekinge har tillsatts en kommitté för att dels undersöka hur förhållandena är och dels undersöka möjligheterna att få dit fler företag och näringar. Man konstaterade att det var en stagnerande befolkning där. På två decennier har 16 000 personer utflyttat, och denna stagnation gäller egentligen inte jordbruket utan de s. k. stadsnäringarna. Det är klart att det i Blekinge bör och måste finnas ett intresse för att dra till sig industri och näringar. Det är ju möjligt att förutom det, att utbyggnaden av de anläggningar det här är fråga om ger arbete under åtta år för 270 man, skulle den kanske också kunna medföra något slags impuls till även annan företagsamhet i länet.

Herr talman! Jag skall inte säga mer i frågan nu. Jag tyckte emellertid att de synpunkter som jag här har framhållit också borde komma med i denna debatt. Jag slutar, herr talman, med att yrka bifall till utskottets avslagsyrkande på motionerna.

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi nonchalerar inte arbetskraftsförhållandena. Det är klart att 270 man under åtta år har en viss betydelse för oss, men de hade haft ännu större betydelse tidigare. Nu för vi en aktiv markpolitik, vi bygger för vårt folk, och det är folk som skall börja i nya industrier. Om man dessutom skall bygga till 270 man som har arbete under åtta år, frågar jag mig: Vartill skall vi använda dessa människor sedan? Det kan inte vara riktigt att arbeta på så kort sikt som med 270 man under åtta år.

Jag medger att herr Andersson i Malmö gjorde ett tungt vägande inlägg när

han sade, att alternativet till detta är att begränsa elkraften. Det är ju bestickande, och det är nog många som funderar över det. Men det sägs ju från alla håll och ifrån varje remissinstans, att det betyder så litet med den elektriska kraft som man kan få i Mörrumsån. Sedan finns det ju ännu älvar i detta land, som det inte finns någon lax i och som skulle skadas mindre. Även om man där kommer i kollision med skönhetsvärdena, kommer man inte i kollision med laxfisket, som man gör här i mycket stor utsträckning.

Herr **ANDERSSON** i Löbbo (s):

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att tala för utskottets räkning. Det är för mig en mycket lätt uppgift, eftersom de tre föregående talarna ju alla har yrkat bifall till utskottets hemställan, sedan de från något olika utgångspunkter ingående har redogjort för frågan om det planerade vattenbyggnadsföretaget i Mörrumsån. Jag saknar anledning att i detta sammanhang gå in på några repliker mot de föregående talarna. Jag kan om inte helt dock följa dem i långa stycken och skall därför inskränka mig till att med anslutning till den av utskottet anförda motiveringen yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **NILSSON** i Bästekille (h):

Herr talman! Jag skall i denna fråga fatta mig kort som jag brukar göra. Att Mörrumsån bevaras som laxproducerande och laxförande vattendrag är enligt min mening så viktigt, att det inte är ur vägen att ge Kungl. Maj:t en extra påminnelse, även om utskottet har skrivit synnerligen välvilligt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motion nr 17 i denna kammare, vilken innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att åtgärder vidtages i syfte att bevara Mörrumsån i Blekinge såsom laxproducerande och laxförande vattendrag.

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

Herr ANDERSSON i Löbbo (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara be att få erinra herr Nilsson i Bästekille om att, därest hans nyss ställda yrkande skulle vinna andra kammarens bifall, blir följden att riksdagen inte kommer att godkänna någon motivering alls. Första kammaren har redan beslutat avslå motionerna. Om nu andra kammaren fattar annat beslut, har kamrarna stannat vid olika meningar, och någon sammanjämkning kan, enligt vad jag kan bedöma, icke förekomma i ett fall, då den ena kammaren redan har avslagit samtliga motioner i ärendet.

Herr HAGBERG i Malmö (h):

Herr talman! Jag hade med anledning av herr Nilssons i Bästekille yttrande tänkt säga någonting i samma stil som herr Andersson i Löbbo anförde, men jag har inte någon anledning att göra det efter hans anförande. Han har ju alldeles rätt i vad han där sade, och jag kan inte tänka mig att kammaren efter detta uttalande vill följa herr Nilsson i Bästekille.

Herr Olof Andersson har allsidigt och klart belyst detta problem, och jag kan därför fatta mig kort. Jag vill bara på ett par punkter tillägga några ord utöver vad herr Andersson i Malmö framhållit.

När jag läst detta uttalande, har jag sålunda, herr talman, inte kunnat fria mig från ett intryck, att utskottet i sin motivering något har förstorat de skäl, som talar emot utbyggnaden, och samtidigt i någon mån nedvärderat de skäl, som talar till förmån för utbyggnaden. Om man närmare granskar utlåtandet finner man nämligen, att de skäl som talar till förmån för utbyggnaden är knapphändigt behandlade och väsentligen skildrade i några få rader nederst på sidan 11. Jag tycker, att det inte varit alldeles riktigt att så förfara, ty om man tar del av remissuttalandena finner

man, att ungefär lika många remissinstanser har uttalat sig för denna sak, som de som har uttalat sig emot den.

Nu har emellertid utskottet väsentligen fäst sig vid det mycket utförliga och — jag vill gärna medge det — starkt dokumenterade uttalande som kammarkollegium har avgivit, men, herr talman och ärade kammarledamöter, det finns andra beaktansvärda statsinstitutioner, som har intagit en annan ståndpunkt, och de bör enligt min mening inte glömmas bort i detta sammanhang. Jag vill fästa uppmärksamheten vid att kommerskollegium hör till dem, som uttalat sig till förmån för en utbyggnad. Jag är en smula överraskad över det sätt, på vilket man har behandlat kommerskollegii uttalande i detta sammanhang. Där finns också vattenfallsstyrelsen, länsstyrelserna i Kronobergs och Blekinge län, och där finns åtskilliga andra, vilkas synpunkter ju är av värde.

Jag vill för min del ingalunda förringa betydelsen av de aspekter, man lägger på denna sak, om man vill se till fisket och dess intressen, om man vill beakta naturskyddssynpunkterna eller om man vill anlägga allmänt kulturella synpunkter på frågan. Det är givet, att detta är viktiga ting som skall beaktas, men jag tycker nog liksom herr Andersson i Malmö, att man i detta sammanhang även bör beakta kraftförsörjningens synpunkter och inte glömma det starka konsumtionskrav, som här anmäler sig och som ju ökar år för år.

Det är ju riktigt, att den kraft som kan utvinnas vid en utbyggnad sådan som den här ifrågasatta är ganska obetydlig, om man ser den mot bakgrunden av hela kraftproduktionen i landet. Det är jag den förste att medge, och det har kommerskollegium också understrukt. Emellertid ifrågasätter jag, om det är det riktiga sättet att resonera i detta fall. Man får inte glömma bort, att det s. k. sydblocket är ett markerat under-skottsområde i detta sammanhang, och

det är väl mot bakgrunden av detta faktum man får resonera, när man skall söka bilda sig en uppfattning om den här saken.

Vidare förhåller det sig nog på det sättet — det har icke utskottet gått närmare in på, men jag tänker mig, att det är så — att den energi, som det här är fråga om, sannolikt kan produceras till lägre pris än vad överförd norrlandskraft skulle betinga. Kraftbolaget räknar sålunda enligt uppgift preliminärt med att mot en energikostnad av 2,9 öre/kWh för norrlandskraft skulle svara ca 1,8 à 1,9 öre/kWh för den i Mörrumsån producerade kraften. Det tycker jag är en icke oväsentlig synpunkt.

Dessutom anser jag, att det borde slås fast, att den utbyggnad som man här ifrågasätter, alltså med en effekt av 40 000 kilowatt, skulle stå till disposition huvudsakligen under den tid av året, då landets utbyggda vattenkraft är otillräcklig för att tillgodose behovet och måste kompletteras med ångkraft, vilken ju är dyrare och produceras med hjälp av importerade bränslen, olja eller kol.

Vad beträffar de instanser, som icke fått komma till tals på ett enligt min mening fullt riktigt sätt i utskottsutlåtandet, kan jag icke underlåta att fästa uppmärksamheten på centrala driftledningen. Den är ju landets allra förnämsta expert, när det gäller att bedöma sådana här ting och utbyggnadernas betydelse ur allmän synpunkt. Centrala driftledningen säger i ett yttrande till länsstyrelsen i Blekinge län: »Kostnaden per kW och kWh för de ovan angivna kraftverken är av samma storleksordning som för de norrländska kraftverk, som nu äro under utbyggnad, inklusive överföringskostnaderna från Norrland till södra Sverige, varför dessa kraftverk i Mörrumsån tillhöra den ur nationalekonomisk synpunkt utbyggnadsvärda delen av vattenkraft i landet.»

Det förefaller enligt min mening en

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

smula anmärkningsvärt, att ett så tungt vägande uttalande som detta inte har kommit med. Jag har även fäst mig vid att utskottet, när det kommer in på beredskapssynpunkterna, uttalar, att utskottet icke haft erforderligt material tillgängligt för att bedöma dessa synpunkter i detta sammanhang. Som sagt. Det överraskar mig en liten smula, att man uttalar sig sålunda, ty riksnämnden för ekonomisk försvarsberedskap säger dock i sitt yttrande, att Blekinge län, liksom hela sydblocket, i fråga om elektrisk kraft är ett underskottsområde, »varför den föreslagna utbyggnaden måste hälsas med tillfredsställelse».

Sedan var det, herr talman, ytterligare en sak som jag skulle vilja säga ett ord om, nämligen det uttalande utskottet har gjort på sid. 11, där man talar om laxfisket i Mörrumsån och erinrar om förarbetena till vattenlagen. Man omnämner där, att laxfisket i Mörrumsån redan i förarbetena till vattenlagen nämndes som exempel på sådant fiske av större betydelse, som icke borde få spolieras. Denna formulering kan måhända ge det intrycket, att man vid förarbetena till vattenlagen skulle ha tänkt sig något slags undantagsställning för Mörrumsån. Men så är ju inte alls fallet. Detta yttrande hänför sig till ett uttalande av lantbruksstyrelsen i förarbetena till vattenlagen. Lantbruksstyrelsen framhåller endast de svårigheter, som uppstår, om man förstör lekplatser för lax. Såsom exempel härpå drar lantbruksstyrelsen fram just en eventuell utbyggnad av Mörrumsån, men — och det är viktigt — lantbruksstyrelsen tar icke någon ställning till frågan om utbyggnad eller ej. En annan sak är också i detta sammanhang av intresse: detta uttalande gjordes redan 1917. Vid den tidpunkten kände man inte till de moderna uppfödningssättet för laxyngel.

Jag har, herr talman, ingen anledning att ytterligare fördjupa mig i detta ämne. Jag har intet annat yrkande att

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

framställa än det som tidigare här har givits till känna av dem, som deltagit i debatten, nämligen om bifall till utskottets förslag.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att mycket kort utveckla några synpunkter i anledning av vad som sagts av ett par av de föregående talarna.

Det har sagts, jag tror det var av herr Andersson i Malmö, att här står olika intressen mot varandra. Här har anmält sig många intressen men huvudintressena är väl å ena sidan Östersjökustens laxfiskare och å andra sidan elkraftsintressena, här företrädde av Sydkraft.

Det är icke, såsom det har sagts här, så, att man kan räkna med att uppehålla laxbeståndet, om man gör en överbyggnad av den art som är planerad i Vittskövle. Visserligen är det sant att meningarna är delade i fråga om olika slag av laxodling och laxinplantering. Man har i många år hållit på att experimentera, men tråkigt nog har man hittills i stort sett endast fått negativa resultat. Vi kan inte påvisa ett enda vattendrag, som har effektivt överbyggts så som skulle göras i Mörrumsån, där man på konstlad väg lyckats uppehålla laxbeståndet. Varken här i landet eller någon annanstans i världen kan man påvisa något sådant exempel. Man lägger visserligen ned stora pengar på experiment, men resultaten av experimenten har hittills varit så gott som utslutande negativa. Det är därför knappast riktigt att säga, att meningarna är delade i fråga om nyttan av laxodling. Meningarna är nog ganska entydiga, nämligen att hittills har man inte kommit fram till någon metod för att kunna uppehålla laxbeståndet.

En annan sak, som har förts fram här, är att man har ansett, att utskottet inte tillräckligt har tagit hänsyn till nyttan och nödvändigheten av att försörja landet med elkraft och att ut-

skottet inte tillräckligt har utvecklat den saken. Man har pekat på remissyttranden som har sagt någonting annat. Vi har ju ett remissyttrande från vattenfallsstyrelsen, det allra mest auktoritativa organet här i landet, som man minst av allt kan tilltro några sentimentala önskemål ur naturskyddets eller fiskets synpunkt, utan som utslutande har att betrakta denna sak ur kraftförsörjningssynpunkt. Vattenfallsstyrelsen säger i sitt yttrande om Mörrumsåns betydelse ur kraftförsörjningssynpunkt så här: »Beträffande den i motion I: 364 upptagna frågan om främjande av elkraftförsörjningen, företagsverksamheten och sysselsättningen inom länet och orten på annat sätt än genom utbyggnad av vattenkraft i Mörrumsån har vattenfallsstyrelsen icke vidafä att anföra än att i fråga om elkraftförsörjningen denna icke synes på något avgörande sätt vara beroende av det här ifrågakvarande kraftverksbygget.»

Detta är yttrandet från det mest auktoritativa organet på detta område.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Jag skall inte försöka mig på att skildra vare sig den ena eller den andra partens inlägg i denna diskussion. Det skulle också vara otänkbart att jag försökte ge mig in på sakfrågor, som jag inte behärskar till någon del. Det var emellertid ett par uttalanden dels i herr Johnssons och dels i herr Nybergs anföranden som gjorde, att jag trots allt ansåg mig böra åtminstone påpeka anledningen till att uppfattningarna varit delade framför allt i Mörrums kommunalfullmäktige.

Det var oerhört svårt att höra, vad herr Johnsson i Kastanjegården sade, när han uttalade sig om Mörrums kommunalfullmäktiges sammanträde och vad som skett där, men samtidigt som

jag kom att tänka på herr Nybergs påpekande, att denna fråga hade passerat genom hela Sveriges press och väckt ett stort intresse, kom jag också att tänka på att det säkert inte är ur vägen, utan snarare tvärtom, att påpeka de olika uppfattningar, som gjort sig gällande vid fullmäktiges principdebatt i ärendet.

Att det var 13 av fullmäktiges 25 ledamöter som den gången hävdade i ett uttalande, att man borde tillstyrka en utbyggnad av kraftverket, hade säkert sina reella orsaker. Vi har i Mörrum under åtskilliga år haft en ganska stor arbetslöshet. Vi minns, och minns med fasa, 1930-talets arbetslöshetskriser. Vi vet också att vi för närvarande skall transportera stora mängder av vår arbetskraft till närliggande kommuner, och när Sydkraft försökte påvisa för mörrumsborna dels i vilken omfattning här kunde skapas arbete och dels vad som kunde inflyta i rena skattemedel till Mörrums kommun, var det alldeles givet att många människor började reflektera på denna sida av saken. För övrigt är det knappast tänkbart att menige man i Mörrums kommun, som ju inte är någon fiskarkommun, skulle kunna känna sig som sakkunnig på detta område. Därmed vill jag inte säga att mörrumsborna i gemen har den uppfattningen, att vi bör bygga ett kraftverk bara för kraftverkets egen skull. De har säkerligen haft precis samma uppfattning som förvaltningsutskottet i Blekinge läns landsting, som tillstyrker en utbyggnad av kraftverket endast under förutsättning att fiskbeståndet kan bevaras och framför allt att havsfisket kan bibehållas.

När jag påpekar detta i dag gör jag det främst därför att jag något så när vill försöka försvara den majoritet i Mörrums kommunalfullmäktige, som uttalat sig för ett kraftverksbygge. Anledningen till att de gjorde detta tycker jag att jag har redovisat genom vad jag har sagt om arbetsproblemet.

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

För övrigt vill jag också vid detta tillfälle slå fast, att vi mörrumsbor i allmänhet inte var så särskilt förtjusta över den skrivning pressen gjorde och vad pressen uttalade sig för i samband med diskussionen om laxen och elströmmen i Mörrumsån. Det var på det sättet att de kommunalfullmäktigledamöter, som vågade hävda den uppfattningen, att här kanske fanns en chans till försörjning av mörrumsborna, betraktades som en grupp samhällsvandaler. Det fanns också en skribent som påstod, att vi 13 borde låsas in som museiföremål att beskådas i framtiden. Under sådana förutsättningar är det alldeles självklart, att aktionen måhända tagit en annan form än som från början var meningen. Jag vill med det anförda ha sagt, att Mörrumsbefolkningen i dess helhet har den uppfattningen att det endast under förutsättning av att ingen annan näringsgren skadas som de vill en utbyggnad av ån. Å andra sidan kan det också hända att det får anföras, att med allt det intresse som visats från naturskyddsföreningens sida i vad gäller de vådor som skulle uppstå för Mörrumsdalen i anledning av utbyggnaden, föreningen bort titta litet tidigare på detta. Om utskottet hade haft möjlighet att se Mörrumsdalen i augusti eller september månader i stället för i början på maj hade det haft en helt annan uppfattning om denna vackra dal.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **JOHANSSON** i Kastanjegården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas att fru Löfqvist inte avlägsnar sig så långt från talarstolen, att hon inte uppfattar vad jag nu säger. Jag har förut inte sagt någonting, som jag tror inte äger sin riktighet, och fru Löfqvist har heller inte kunnat påvisa några felaktigheter i vad jag anför. Allra minst har jag

Vattenbyggnadsföretag i Mörrumsån.

fällt någon förkastelse om över Mörrums kommunalfullmäktige. Jag sade bara i mitt förra anförande, att jag förstår dem som röstade på det sätt de gjorde. Jag gjorde samma uttalande — som fru Löfqvist inte gärna kunde undgå att höra — i Mörrums kommunalfullmäktige, när det gällde skattemedel och arbetsförhållandena i Mörrums kommun, som jag tidigare varit inne på.

Jag skulle emellertid här vilja fråga fru Löfqvist, om hon kan ge någon rekommendation om vad man om åtta år skall göra av 270 man och om det lönar sig att skaffa bostäder åt dem för så kort tid. Det är ju dock helt andra arbetsmöjligheter än de som här kommer att bli verklighet som både fru Löfqvist och jag har arbetat på, och dem behöver vi inte skämmas för. Det är det väsentliga i detta sammanhang.

Vad sedan de påtalade skrivierna beträffar, så skall jag inte ingå på det kapitlet. Var och en får svara för vad han skrivit. Den saken är inte mycket att debattera i Sveriges riksdag. Det tillhör fältet därhemma. Där får vi syssla med de sakerna även i fortsättningen.

Herr ANDERSSON i Malmö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Levin sade att laxodlingen här i landet endast har givit negativa resultat. Enligt uppgift som lämnats mig har man emellertid goda erfarenheter från laxodlingen i Laholm.

Sedan måste jag säga, med anledning av herr Johnssons i Kastanjegården senaste anförande, att jag tycker verkligen det är ett något underligt betraktelsesätt att inte våga anställa 270 man under åtta år, bara för att man inte vet var man skall göra av dem sedan.

Herr JOHNSON i Kastanjegården (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Andersson i Malmö säga, att det inte är den sortens industrier vi tänkt oss, utan vi

har siktat mot industrier, som vi kan ha glädje av i framtiden. Vi vill inte ha företag, där man bara kan sysselsätta de anställda i åtta år. Och jag vill poängtera, att vi ingalunda är förtjusta över utsikten att nödgas anskaffa bostäder åt 270 man för de kommande åtta åren och sedan inte veta var vi skall göra av vederbörande. Vi har bittera erfarenheter från tidigare arbetslöshetsperioder av vad detta kan betyda.

Herr HAGBERG i Malmö (h):

Herr talman! Det torde vara länge sedan oenigheten om ett enigt utlåtande varit så stor här i kammaren som den är i dag. Jag har emellertid inte begärt ordet för att säga detta utan för ett mycket kort inlägg i den s. k. laxdetaljen i detta ärende. Här har bland annat herr Levin — vars sakkunskap jag ingalunda vill bestrida — ifrågasatt möjligheterna att klara upp saker och ting på det sätt, som vederbörande i Sydskraft har tänkt sig. Herr Levin förfäktar den åsikten, att detta icke är möjligt och att erfarenheterna av laxodlingen är övervägande negativa. I anledning därav vill jag endast citera ett uttalande, som den s. k. vandringsfiskutredningen gjorde i april 1951. Det är sålunda ett tämligen färskt uttalande, och det har undertecknats av fiskeristyrelsens nuvarande chef och tre andra experter på laxodlingens område. Dessa herrar förklarade följande:

»Med stöd av tidigare försök samt av vad ovan anförts kan man utan tvekan påstå, att ett vidmakthållande av laxbestånden genom uppfödning och utsättning av smolt är biologiskt genomförbart. Ehuru det utan ytterligare undersökningar och försök ej är möjligt att göra något bestämt uttalande om den ekonomiska lönsamheten av dylik kompensationsverksamhet, kan det dock på fiskeribiologiens nuvarande ståndpunkt snarast hållas för sannolikt att sådan verksamhet är försvarlig även ur ekonomisk synpunkt.

Interpellation ang. en undersökning av advokaternas roll i den s. k. Folke Lundquist-affären.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som här sagts av herr Hagberg i Malmö, nämligen att man på konstlad väg kan uppföda lax. Man har lyckats uppföda smolt, som man kallar de tvååriga lax-ynglen. Vandringsfiskutredningen har hållit på i ungefär tio år och lägger ned, om jag är rätt underrättad, cirka 200 000 kronor på sina experiment årligen. På ett år, 1952 eller 1953, lyckades man föda upp och släppa ut 3 000 stycken smolt. Det var intet dåligt resultat, men om man tar i betraktande att en enda laxhona producerar i genomsnitt 10 000 yngel på ett år, säger det något om hur långt man kommit med att på konstlad väg producera lax.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 17; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 21.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, med anledning av väckt motion angående ställande av statens skogsinnehav på Gotland till lantbruksnämndens disposition för komplettering av jordbruk; och

nr 41, med anledning av väckta motioner om utredning av olika norrländska skogsproblem m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22.**Interpellation ang. en undersökning av advokaternas roll i den s. k. Folke Lundquist-affären.**

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr SPÅNGBERG (s), som yttrade:

Herr talman! Nyligen uppspårades en del av konstnären Gustaf Unmans tillhörigheter, vilka på ett uppseendeväckande sätt borttrövades från hans hem för ett tjugotal år sedan under rådman Folke Lundquists förmynderskap. Upp-täckten av dessa tillhörigheter har skett under stadsfiskal Lennart Eliassons undersökningar av Unmansaffären.

Omedelbart efter denna upptäckt ingav Lundquist en skrivelse till JO med angrepp på Eliasson för hans undersökningsmetoder samt med yrkande om skadestånd för materiell och ideell skada. Lundquist har format sin skrivelse i anslutning till en tidigare av en advokat till JO ingiven skrivelse samt med åberopande av flera advokater.

Efter allt som förekommit i denna affär kan Lundquists skrivelse knappast väcka någon förvåning. Däremot har det stöd Lundquist i sin skrivelse kunnat åberopa från inflytelserika personer väckt stor uppmärksamhet. I interpellationssvaret på sin tid i andra kammaren om rättsröten uppehöll sig justitieministern bl. a. vid *myndigheternas* åtgärder i Lundquistaffären. Han sade sig även vilja genom JK låta undersöka, huruvida rådmannens *överordnade och kolleger i rådhusrätten* försummat dem eventuellt åliggande kontroll, allt i syfte att få klarlagt hur Lundquist i tjugo års tid kunnat härja som han gjort utan att bli stoppad.

Det finns emellertid en tredje grupp aktörer i Lundquistaffären, vilkas roll ännu ej blivit föremål för granskning, nämligen *advokaterna*. Av referaten från rättegången har framgått, att Lundquist förstått omge sig med ett garde av kända medlemmar av advokatsamfundet, som bistått honom även i sådana sammanhang, där plikten att iakttaga »god advokatsed» bort mana vederbörande till försiktighet. Sålunda har genom pressen framkommit åtgärder — både i samband med förvaltningen av Unmans

Interpellation ang. veterinärstyrelsens verksamhet.

egendom och i andra sammanhang — som förefaller tvetydiga. Lundquistaffären torde ej kunna till fullo klarläggas utan att dessa händelser utredes på ett tillfredsställande sätt.

Självklart är att Lundquist liksom varje annan tilltalad har rätt till advokathjälp. Men denna hjälp bör dock ha sina av god advokatsed utstakade gränser. Utanför dessa gränser faller enligt min mening bl. a. de väl samordnade attacker som Lundquists advokater riktat mot stadsfiskal Eliasson i tydlig avsikt att få denne utbytt mot en för Lundquist mindre farlig och besvärlig åklagare. Som exempel kan anföras sådana fall, som Lundquist själv anfört i sin skrivelse till JO, vidare tidningsartiklar riktade mot åklagaren och anmälningar till JO. Slutligen hur advokatsamfundets styrelse slutit upp i en anmälan till JO.

Enligt vad som kommit i dagen om visst inskridande av riksåklagaren torde det ej varit långt borta, att planen att avlägsna Eliasson lyckats. Genom att Eliasson framlade sin sak för allmänheten och genast fick ett helhjärtat stöd av den allmänna opinionen och genom justitieministerns löfte under interpellationsdebatten får man väl anse angreppet på Eliasson avvärvat, så att han får möjlighet att helt fullfölja sitt uppdrag.

I den nya nu gällande rättegångsbalken har advokatsamfundet tillerkänts offentligrättslig ställning med skyldighet för dess styrelse att vaka över, att dess medlemmar i sin verksamhet iakttar »god advokatsed». Flertalet av de åtgärder, varom nu är fråga, faller i tiden före den nya rättegångsbalkens införande och torde därför inte upptagas till prövning av advokatsamfundets styrelse. Undersökningen torde därför böra om möjligt göras i annan ordning. Säkerligen skulle vår i stort sett högt kvalificerade advokatkår i dess helhet endast ha gagn av att en undersökning som den nu föreslagna komme till stånd.

I anslutning till vad här anförts anholder jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande fråga:

Anser herr statsrådet, att ett fullt klarläggande av Lundquistaffären och orsakerna till att rådmannen kunnat härja som han gjort i tjugo års tid utan att stoppas kräver en opartiskt ledd undersökning även av advokaternas roll i denna affär, och är statsrådet villig vidtaga åtgärder för att få en sådan undersökning till stånd?

Denna anhållan bordlades.

§ 23.

Interpellation ang. veterinärstyrelsens verksamhet.

Ordet lämnades på begäran till

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp), som anförde:

Herr talman! Vad som kommit i dagen angående den hygieniska kontrollen av kött och charkuterivaror dels i samband med paratyfusedemien 1953 och dels i samband med vår import av kött visar att vår beredskap på detta område är bristfällig både i fråga om organisation och i fråga om personal och ekonomiska resurser. Vad organisationen beträffar synes det vara angeläget, att den nuvarande oklarheten beträffande länsveterinärernas inspektionsverksamhet undanröjes.

Enligt den allmänna veterinärinstruktionen skall länsveterinär inspektera sådana inrättningar, som icke står direkt under veterinärstyrelsens inspektion. Till anläggningar som står direkt under denna styrelses överinseende hör kommunala slakthus, kontrollslakterier, kontrollcharkuterier, kommunala köttbesiktningsbyråer, statsveterinärtjänster och importkontrollbyråer. Före 1942 hade respektive länsstyrelse befogenhet att ensam fastställa länsveterinärs resplan för inspektioner. Genom ett

Interpellation ang. möjlighet för mindre kvarnföretag att erhålla s. k. prisfallsersättning vid övergången till regleringsåret 1954/55.

kungl. brev av den 6/2 1942 överfördes denna rätt till det centrala ämbetsverket. Motiveringen för denna nya ordning angavs vara besparingsskäl. Man ville undvika dubbelarbete beträffande inspektionerna.

Beträffande möjligheten för en länsveterinär att inspektera ett slakteri ytttrade veterinärstyrelsen i en remisskrivelse till jordbruksutskottet vid innevarande års riksdag bl. a. följande:

»Vad vidare beträffar frågan om länsveterinärs möjlighet att såsom tjänsteresa få betraktad en på hans eget initiativ företagen inspektion av ett slakteri, är sagda möjlighet för närvarande beroende på huruvida han därtill blir av länsstyrelsen förordnad. Att någon länsstyrelse skulle vägra sådant förordnande i fall, då sakskäl motiverar en dylik inspektion, håller veterinärstyrelsen för osannolikt.»

Vad veterinärstyrelsen håller för osannolikt kan likväl inträffa. Det är fråga om vilken myndighet som skall betala inspektionen, och det har i praktiken visat sig, att länsveterinär härigenom kan hindras från att inspektera slakteri, såvida han inte vill bära kostnaden själv.

Inom veterinärstyrelsen är chefen för hygienbyrån jämväl statsinspektör för köttkontrollen. I år har en viss förstärkning skett. Under byrån lyder inte mindre än 316 olika inspektionsobjekt. Det är uppenbart att en effektiv inspektion av alla dessa icke kan ske från veterinärstyrelsens sida. Att så är fallet har de senaste årens erfarenheter bekräftat. Det synes orimligt, att länsveterinärerna inte skall ha obestridlig rätt och plikt att inspektera bl. a. de stora slakteri- och charkuterianläggningarna inom sina verksamhetsområden. Den nuvarande ordningen bör därför från rent principiella utgångspunkter omprövas.

Det har emellertid även i övrigt visat sig att veterinärstyrelsen haft svårt

att på ett tillfredsställande sätt lösa sina uppgifter. I många fall föreligger en betydande eftersläpning i arbetet, inte minst när det gäller utbetalning av reseersättning till veterinärer, transportkostnader till chaufförer och ersättning till lantbrukare för tvångsnedslaktade djur.

Med stöd av det ovan anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställa följande frågor:

1) Vill statsrådet bl. a. genom återkallande av det ovan nämnda kungl. brevet av den 6 februari 1942 vidtaga sådana åtgärder att länsveterinärerna erhåller uppdrag att inspektera även de inspektionsobjekt, som nu förbehållits veterinärstyrelsen?

2) Vilka åtgärder tänker herr statsrådet vidtaga för att veterinärstyrelsen skall sättas i tillfälle att på ett mera tillfredsställande sätt än som nu är fallet fullgöra sina uppgifter?

Denna anhållan bordlades.

§ 24.

Interpellation ang. möjlighet för mindre kvarnföretag att erhålla s. k. prisfallsersättning vid övergången till regleringsåret 1954/55.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Som ett led i de prisreglerande åtgärderna i fråga om brödsäd har ingått att vissa företag, som bedrivit handel med spannmål eller använt spannmål i sin rörelse, vid förändringar i prisnivån för spannmål antingen fått inbetala en särskild prishöjningsavgift — vid prishöjning — eller haft rätt till s. k. prisfallsersättning — vid prissänkning. Avgifterna, respektive ersättningarna, har utgått på basis av det utgående lagrets storlek vid övergång till nytt regleringsår. Dessa regleringsåtgärder har motiverats

Interpellation ang. möjlighet för mindre kvarnföretag att erhålla s. k. prisfallsersättning vid övergången till regleringsåret 1954/55.

med att det inte ansetts skäligt att handeln och industrien skulle kunna tillgodogöra sig prisstegringsvinster, som kommit till stånd genom särskilda åtgärder från statsmakternas sida och att i analogi därmed företagen borde ha kompensation för prissänkningar.

Jordbruksprisregleringen för 1954/55 innebar bl. a. en prissänkning på spannmål. Med stöd av tidigare tillämpade regler har ett stort antal kvarnföretag utgått från att de även nu skulle erhålla prisfallsersättning för inneliggande lager av spannmål vid övergången till det nya regleringsåret. Ifrågasvarande företag har emellertid fått avslag hos jordbruksnämnden på sin ansökan härom. Som motivering för sitt avslag har jordbruksnämnden anfört, att det från och med regleringsåret 1954/55 införts en ny ordning, innebärande bl. a. att företagen enligt 5 § i ett mellan Spannmålsbolaget och kvarnarna träffat avtal skulle ha före den 1 juni 1954 till Spannmålsbolaget hemjudit sina lager av spannmål.

En del kvarnägare har tydligen levat i den uppfattningen, att då de skulle förbruka sitt spannmålslager i den egna rörelsen, har de inte haft någon anledning att hembjuda den till Spannmålsbolaget. De kan ha haft stöd för denna uppfattning i Kungl. Maj:ts proposition där det på s. 151 heter:

»Eftersom de kvantiteter som hembjudes förutsättes utgöra ett verkligt överskott som om möjligt bör exporteras¹, torde det garanterade priset böra avse leverans i exporthamn. — — —»

Självfallet skulle ingen kvarnägare ha uraktlåtitt att hembjuda sitt lager till Spannmålsbolaget, om han varit medveten om att detta enligt den nya ordningen skulle vara förutsättningen för prisfallsersättning. Det kan emellertid inte vara rimligt, att vissa företag på grund av missuppfattning av den nya ordningens innebörd skall lida ekonomiska förluster. Det förfaller också

som om dessa företagare inte blivit på ett tillräckligt klart sätt informerade om innebörden i den fr. o. m. regleringsåret 1954/55 gällande ordningen. Då denna i förevarande avseende avviker från tidigare tillämpade praxis, vore det enligt min mening inte förenligt med billighet och rättvisa om de på rent formella grunder skulle åsamkas förluster genom av statsmakterna fattade beslut. Detta kan säkerligen inte heller ha varit riksdagens mening. På sid. 74 i propositionen förklaras »att såväl kvarnar som spannmålshandlare innevarande regleringsår *liksom tidigare*¹ genom avtal med Spannmålsbolaget är skyddade för prisfallsförluster». De företag det här gäller har emellertid tidigare varit skyddade för prisfallsförluster *utan* avtal. Mot bakgrunden av jordbruksnämndens hållning till kvarnarnas krav på ersättning för prisfallsförlust blir den i propositionen på sid. 74 anförda analogien vilseledande.

För de företag det gäller — mindre bygdekvarnar och spisbrödsfabriker med egna kvarnar — betyder den utelivna prisfallsersättningen i många fall betydande ekonomiska förluster. Det är ostridigt att dessa förluster betingats av de från statsmakternas sida vidtagna regleringsåtgärderna. Dessa sakförhållanden talar även för ett tillmötesgående av företagens ansökan.

Med hänvisning till det ovan anförda får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet rikta följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att de mindre kvarnföretag, som icke erhållit s. k. prisfallsersättning vid övergången till regleringsåret 1954/55, utan hinder av vad som stadgats i det mellan spannmålsbolaget och vissa kvarnar träffade avtalet beredes möjlighet till sådan ersättning?

Denna anhållan bordlades.

¹ Kurs av interpellanten.

Interpellation ang. en systematisk undersökning rörande orsakerna till den senaste tidens tåg förseningar. — Interpellation ang. indexnämndens sammansättning m. m.

§ 25.

Interpellation ang. en systematisk undersökning rörande orsakerna till den senaste tidens tåg förseningar.

Herr andre vice talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **LÖFGREN** (fp), som anförde:

Herr talman! Inom ramen för tillgängliga resurser har statens järnvägar onekligen strävat efter att erbjuda en rese-service, som anpassats efter stegrade krav på snabb befordran med iakttagande av största möjliga säkerhet för de resande.

Tid efter annan har allmänna förseningar till förhållande till gällande tidtabeller förekommit, men oftast har sådana rubbningar föranletts av tillfälliga väderleksförhållanden eller oförutsedd överansträngning av trafikapparaten, och då dessa onormala förhållanden upphört har en anpassning till det normala tidschemat snabbt uppnåtts.

Under de senaste månaderna har emellertid, såvitt jag kunnat förstå, tåg förseningar blivit allt vanligare utan att sådana lättförklarliga anledningar synes ha förelegat. Om i och för sig för SJ okontrollerbara förseningar av lägenheter från utlandet förekommit, så har tidigare oftast förseningarna kunnat inhämtas eller inknappas på längre sträckor, men detta synes numera ej längre vara fallet. Även mindre förseningar inom landet synes oftast förbliva eller till och med förstoras, även om det gäller långa sträckor där inhämtning av tidsförlusten tidigare varit möjlig.

De av mig anförda förhållandena har för den resande allmänheten onekligen inneburit en avsevärt försämrad service, och man frågar sig alltmera öppet vad orsakerna till denna försämring kan vara.

På mångas läppar ligger nu sådana förklaringar som att en tidigare praktiserad tillämpning av hastighetsbestäm- melse- rna tillåtit en viss inkörning av

förlorad tid, men att denna praxis skulle ha frångåtts med anledning av omständigheter i samband med Rörviksolyckan. Somliga menar att ändrad praxis i detta avseende föranletts av direktiv från SJ:s ledning, under det att andra åter ger uttryck för den uppfattningen, att lokförarna själva reglerat denna sak, eftersom de skulle anse skärpta tjänstgöringsförhållanden innebära sådan försvåring av tjänstens fullgörande, att en tidigare tillämpad inkörning av förseningar ej längre kan ske utan betydande säkerhetsrisker.

Då ett klarläggande besked i dessa frågor från ansvarig sida synes mig vara av stort intresse för den resande allmänheten, ber jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

1. Vill herr statsrådet upplysa om, huruvida någon systematisk undersökning gjorts rörande orsakerna till den senaste tidens tåg förseningar?

2. Vilka åtgärder planeras i syfte att i så stor utsträckning som möjligt minska tåg förseningarna utan att säkerhetskraven eftersättes?

Denna anhållan bordlades.

§ 26.

Interpellation ang. indexnämndens sammansättning, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **HÄSTAD** (h), som yttrade:

Herr talman! I statsverkspropositionen (1954 bil. 2, punkt 8) redogjordes för indexkommitténs förslag till indexnämndens sammansättning. Enligt förslaget skulle nämnden bestå av tio ledamöter, varav vissa skulle utses efter förslag av namngivna institutioner och organisationer. Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO) var icke upptagen bland förslagsställarna.

Interpellation ang. indexnämndens sammansättning m. m.

I likalydande motioner i båda kamrarna (I: 100, II: 197) föreslogs — under uttalande att i indexnämnden syntes höra ingå även en ledamot utsedd efter förslag av den organisation, som företräder akademikerna — att indexnämnden måtte ges en allsidigare representation än den av indexkommittén föreslagna.

Statsutskottet (utl. nr 13) framhöll i anslutning till vad motionärerna anförde, att en vidgad ram för förslagsställare från tjänstemannaorganisationerna syntes böra övervägas, dock utan att det avsedda totalantalet ledamöter i nämnden ökades.

Utskottets förslag biträdades av riksdagen. I anslutning härtill bereddtes SACO tillfälle att till civildepartementet avgiva förslag å en ledamot i indexnämnden jämte suppleant för denne och förslag lämnades inom föreskriven tid.

Den 9 april utsågs ledamöter och suppleanter i nämnden. SACO:s förslag beaktades därvid icke.

Med anledning härav anhåller jag om kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för civildepartementet rikta följande frågor.

1. Vad är anledningen till att samtliga organisationer och institutioner, som av indexkommittén framförts såsom förslagsställare till indexnämnden, fått såväl ledamot som suppleant i denna, medan däremot SACO, som i anledning

av riksdagens uttalande bereddtes tillfälle ställa förslag, erhållit varken ledamot eller suppleant i nämnden?

2. Avser herr statsrådet att i annan ordning, exempelvis genom adjungering, bereda akademikernas organisation förlöpande insyn i indexkommitténs arbete?

Denna anhållan bordlades.

§ 27.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statstjänstemännens sjuklöne- och sjukvårdsförmåner efter den allmänna sjukförsäkringens ikraftträdande m. m.; och

från jordbruksutskottet:

nr 368, med anledning av väckta motioner om åtgärder till stöd för fiskerinäringen inom Västerbottens, Väster- norrlands, Gävleborgs och Uppsala län.

§ 28.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 18.52.

In fidem
Gunnar Britth.